

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стафаника

ГУМЕНЮК А.І.

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Монографія

Івано-Франківськ, 2024

УДК УДК 35:351.85+353.2[338.48](477)

ББК

DOI:10.37128/2411-4413-2020-3-6

orcid.org/0000-0002-7409-4498

Гуменюк А.І. Реалізація державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні : монографія / Андрій Гуменюк. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ : 2024. 236 с.

У монографії розвинуто концептуальні засади дослідження системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, які передбачають: першооснову принципу функціонування; інформаційно-аналітичне забезпечення системи взаємодії та розвитку; інструменти забезпечення нормативно-правового, фінансово-економічного, соціально-екологічного, організаційно-інфраструктурного, науково-освітнього механізмів та фактори (зовнішні та внутрішні), які на них впливають. Окремо охарактеризовано чинну практику впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на результативність державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні шляхом використання комбінованих методів PEST й SWOT-аналізу. На основі цього запропоновано відповідну методику, яка є ефективним і доступним способом оцінювання управлінської ситуації в досліджуваній галузі за умови достовірності вибору показників, які вимірюють вплив державної політики на розвиток туристичної галузі.

Розраховано на науковців, держслужбовців, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами з питань реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.

Рекомендовано до друку Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензенти:

Дерев'янюк С.М., доктор політичних наук, професор.

Шикеринець В.В., кандидат наук з державного управління, доцент.

© Гуменюк А.І., 2024

ISBN 1684-8489

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	13
1.1. Наукові засади розвитку туристичної галузі як об'єкту державного управління.....	13
Концептуалізація функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.....	34
1.3.Зарубіжний досвід державного управління туристичною галуззю.....	62
Висновки до розділу 1.....	77
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	81
2.1.Аналіз сучасного стану розвитку туристичної галузі регіонівУкраїни.....	81
2.2.Особливості функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.....	101
2.3.Методика оцінки впливу факторів на результативність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України.....	119
Висновки до розділу 2.....	138
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	142
3.1. Стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.....	142
3.2. Модель реалізації державної політики соціо-еколого- економічного розвитку туристичної галузі регіонів України.....	160
3.3. Інструментарій реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції.....	175
Висновки до розділу 3.....	193
ВИСНОВКИ.....	196
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	200

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах соціально-економічної глобалізації України та децентралізації влади зростає роль туристичної галузі, результати функціонування якої впливають на розвиток регіонів країни. Регіони України мають багатий туристичний потенціал, який за ефективного державного регулювання та використання сприяє відродженню туристичного й рекреаційного комплексів, дає поштовх для формування інноваційних механізмів ефективного державного управління ним. Мінливість впливу екзогенних та ендогенних факторів на розвиток туристичної галузі створює об'єктивні труднощі в її реформуванні відповідно до вимог сучасних інноваційних технологій. У сучасних умовах туристична галузь на регіональному рівні має серйозні проблеми: низька якість туристичних послуг, слабка інфраструктура, високий рівень зносу основних фондів, стагнація розвитку внутрішнього і в'їзного туризму. Отже, державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні має бути заснована на використанні інноваційних нормативно-правових, організаційно-інституційних та соціально-економічних механізмів. За таких умов виникає нагальна потреба в розробці та використанні дієвої системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Питання розвитку системи державного управління та реалізації державної політики, механізмів функціонування галузей господарської діяльності, зокрема й туристичної, як важливого соціально-економічного явища досліджуються в наукових працях вітчизняних учених, зокрема Г. Алейнікова, О. Бобарикіна, З. Бурик, А. Гайдук, В. Герасименко, Н. Жукова, Т. Іванова, В. Кифяк, О. Крайник, О. Любіцева, А. Мокляк, О. Руденко, Г. Рябцев, І. Сидоренко, І. Черніна, Ю. Ульяновченко, І. Школа. Дослідження теоретичних проблем формування, функціонування та розвитку галузі туризму висвітлюють у своїх працях В. Гетьман, О. Гулич, А. Єфремов,

В. Калитюк, В. Мацола, М. Нудельман, А. Охріменко, В. Павлов, Н. Турло та інші. Серед науковців, які досліджували практичні аспекти формування та функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі, у тому числі на регіональному рівні, треба відзначити таких науковців, як М. Долішній, Т. Куценко, М. Лесечко, В. Малиновський, А. Мельник, І. Михасюк, А. Никифоров, О. Оболенський, С. Чистов та інші. Науково-практичні підходи до обґрунтування напрямів удосконалення державного управління туристичною галуззю розкрито у працях вітчизняних дослідників, серед яких: Ю. Алексеєва, М. Біль, В. Биркович, М. Бойко, І. Валентюк, О. Василів, М. Глядіна, В. Дмитренко, Л. Івашина, А. Кожина, М. Латинін, О. Малишева, Н. Опанасюк, В. Полюга, Н. Свиридова, Т. Чорна, О. Шаптала та інші.

Проте на сьогодні не набули цілісного відображення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах гармонізації інтересів взаємодії суб'єктів. Актуальними залишаються питання розробки моделі реалізації державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України, визначення системи відповідних механізмів на регіональному рівні та інструментарію забезпечення ефективності державної політики. Це обґрунтовує необхідність подальшого наукового пошуку, орієнтованого на удосконалення наявного теоретичного та прикладного забезпечення вибору й реалізації стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні на основі сприяння підвищення рівня їх наукової обґрунтованості. Важливість та складність дослідження зазначених питань стали визначальним чинником для вибору теми дисертаційної роботи, обумовили її мету і завдання, теоретичну та практичну значущість дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася в межах науково-дослідних тем Львівського регіонального інституту державного управління Національної

академії державного управління при Президентіві України – «Державно-управлінські засоби забезпечення інноваційного розвитку регіону» (ДР № 0114U000780), де автором було запропоновано методика оцінки впливу факторів на результативність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі; Національного університету «Чернігівська політехніка» – «Формування новітніх принципів децентралізації системи управління державою» (ДР № 0114U004425), де автором було досліджено світовий досвід реалізації державної політики розвитку туристичної галузі.

Мета дослідження. Метою даної роботи є обґрунтування науково-теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.

Досягнення окресленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити науково-теоретичні підходи до реалізації державної політики розвитку туристичної галузі, визначити базові поняття дослідження;
- розвинути концептуальні засади дослідження системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні та розкрити їхні структурно-функціональні характеристики;
- узагальнити світовий досвід реалізації державної політики розвитку туристичної галузі та обґрунтувати можливості його використання в Україні;
- виявити сучасні тенденції розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, окреслити механізми його реалізації;
- охарактеризувати чинну практику впливу факторів на результативність державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні;
- обґрунтувати стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні;
- розробити дескриптивну модель реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України;

– визначити концептуальні положення удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є процес розвитку туристичної галузі.

Предметом дослідження є реалізація державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.

Методи дослідження. У роботі була використана система взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних та достовірних результатів. Методологічну основу роботи становлять методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної, соціальної та споріднених із ними наук. У роботі використано: історичний та логічний методи – для дослідження практики державного регулювання туристичної галузі в зарубіжних країнах; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення і формулювання висновків; економіко-статистичний – для аналізу сучасного стану розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України та регіону; методи аналізу й синтезу – для розробки інструментарію реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні; проєктувальний – у процесі розробки моделі реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України, формуванні напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дослідження, що характеризують наукову новизну одержаних результатів, які особистим здобутком автора та виносяться на захист, полягають у наступному:

уперше

– розроблено та обґрунтовано модель реалізації державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України, що зумовлена суб'єкт-суб'єктною взаємодією держави та громадськості для

забезпечення інституційного розвитку туристичної галузі, включає політико-правову (формування ефективної системи державно-управлінських механізмів), фінансово-економічну (взаємодія туристичної галузі, інвесторів та держави в напрямі її забезпечення), суспільно-споживацьку (збалансування попиту на різні види туристичних послуг), функціональну (підвищення результативності діяльності учасників процесу прийняття рішень) та інтелектуально-інноваційну (формування ефективної системи управління людськими ресурсами та розвитку відповідних компетентностей) складові, використання яких у синергетичній єдності сприяє ефективному управлінню процесом надання якісних, безпечних та доступних туристичних послуг в Україні;

удосконалено:

– науковий підхід до виокремлення в системі механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні специфічних теоретико-методологічних взаємозв'язків, які, на відміну від існуючих, передбачають взаємоузгодження принципів, підходів, завдань, які, поєднуючи окремі нормативно-правові, фінансово-економічні, соціально-екологічні, організаційно-інфраструктурні, інформаційно-аналітичні та науково-освітні механізми, дають змогу забезпечити таргетовану дію стратегічних заходів розвитку туристичної галузі на регіональному рівні;

– методику комплексної оцінки впливу факторів на результативність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, яка, на відміну від наявних, ґрунтується на інтегрованому використанні PEST і SWOT-аналізу, що дозволило провести селекцію факторів за вектором їхнього впливу (політико-правові, економічні, соціокультурні та технологічні). Такий підхід окреслює стратегічні напрями удосконалення державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні;

– концептуальний підхід до імплементації інструментарію реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на

регіональному рівні в умовах євроінтеграції, який забезпечить формування сприятливих умов оптимізації діяльності суб'єктів державного управління туристичною галуззю відповідно до міжнародних стандартів та з урахуванням європейських цінностей у контексті реалізації завдань стратегічного планування інноваційного розвитку туристичної галузі. У його основі запропоновано використання технології смартспеціалізації зі зв'язками вертикального й горизонтального типів; результати імплементації запропонованого підходу спрямовані на ефективне використання соціально-економічного й інтелектуального потенціалу регіонів України;

набуло подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат науки державного управління в частині уточнення понять: «державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні» як складна багатоелементна система державно-управлінських цілей, рішень та заходів, спрямованих на удосконалення або зміну відносин у туристичній галузі на регіональному рівні з метою їхнього розвитку, які формуються та реалізуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю щодо ефективного використання і нарощення наявного туристичного потенціалу регіонів країни в довгостроковій перспективі; «механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні», що являють собою сукупність методів та інструментів впливу органів влади всіх рівнів управління на функціонування туристичної галузі, а також заходи їх практичної реалізації, які обумовлені завданнями розвитку туристичної галузі, впливом екзогенних та ендогенних інституційно-політичних факторів;

– наукове обґрунтування стратегічних завдань реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України та їх інтеграції у відповідні механізми, зокрема: гармонізація вітчизняного законодавства з положеннями європейських актів щодо підтримки розвитку туристичної галузі; надання фінансової підтримки важливим інвестиційним проектам, сприяння залученню інвестицій в інфраструктуру туристичної галузі; розробка та

впровадження програми розвитку соціального туризму; покращення умов ведення туристичного бізнесу; розвиток інформаційно-інноваційних технологій у туризмі. Реалізація запропонованих напрямів дозволить створити необхідні передумови для соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України;

– теоретичне обґрунтування перспективних напрямів реформування державної політики розвитку туристичної галузі на основі врахування прогресивного досвіду розвинених країн світу, що передбачає: прийняття довгострокових стратегій із забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі; концесію як дієву форму залучення інвестицій у розвиток туристичної галузі; розбудову інфраструктури туристичних центрів; розробку та впровадження макромаркетингових технологій, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності загальнонаціональних туристичних продуктів та послуг.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції автора можуть бути використані для підготовки й узгодження управлінських і суспільно-політичних рішень з питань реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні. Так, оригінальні методики та практичні рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, використовувалися в діяльності Департаменту освіти і науки Івано-Франківської облдержадміністрації (довідка № 1303/01-20/07 від 14.01.2013 р.) при розробці програм діяльності області; Державним агентством розвитку туризму України (довідка № 01 від 21.01.2021 р.) при розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, а саме створення організаційно-правових і економічних умов для прискорення розвитку в'їзного і внутрішнього туризму; формування сучасної маркетингової стратегії просування туристичного продукту на внутрішньому й міжнародному ринках; формування сучасної цілісної нормативно-правової бази; зміцнення та подальший розвиток міжгалузевої й міжрегіональної

координації на користь підвищення ефективності вітчизняної туристичної індустрії; підвищення якості. Методичні рекомендації та наукові результати дослідження були впроваджені також у навчальному процесі, зокрема, використані Прикарпатським національним університетом імені В. Стефаника при викладанні курсів лекцій «Державне управління музейною справою», «Державне управління сферою туризму» та «Управління сталим розвитком туризму» (довідка № 01-15/03/1874 від 19.11.2015 р.); Інститутом архітектури, будівництва і туризму при підготовці і викладанні курсів лекцій з дисциплін «Міжнародний туризм» та «Управління проектами в туризмі» (довідка № 46-132-162 від 20.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукова робота є самостійним дослідженням автора. Висновки, пропозиції та рекомендації, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Положення, результати, які використані в дисертації, обговорювалися на засіданнях кафедри Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, кафедри публічного управління та менеджменту організацій Національного університету «Чернігівська політехніка». Основні ідеї, положення, висновки дисертаційної роботи були оприлюднені на науково-практичних конференціях, зокрема, за міжнародною участю та всеукраїнських: «Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону» (Красноармійськ, 2011), «Модернізація системи державного управління: теорія та практика» (Львів, 2012, 2013, 2014), «Туризм і розвиток регіону» (Івано-Франківськ, 2013), «Сучасні тенденції розвитку туризму» (Миколаїв, 2015), «Україна – ЄС. Сучасні технології, економіка та право» (Кошице, Словаччина, 2016); «Потреби і можливості розвитку людських ресурсів органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (Київ, 2017), «Актуальні проблеми менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки» (Тернопіль, 2018), «Культурна спадщина пограниччя» (Івано-Франківськ, 2018, 2019), «Європейський вимір

публічного управління» (Чернігів, 2019), «Проблемы эффективного управления государством» (Тбілісі, Грузія, 2019), «Розвиток публічного управління в Україні» (Львів, 2020).

Структура роботи зумовлюється метою, завданнями, предметом дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

1.1. Наукові засади розвитку туристичної галузі як об'єкту державного управління

У сучасному науковому дискурсі представлена значна кількість різноманітних підходів до розкриття та обґрунтування проблеми розвитку туристичної галузі як об'єкта державної політики. Насамперед це проявляється: у специфічних особливостях функціонування туристичної галузі на регіональному рівні; трансформації рушійних сил розвитку туристичної галузі, яка дозволяє об'єктивно обґрунтувати роль механізмів реалізації державної політики; у визначенні сфер впливу туристичної галузі як об'єкта державної політики; ідентифікації факторів, причин і форм державної підтримки туристичної галузі. З метою розкриття основних засад реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні досліджено історію розвитку сутності поняття «туризм», неокласичну та неокейнсіанську моделі управління туристичною галуззю, проаналізовано теоретичні напрацювання в теорії та історії державного управління.

Державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні як найбільш прогресивний засіб досягнення цілей та задоволення потреб суспільства повинна: містити сукупність державно-управлінських цілей, механізмів і заходів для її ефективного реалізації; методологічно ґрунтуватися на дієвих принципах та підходах, у тому числі раціонально-цільових та ціннісних; розглядатися як складна, багатoeлементна система, спроможна до самовдосконалення, саморозвитку й самовідновлення; містити визначені цілі; мати критерії для оцінки її результативності.

Туризмологія – багатовекторний науковий напрям. Він об'єднує адміністративні, філософські, географічні, історичні, соціологічні, культурологічні, педагогічні та інші виміри. Їх мають глибоко дослідити представники цих наукових галузей. Крім того, туризмологія повинна сконцентрувати увагу на професійних складових теорії туризму із залученням фахівців вузькопрофільного спрямування. Ідеться про удосконалення проблем інституту управління, гостинності, технології туристської діяльності.

Методологія туризму як наука про методи дослідження туризму є сукупністю поглядів, результатів пізнання та усвідомлення практики, що дозволяє створювати конкретні теоретичні висновки про явища й процеси, які вивчаються в цій сфері діяльності [89]. При цьому в основі методології знаходиться вивчення туризму як суспільного явища, якому властивий активний і творчий характер, оскільки воно відбувається в процесі цілеспрямованої практичної діяльності.

Загальна методологія забезпечує уявлення про загальні закони розвитку туризму, своєрідність його компонентів, специфіку досліджуваних явищ [147]. В її основі – діалектичний підхід до розуміння сутності туризму, а також безперервного руху та розвитку його компонентів. Спеціальна методологія дозволяє визначати закони, які відносяться до формування, функціонування й розвитку феноменів туризму. Спеціальна методологія припускає застосування методів та принципів, методик, способів і прийомів з метою визначення кінцевих результатів досліджень. Характеристика основних принципів спеціальної методології туризму надана в табл. 1.1.

Принципи методології дають уявлення про рушійні сили розвитку туризму, соціальну обумовленість та необхідність удосконалення туристичної галуззі. Методологія дослідження туристичної діяльності дозволяє обґрунтувати науковий підхід до вивчення й вирішення теоретичних та практичних питань реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Таблиця 1.1.

Характеристика принципів спеціальної методології туризму

Принцип	Характеристика принципів спеціальної методології
Доступність	Заснована на особливостях сприйняття, можливостях засвоєння конкретного рівня складності процесів розвитку туристично-рекреаційної діяльності.
Науковість	Заснована на загальнонауковому знанні й формується з урахуванням досягнень суміжних наук, таких як економіка, туризмологія, право, інформатика, соціологія
Наочність	Реалізована в основних методах пізнання, заснованих на необхідності створення графічного зорового образу, який сприяє кращому розумінню сутності.
Єдність теорії та практики	Ґрунтується на діалектиці та реалізується в процесі діяльності, який передбачає досягнення конкретного рівня практичного застосування отриманих знань для їхнього повного й точного засвоєння.

* Джерело: опрацьовано автором за даними [89, 60].

Доцільно виділити три напрямки в розвитку методологічних підходів у дослідженні туризму [3, с. 91-97.]: економічний (припускає, що туризм приносить економічну вигоду), екологічний (враховує вплив туризму на природне середовище), соціально-культурний (досліджує дію туризму на населення).

Розмежування напрямків вищезгаданих методичних підходів, на нашу думку, є недоцільним, оскільки вони є складовими елементами системного підходу досліджень туризму й формування державної політики його розвитку. З іншого боку поділ державної політики розвитку туризму на регіональному на програмно-цільовий та регуляторний вплив припускає декомпозицію системи ринку туризму на дві підсистеми, як показано на рис. 1.1

Таким чином, в основі системного підходу до реалізації державної політики розвитку туристичної галузі, на нашу думку, є розгляд будь-якого явища та економічного процесу як складної системи, яка з одного боку має власну структуру з різноманітним внутрішнім зв'язком, а з іншого боку є складовою частиною більш складної системи. Внаслідок цього необхідно розглядати не лише внутрішні зв'язки досліджуваної системи, але й її взаємодію з іншими системами. У той же час, відносно надсистеми міжнародного туризму, доцільно зазначити, що вона виникла, існує й

розвивається в межах трьох взаємозв'язаних глобальних систем до яких, як відомо з відносяться глобальні цивілізація, економіка та природне середовище [69, с. 273-275.]. Доцільно зауважити, що система національного туризму України пов'язана й знаходиться під впливом процесів надсистеми світового туризму.

Рис. 1.1.

Декомпозиція організаційної структури державної політики розвитку туризму на регіональному рівні (регуляторний та програмно-цільовий вплив)

*Джерело: складено автором

Таким чином, в основі системного підходу до реалізації державної політики розвитку туристичної галузі, на нашу думку, є розгляд будь-якого явища та економічного процесу як складної системи, яка з одного боку має власну структуру з різноманітним внутрішнім зв'язком, а з іншого боку є складовою частиною більш складної системи. Внаслідок цього необхідно розглядати не лише внутрішні зв'язки досліджуваної системи, але й її взаємодію з іншими системами. У той же час, відносно надсистеми

міжнародного туризму, доцільно зазначити, що вона виникла, існує й розвивається в межах трьох взаємозв'язаних глобальних систем до яких, як відомо з відносяться глобальні цивілізація, економіка та природне середовище [69, с. 273-275.]. Доцільно зауважити, що система національного туризму України пов'язана й знаходиться під впливом процесів надсистеми світового туризму.

Отже, метою досліджень аспектів політики розвитку туризму є підвищення туристичного потенціалу держави, регіонів, рівень підготовки кваліфікованих кадрів, теорія та практика управління туризмом на ринку послуг тощо. Цілі, які ставить перед туристичною галуззю держава та її суб'єкти, реалізуються в конкретних державних програмах. Зокрема, державна стратегія виходить з оцінки ситуації, яка складається на світовому ринку послуг.

Державна туристична політика починається тоді, коли мільйонам людей необхідно забезпечити плідний відпочинок [220, с. 204-208.]. Вирішення цієї задачі передбачає проведення досліджень з наступних питань: кількість громадян, які бажають провести відпустку в подорожі, можливості транспортної системи, кількість готелів, які нададуть місця для проживання, здатність індустрії гостинності задовольнити потреби туристів.

Необхідно зауважити, що завдання наукових досліджень туристичної галузі загалом виходять з державної політики її розвитку. Теоретична розробка програм розвитку туризму, як правило, націлені на захист та забезпечення національних інтересів. При цьому реалістичний характер державної політики розвитку туризму визначає науковість й об'єктивність теоретичних концепцій.

Шляхи вдосконалення досліджень у туризмі визначаються розвитком матеріально-технічних засобів, будівництвом та реконструкцією туристичних та готельних комплексів, розвитком транспортної інфраструктури, спеціального технічного устаткування, підвищенням рівня життя місцевого населення. У цьому, на нашу думку, виявляється одна із закономірностей

туризму, яка вказує на залежність його розвитку від ефективності економіки країни в цілому. У зв'язку зі зростанням темпів розвитку туризму перед методологією виникають нові завдання, такі як прогнозування розвитку інфраструктури, розробка обґрунтованих рішень, рекомендації щодо вдосконалення законодавства, підготовка кадрів і ін.

Зауважимо, що системний підхід у вирішенні проблем розвитку туризму досліджує основні функціональні одиниці туристичної моделі як самостійної складної системи та її зв'язок із системою країни. Він виявляє проблеми системи та міжсистемних стосунків, дозволяє визначити ієрархію цілей та завдань для оптимального розвитку туристичної індустрії. Отже, системний підхід виявляє основне завдання, яке стоїть перед державною туристичною політикою. Для туристичної галузі України це завдання полягає в знаходженні та стимулюванні форм туризму, які можуть принести учасникам туристичного ринку найбільшу економічну користь при мінімізації витрат економічного, екологічного та соціального характеру.

Основу сучасної державної політики у сфері розвитку галузі туризму представляють сукупність факторів: проведення державне стимулювання щодо внутрішнього й зовнішнього туризму, насамперед шляхом удосконалення діючої податкової політики; ефективність внутрішнього й зовнішнього обігу наданих туристичних послуг сприяючи підвищенню рівня їх якості й значного розширення представленого асортименту, налагодження певних умов функціонування туристичної галузі; дотримання алгоритму приватизації об'єктів туристичної галузі із належною їх інфраструктурою; генерування нових, модернізація туристичної галузі; організація державного фінансування процесу відновлення відповідних пам'яток архітектури, туристичної історії України; активізація механізмів державно-приватного партнерства у туристичні галузі; формування сприятливих умов з метою сприяння розвитку туристичної галузі; міжнародна інтеграція туристичної галузі шляхом заключення міждержавних угод й програм; формування дієвої інформаційно-аналітичної служби на загальнодержавному рівні, так й

регіональному рівні; організація науково-дослідних, пошукових робіт із розвитку актуальних питань туристичної галузі, залучення природного, культурного потенціалу держави, генерування інформаційних систем.

Доцільно зауважити, що в епоху глобалізації туризм став інструментом національних економік, що вимагає комплексного підходу до формування політики його розвитку [12]. Туризм, як складова частина індустрії гостинності, впливає на свідомість суспільства. Такі функції туризму, як компетентність, престижність, комунікабельність визначають його місце в соціальній системі. У процесі туристичної діяльності люди вступають у різноманітні специфічні відносини, які включені до системи соціальних стосунків. Сукупність таких стосунків визначає основу впливу туризму на особу, підвищення її активності в суспільстві. При цьому в туристичних процесах соціальна адаптація особи проходить прискореним темпом та чинить вплив на підвищення загальної громадської свідомості.

Необхідність комплексного підходу до вирішення наукових питань у реалізації державної політики розвитку туризму також визначається тим, що можливості досліджень загальнотеоретичного та прикладного характеру в наш час мають місце на межі поєднання підходів з різноманітних галузей знань. Тому виділення чинників, які визначають мету та цілі національного туризму, є важливим завданням з точки зору обґрунтування спрямованості його розвитку. При цьому чинники необхідно розглядати як виявлення характеру єдиної системи, оскільки неможливо обрати засади та орієнтири розвитку туризму, керуючись тільки однією певною вимогою.

Розвиток ринку туристичних послуг прискореними темпами привів до розуміння необхідності державного регулювання туристичного підприємництва. Тому важливим є проведення досліджень, спрямованих на вдосконалення механізму розробки та управління державними програмами, поліпшення методів оцінки та моніторингу їх реалізації. Управління туристичною галуззю, оцінка рівня загальнодержавного та галузевого управління туризмом сьогодні є актуальним напрямом наукових досліджень.

За такого підходу оцінка рівня управління розвитком туризму повинна будуватися за конкретними обраними критеріями на засадах системної оцінки управління туристичними ресурсами в цілому.

У цьому сенсі програмно-цільове управління туристичними ресурсами має бути засноване на науково обґрунтованому системному підході до розвитку сфери туристичних послуг. Цільова програма розвитку туризму, розроблена на засадах системного підходу, здатна забезпечити єдність розвитку економічних процесів, екології та соціально-культурного середовища, сприяти стійкому розвитку туристичної галуззі, принести країні значні економічні вигоди, не створюючи екологічних та соціальних проблем. При цьому туристичні ресурси зберігатимуть свої властивості для їхнього використання в майбутньому.

Системний підхід у програмно-цільовому управлінні повинен забезпечити можливість спільного ефективного функціонування державного, приватного та громадського секторів туризму. При цьому, такий новий напрям інтеграції підприємницької діяльності, як «кластер» також у своїй основі містить системний підхід до розвитку туристичної галузі.

Окремі автори, зокрема [123] критично відносяться до програмно-цільового підходу, посилаючись на низьку ефективність державних програм у порівнянні до затрачених засобів. Проте, на нашу думку, це в більшій мірі свідчить про необхідність удосконалення методології розробки та механізму управління держаними цільовими програмами та поліпшення методів оцінки їх реалізації. У зв'язку з цим до управлінських функцій держаних цільових програм доцільно віднести наступне: підвищення ефективності використання нині існуючої матеріально-технічної бази туристичної галузі; створення умов для розвитку та оновлення матеріально-технічної бази туризму; сприяння розвитку загальної та спеціальної інфраструктури; визначення пріоритетних напрямів розвитку туризму; розробка та впровадження в практику нормативних правових актів у сфері регулювання розвитку туризму та діяльності суб'єктів туристичної галузі; забезпечення галузевої та

міжгалузевої координації у туристичній галуззі; забезпечення наукового, рекламно-інформаційного забезпечення та створення й упровадження засобів автоматизації в туризмі; сприяння створенню нових туристичних продуктів, заходам щодо реставрації культурно-історичної спадщини; упровадження заходів охорони довкілля та безпеки туристів.

Системний підхід до держаної політики розвитку туризму на комплексній основі забезпечує якісне формування стратегії та держаних програм розвитку галузі туризму і в перспективі може принести країні вагомий економічний дохід та вагомі соціально-культурні наслідки [95].

Дослідники на різному рівні, у тому числі й країн світу інтегрують різні моделі для реалізації державної політики розвитку туристичної галузі, основними із яких є політекономічна, а саме неокласична й неокейнсіанська. Саме представлені положення першої школи передбачають актуалізацію ринкового регулювання, у свою чергу коли інша наголошує на державному регулюванні.

Визначені дослідники неокласичної школи значно розвинули наукові положення щодо реалізації концепції “сталого розвитку”, яка передбачала, що вичерпаність природних ресурсів, насамперед обумовлене відповідними діями людей саме молодого покоління, значно сприяє обмеженню можливостей для сприяння розвитку наступних поколінь. Відповідно А. Маршаллом зроблено умовиводи щодо необхідності проведення інтерналізації виявлених зовнішніх ефектів, враховуючи витрати, які безпосередньо викликані погіршенням стану природного середовища [138].

Підходи представників неокласичної школи є відмінними від попередників, ґрунтуючись на визначенні не збитків від забруднення екології країни, а безпосередньо витрати для своєчасної підтримки належної екологічної рівноваги й тривалого запобігання можливих порушень у сфері забезпечення якості природного середовища у довгостроковій перспективі. У свою чергу, завдяки використанню існуючого підходу склалась головна ідея забезпечення екологізації виробничих процесів у суспільстві, динамічності

системи управління й формування відповідного світогляду для кожної людини у цілому.

Однак, представники неокласичної моделі наголошують на тому, що, насамперед туризм не вирішує важливої проблеми щодо збереження природи: мається на увазі, що будь-яке підприємство туристичної галузі в змозі купити відповідне право на рівень забруднення природного середовища тим самим не збільшуючи витрати щодо охорони. Також відповідна податкова форма платежів суттєво знижує чистий прибуток, тобто – представляє інтереси для приватного капіталу [243, с. 61-64].

Також неокейнсіанська модель представляє не тільки інтереси капіталу, відповідаючи загальним людським цінностям для сприяння збереження всього навколишнього природного середовища, дозволяє усупільнювати рівень природокористування й підтримки рівня соціалізації природи. Всеохоплююче задоволення потреб туристичної галузі має прямий суспільний характер. Ключова ідея щодо побудови теоретичної конструкції відповідної неокейнсіанської моделі безпосередньо полягає у ефективному державному регулюванні виникаючих на даному фоні відносин між суспільством загалом й природою реалізуючи дієві адміністративні методів (технічні умови, стандарти, норми, різні заборони тощо) поєднуючи їх із дієвими економічними важелями забезпечуючи цим самим стимулювання й примус для туристів. У даному контексті актуалізується не вартість отриманого збитку для природи, а безпосередньо розмір затрат, які необхідні для суттєвого зниження доступного рівня порушення комплексності використання потенціалу природного середовища. Така сума включається до відповідних виробничих втрат та відшкодовується шляхом встановлення ціни на продукцію, яка випускається [243, с. 61-64]. Базовими елементами представленої моделі є: розробка ефективного законодавства у сфері розвитку туристичної галузі, забезпечення дотримання раціоналізації природокористування й безпосередньо охорони природного середовища; впровадження туристичних заходів, як на рівні держави (виробничий,

статистичний, соціальний моніторинг, дослідження в сфері охорони навколишнього середовища, належна підготовка спеціалізованих фахівців, проведення своєчасного планування й інфраструктурної стабільності для відповідних територій, організація регулювання щодо розміщення господарських об'єктів, туристична й екологічна експертиза запропонованих проєктів, формування й реалізація туристичних програм тощо); заходи на рівні держави, орієнтовані на примушення відповідних туристів до забезпечення охорони природного середовища (організація процесу ліцензування й нормативного регулювання питань природокористування, застосування штрафних санкцій); проведення державного стимулювання й реалізації природоохоронної діяльності для приватного сектора (своєчасне субсидія, податкова політика, кредитна політика тощо).

Упродовж останнього десятиліття реалізація управлінського процесу у напрямку туристичної політики певною мірою спрямовується на перебудову відношень у системі “людина-суспільство-довкілля”. Поняття “державне управління та “державне регулювання” сьогодні використовуються в багатьох сферах наукової та практичної діяльності людини. Однак не завжди в них вкладається відповідний зміст.

Управління, на думку П. Друкера, – це особливий вид діяльності, що перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану та продуктивну групу [274]. Державне управління, зазначають С.Мосов та Н. Нижник – це діяльність органів та установ усіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової) з вироблення і здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на всі сфери суспільства з метою задоволення його потреб [159, с. 56-61]. Зміст державного управління викладено в юридичній енциклопедії [261, с. 119]. “Державне управління як певний вид законодавчої та виконавчої діяльності державних інституцій полягає в організуючому впливі на суспільні відносини в туристичній, адміністративно-політичній, екологічній, економічній, соціально-культурній, сферах шляхом застосування державно-владних повноважень”. Державне

управління спрямоване на виконання законів та інших нормативно-правових актів, використовує методи нормотворчості і розпорядливості і має підзаконний характер. Авер'янов В.Б. [1, с. 11] також розглядає державне управління, як своєрідну діяльність, зміст якої полягає у виконанні правових актів шляхом різних форм організуючого впливу на суспільні явища та процеси. На цьому рівні аналізу загальний суб'єкт управління представлений державою, як сукупність державно-владних органів (керівна підсистема), між якими розподілені різні види державної діяльності. Тут державне управління розглядається як особливий та самостійний різновид діяльності держави, що здійснює окрема система спеціальних державних органів – органи виконавчої влади.

Державне управління, як частина соціального управління, зберігає спільні характеристики, але одночасно має і багато особливостей, що визначає його як самостійний вид. Ці особливості стосуються суб'єкта, об'єкта і керівного впливу [116].

В теорії управління великими (складними) системами, до яких безперечно відноситься державне управління у сфері туристичної політики, під управлінням розуміють комплекс дій і впливів, спрямованих на досягнення певної мети. У процесі управління беруть участь дві складові частини (підсистеми): керівна (суб'єкт управління) і керована (об'єкт управління), які разом із потоками зв'язку, по яких передається інформація, утворюють систему управління.

Значна кількість науковців відмовляються від представлення понять, у свою чергу, більш конкретно ідентифікують окремі вихідні положення й конкретні засоби для реалізації державної політики розвитку туристичної галузі. Тим паче предмет механізму реалізації державної політики розвитку туристичній галузі зазвичай не пов'язаний із комплексом засобів для представлення масштабності екологічних проблем й взаємозв'язку системи впливу на суспільну життєдіяльність (політичну, соціально-економічну), деталізуючи опис окремих складових.

Основою даного дослідження є реалізація державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, враховуючи соціо-еколого-економічні складові.

Зауважимо, що використання адміністративних методів державного регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні насамперед пов'язано із системою управління у сфері забезпечення охорони культурної спадщини, охорони природного середовища. У свою чергу роль державного управління розвитком туристичної галузі на регіональному рівні зумовлені специфічними властивостями на регіональному рівні. На засадах функціонування відбувається системна їх взаємодія як по горизонталі так й вертикалі, головним, регулятором для якої є ефективне законодавство держави. Дієва система управління розвитком туристичної галузі заснована на інструментах планування й прогнозування була важливою складовою загального народногосподарського планування та управління. Отже, такий підхід до системи управління у сфері охорони навколишнього середовища за значною кількістю параметрів є недосконалою. Державну політику розвитку туристичної галузі на регіональному рівні доцільно розглядати як координуючий базис, який формує й приводить в динамічний процес ресурси суб'єктів різного рівня з метою реалізації цілей щодо охорони культурної спадщини, забезпечення раціонального природокористування, сприяння охорони природного середовища й дотримання завдань екологічної безпеки реалізуючи політичні, економічні, законодавчі, науково-освітні й інші заходи. Як комплексна система, державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні включає такі головні завдання: принципи, стратегічні й тактичні пріоритети, мету, суб'єкти, об'єкти, інструментарій механізмів реалізації державної політики тощо. На основі реалізації цілісної структури вона також є важливою складовою частиною як державної політики розвитку туристичної галузі загалом й регіональному рівні.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки, що державна політика розвитку туристичної галузі представляє собою одну із складових

політики держави, яка представляє собою сукупність її стратегічних цілей й завдань, які розробляються політичною системою кожної держави у відповідності до її соціально-економічного призначення й відповідно реалізуються на основі конкретних механізмів. Державну політику розвитку туристичної галузі також можна визначити як цілеорієнтовану діяльність органів влади на всіх рівнях управління, яка практично орієнтована на становлення процесу надання й екологічної культури для життєдіяльності людини. Враховуючи це, державна політика розвитку туристичної галузі піддається безпосереднього впливу ряду факторів, а саме: темпи розвитку безпосередньо виробництва, соціально-економічна стабільність, рівень культури туристичної сфери саме місцевого населення й туристів, належне забезпечення фахівцями, обсяги природокористування.

Таким чином, метою державна політика розвитку туристичної галузі повинно бути формування належних умов для гармонійного, чітко збалансованого розвитку всього суспільства, національної економіки й навколишнього середовища. Процес реалізації державної політики розвитку туристичної галузі відбувається на таких рівнях: міжнародному; загальнодержавному; регіональному; на рівні територіальних громад, підприємств, установ й організацій).

Головну роль у процесі реалізації державна політика розвитку туристичної галузі відіграє звичайно ж держава, яка, відповідно, є не єдиним учасником такої політики. Паралельно із державою реалізацію політики розвитку туристичної галузі забезпечують також політичні партії, відповідні наукові організації, громадські організації й інші учасники, які роблять її безпосередньо об'єктом державного й публічного управління.

Таким чином, в Україні функціонує трьохрівнева система управління розвитком туристичної галузі: державний, регіональний й місцевий рівень. Відповідно на кожному із таких рівнів визначені законодавча, виконавча й судова гілки влади. Враховуючи це, реалізацію державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні варто визначити як ефективну

діяльність органів влади у напрямку становлення й практичного втілення необхідних управлінських рішень з метою проведення регулюючих, організаційно-адміністративних й координуючих впливів шляхом реалізації відповідної функції держави для безпосереднього дотримання встановлених стандартів розвитку на регіональному рівні.

Реалізацію державної політики розвитку туристичної галузі на всіх рівнях доцільно здійснювати на засадах дотримання конкретних умов саме: дослідження конкретного антропогенного впливу на природне середовище; облік й індексація рівня забруднення довкілля; функціонування окремих галузей економіки; розробка науково-методичної бази для раціонального використання наявних природних ресурсів; дотримання існування умов, у напрямку збереження природного середовища тощо.

Не лише дотримання таких умов, сприяє реалізації такої політики, яку варто проводити на основі використання певних способів й методів які є важливими складниками для певних механізмів [260]. Таким чином, дотримання визначених умов й використання належних способів й методів у процесі конкретизації засобів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі, спрямованої на врегулювання значної кількості екологічних питань різного рівня складності й на засадах вкрай обмежених ресурсів, які є доступними для їх врегулювання, загалом можуть бути дієвими і досить результативними для застосування у практиці.

Актуальність таких пріоритетів передбачає також те, що вони безпосередньо зорієнтовані на сприяння дотримання конституційного права для кожного громадянина України на відповідну охорону здоров'я, відпочинок й сприятливе навколишнє середовище, яке має бути головним завданням для держави, відповідних органів місцевого самоврядування, загалом суспільства.

Відповідно, соціально-екологічна мотивація функціонування підприємницької діяльності є процесом для активізації мотивів, орієнтованих на врахування різних впливів на певні екологічні наслідки для суспільної функції бізнесменів, відпрацювання різних стратегічних питань на засадах

ринкової економіки, дотримання прибутку враховуючи досягнення поточної мети [221, с. 65].

Завдання, яке на сьогодні є не вирішеним є стимулювання дієвої соціально-екологічної мотивації для туристичної галузі. Варто орієнтувати як державні установи, так й приватної власності, у напрямку реалізацію заходів, що пов'язані із охороною навколишнього середовища. Саме тому доцільно буде системно об'єднати економічні й соціальні заходи для вирішення можливих змін досягаючи якісного стану природи, яке визначає умови щодо проживання і якості життя всього населення, є важливою запорукою для здоров'я всіх громадян [221, с. 65]

Підтримуємо позицію науковця Н. Терещенка, [221, с. 66], який наголошував, що в умовах безпосередньої інтеграції національного господарства активізується соціально-екологічна мотивація реалізації підприємницької діяльності враховуючи систему оподаткування, що орієнтує економічно не вигідні надання екологічно небезпечних послуг й продукції.

Ключові тенденції щодо забезпечення розвитку державної політик на регіональному рівні свідчать про мінімальну увагу до вирішення питань екологізації (безпосередньо процес проникнення відповідної екологічної складової у різні сфери саме суспільного буття, своєчасному забезпеченні оптимального використання історико-культурних й природних ресурсів й мінімізації негативного впливу на екологію) політики держави на регіональному рівні в умовах так званого “зеленого” зростання, більш якісному розвитку соціо-еколого-економічного потенціалу кожного із регіонів на відповідних засадах, проведення гармонізації різних геопросторових відносин між державою і її регіонами, які потребують значних змін як у напрямку реформування такої політики.

Підтримуємо позицію Т. Безверхнюка, [13] щодо спроможності регіонів своєчасно мобілізувати й реалізовувати існуючий потенціал є багатим, також досягнення рівноваги безпосередньо між централізацією й децентралізацією. Держава й регіони досить взаємопов'язані. Кожен із регіонів повинен бути

самодостатнім, їх соціально-економічний потенціал враховуючи можливості мобілізації на належному якісному рівні, може служити відповідним інтересам всіх регіонів, й держави загалом.

Реалізація державної політики розвитку туристичної галузі в сучасних умовах має також враховувати досить зростаючу роль процесу регулювання відповідних природно-ресурсних потенціалів й важливістю контролю за дотриманням стану навколишнього природного середовища. Також важливо актуалізувати питання дотримання територіального підходу у процесі управління природними ресурсами, які дадуть змогу більш точно враховувати специфічні властивості кожного регіону.

Отже, реалізація державної політики розвитку туристичної галузі залежить, насамперед, від комплексу взаємодіючих факторів, які є притаманними конкретному системному управлінню. Тобто. це означає, що сучасна державна політика щодо розвитку туристичної галузі реалізується у контексті регулювання, що визначається як певний засіб управління із своїми зворотними зв'язками, які ґрунтуються на ідентифікації відхилення певного об'єкта від конкретної програмної траєкторії й становлення впливу для його своєчасного повернення на такі орієнтири [132, с. 62].

Становлення державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні передбачає, по-перше, представлення регіональної моделі управління, зародження соціально-екологічної свідомості та історико-культурної поведінки жителів кожного регіону й проведення декларування інформації, враховуючи вимоги щодо конфіденційності й захисту таких відомостей, які представляють державну, службову, бізнесову, податкову таємницю тощо.

Таким чином, кожному регіону як відповідної адміністративно-територіальної одиниці притаманні свої географічні, соціально-екологічні, культурно-історичні, демографічні, фінансово-економічні, політично-суспільні й інші особливості. Державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні передбачає різні види діяльності, а саме планування,

безпосередньо реалізацію, проведення контролю, аналізу, виправлення й врегулювання проблем. Насамперед це здійснюють органи влади на регіональному рівні, органи місцевого самоврядування, неурядові організації й жителі громади, які загалом орієнтовано на екологізацію процесу виробництва й споживання туристичних послуг, попередження негативних наслідків, які можуть виникнути на відповідній території, становлення екологічної культури серед громадян.

В динамічній системі державного управління процес реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні повинен бути представлений у концепції її постійного реформування. Такого завдання можна досягти на основі проведення постійної оцінки характеристик туристичної галузі на відповідність її функціонування загальнодержавної політики, цілям й завданням для визначення різних можливостей її покращення.

Забезпечення прав кожного громадянина за встановленими європейськими стандартами у ході реалізації державної політики розвитку туристичної галузі має базуватися на дієвому функціонуванні системи правового забезпечення у сфері охорони природи, історико-культурної спадщини, орієнтованого на досягнення відповідних національних пріоритетів.

Динамічний розвиток туристичної галузі в країнах, які розвиваються, є причиною для серйозних соціально-економічних перекосів та збільшення так званого «тиску» на визначені екосистеми й навколишнє середовище. Визнані вразливі екосистеми саме цих держав, обмежені їх можливості щодо реалізації альтернативних стратегій стійкого розвитку є головною причиною для особливої актуальності процесу планування заходів у напрямку врегулювання проблем щодо впливу туристичної галузі на навколишнє природне середовище та відповідну екосистему.

Для своєчасного надання нового імпульсу для реалізації стратегічних завдань щодо проведення оптимізації співвідношень та поступової еволюції

механізму «суспільство-природа», представлених у «Порядку денному на XXI ст.» що затверджено на Всесвітньому саміті й Ріо-де-Жанейро (2002 р.), також відбувся Всесвітній саміт щодо сталого розвитку й Йоганнесбурзі (Південна Африка). Міжнародне значення такої події полягає у реалізації мети такого саміту – сформуванню й реалізувати конкретні механізми й плани дій, план їх реалізації на різних рівнях життя соціуму. Дослідження й аналіз рішень такого саміту важливі для розробки й коригування відповідних національних стратегій щодо стійкого розвитку країн й пріоритетних напрямів, більш чіткого виконання відповідними урядами визначених зобов'язань безпосередньо перед міжнародною спільнотою, населення країни й всім майбутніми поколіннями.

Таким чином, у контексті реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні ключовим є питання щодо постійного узгодження й своєчасної гармонізації взаємовідносин кожної людини і її оточення за такими орієнтирами: *вектором часу* – реалізація короткотермінових та довгострокових цілей з метою врегулювання альтернативних проблем для отримання максимального своєчасного прибутку відповідними туристичним й рекреаційними установами, реалізація туристичних ресурсів для забезпечення відновлюваного процесу або ж процесу оптимізації таких взаємовідносин; щодо *вектору простору* – врегулювання потреб для туристичного руху й міжнародного (транснаціонального) капіталу вирішуючи проблеми географічного поступового просування належних туристичних потоків на нові рівні, заповідні зони, без певних обмежень, покращення економічних умов для розвитку територіальних громад, закриття потенційних туристичних об'єктів, сприяння оптимізації таких альтернативних підходів та мінімізація втручання туристичної галузі в умови життя для окремих громад.

Так, як у державній політиці також представляються інтереси різноманітних суспільних верств для населення, політика яких представляється існуючим соціально-економічним станом, виступаючи

абсолютним вираженням показників економіки країни. Активна політика держави, яка реалізується у сфері регулювання туристичної галузі, неможлива без аналізу специфіки, характерних властивостей історичного розвитку й проведення оцінки поточного стану туристичної галузі. Саме третє тисячоліття представляє виклик сучасному державному управлінню – тобто його система повинна поступово нарощувати свою конкурентоспроможність й ефективність, у свою чергу демонструючи досить високий професіоналізм й дотримання законності. Для отримання помітних результатів у сфері державного управління можна лише при забезпеченні підготовки керівних кадрів, усвідомлюючи модернізацію відповідного керівництва на різних рівнях управління. В сучасних умовах існує потреба у модернізації системи державного управління, орієнтованого на підвищення ефективності роботи відповідних державних структур у туристичній галузі. Таким чином, це потребує кардинальної зміни основної моделі управління у державній службі, що виконує головні задачі для державного управління [374].

Зміст державного управління розвитком туристичної галузі, якнайповніше варто визначити за допомогою аналізу її мети, стратегічних завдань, функцій й структурних елементів.

Відповідно, метою державного управління розвитком туристичної галузі є отримання належного прибутку державою шляхом задоволення потреб, які виникають у кожної людини, яка тимчасово відсутня в місці свого постійного проживання, та визначення довгострокових стосунків із своїми перспективними клієнтами та контрагентами.

Цілями державного управління розвитком туристичної галузі є різноманітні характеристики життя практично усіх учасників: відпочинок громадян, безпосередня участь в ділових, різних наукових й культурних зустрічах і заходах держави. Спортивна, оздоровча, виховна, релігійна, екологічна, історична, архітектурно-містобудівна, літературно-художня, оглядова, навчальна функції.

Так, як туризм є джерелом для наповнення національного доходу, тоді метою державного управління розвитком туристичної галузі, як галузі економіки є формування й перерозподіл національного доходу шляхом задоволення всіх потреб туристів. Туризм на відміну від інших галузей пропонує як продукт можливе право на споживання своєрідних послуг, у свою чергу послуги формуються також в інших галузях. Саме у цьому представляється специфіка туристичної галузі.

На рівні місцевого якісна специфіка державного управління розвитком туристичної галузі, яка визначає специфічні особливості підприємницької діяльності, представляється через унікальний характер для взаємодії суб'єкта та об'єкта туристичної діяльності шляхом реалізації відповідних туристичних технологій (щодо формування туристичних послуг, просування їх на ринок, забезпечення попиту на безпосереднє споживання їх. Однак об'єктом державного управління розвитком туристичної галузі є не товар, а безпосередньо сам споживач такого товару, а саме об'єктом дії є безпосередньо турист із його виникаючими потребами. Суб'єктом державного управління розвитком туристичної галузі виступає туристичний бізнес (фірма, агентство).

Механізми державного управління розвитком туристичної галузі, як галузю національного господарства покликані забезпечувати його своєчасну рівновагу й стійкий розвиток. Напрямки, форми й масштаби державного управління розвитком туристичної галузі визначаються певним характером й гостротою соціо-еколоого-економічних й інших проблем у кожній країні на певний період.

Отже, нами запропоновано розглядати державну політику розвитку туристичної галузі на регіональному рівні як складну багатоелементну систему державно-управлінських цілей, рішень та заходів, спрямованих на удосконалення або зміну відносин у туристичній галузі на регіональному рівні з метою їхнього розвитку, які формуються та реалізуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю щодо

ефективного використання та нарощення наявного туристичного потенціалу регіонів країни в довгостроковій перспективі.

1.2. Концептуалізація функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні

Незважаючи на актуальність та важливе значення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, даному питанню у вітчизняній літературі надано недостатньо наукових праць. У свою чергу спостерігаються диверсифіковані підходи до ідентифікації сутності механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Одні автори наголошують на тому, що: об'єктами механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є соціально-економічні процеси, які проходять у національній економіці загалом, так й на окремих її рівнях.

Інші дослідники акцентують увагу на тому, що об'єктами механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є: формування актуальних потреб у сфері відпочинку людей країни, врахування його вільного часу, відпустками, формування та підтримка необхідного рекреаційного середовища, проведення регулювання розмірів та напрямів ведення туристичних потоків, розробка туристичної інфраструктури, інтелектуальне забезпечення для належних рекреаційно-туристичних комплексів, відповідна територіальна організація функціонування туристичної галузі, проведення охорони навколишнього середовища відповідних заповідних територій.

У свою чергу, засоби щодо цільового впливу механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні можуть ділитись на прямі й опосередковані, до яких належать законодавче регулювання туристичної галузі й зовнішнього середовища, формування й

впорядкування відповідних для цього туристичних зон, проведення фінансування становлення об'єктів належної туристичної інфраструктури та інше.

Ряд науковців стверджують, що дієве державне регулювання туристичної галузі повинно сприяти своєчасному збереженню природних ресурсів України й враховувати специфіку відповідного регіону. У свою чергу необхідно проводити державне регулювання формування та розвитку туристичної галузі у таких масштабах, які насамперед не приводили б до виснаження природного потенціалу регіонів країни [15, с. 33], а також були орієнтовані та стійкий сталий розвиток туристичної галузі [109, с. 127–139].

Таку позицію підтримують науковці, які вважають, що саме механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні мають бути орієнтовані на становлення ефективного законодавства, у якому має визначатись система стандартів, необхідний рівень якості його обслуговування, врегулювання питань ліцензування й проведення сертифікації туристичної галузі; проведення належного зонування для виявлення територій у різних видів туристичної імплементації; представлення екологічних норм поєднуючи їх із встановленими санітарно-гігієнічними вимогами у сфері туристичної галузі; формування служб для вивчення попиту на відповідні туристичні послуги, щодо розвитку відповідної рекламної кампанії, системи підготовки й перепідготовки кадрів й становлення кадастру необхідних туристичних ресурсів [10, с. 31].

Провівши аналіз результатів дослідження різних науковці щодо представлення змісту поняття “механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні”, а також враховуючи цільові завдання державного регулювання туристичної галузі відповідно до діючого Закону України “Про внесення змін до відповідного Закону України “Про туризм”, варто сформулювати таке визначення й змістовне наповнення поняття “механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні” – це сукупність методів та інструментів впливу

органів влади всіх рівнів управління на функціонування туристичної галузі, а також заходи їх практичної реалізації, які обумовлені завданнями розвитку туристичної галузі, впливом екзогенних та ендогенних інституційно-політичних факторів.

Тобто, державне регулювання проводиться за допомогою відповідних механізмів й заходів щодо їх реалізації, які мають забезпечувати становлення різних напрямів розвитку туристичної галузі. На думку науковців, конкретні механізми у сфері державного управління зазвичай трактуються як впорядкована сукупність методів, важелів, інструментів через які суб'єкт управління безпосередньо впливає на об'єкт управління у контексті досягнення встановленої мети. У свою чергу є спроби для представлення механізму реалізації процесу управління, який включає елементи комплексної системи управління й простежують послідовні зміни для об'єкта управління із представленням засобів щодо його трансформації [11, с. 80].

Дослідники М. Князев й В. Бакуменко, стверджують: “механізми державного регулювання” представляються як “практичні заходи, засоби, дієві важелі, стимули, на основі яких органи державної влади певним чином впливають на все суспільство, процес виробництва, будь-яку урізноманітнену соціальну систему для досягнення поставлених завдань” [80, с. 116].

У свою чергу, процес державного регулювання туристичної галузі потребує реалізації комплексу організаційно-інституційних, фінансово-економічних, управлінських й інших заходів як важливих складових реалізації ефективної державної політики. Отже, державне регулювання туристичної галузі можна розглядати враховуючи дію таких базових механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні:

1) організаційний – спрямований на удосконалення загальної структури державного регулювання й управління на засадах розмежування встановлених повноважень центральних й місцевих органів влади, модернізація підходів до проведення взаємодії органів місцевого самоврядування із відповідними

суб'єктами господарювання, налагодження системи підвищення кваліфікації для осіб службовців місцевого самоврядування;

2) регламентуючий (законодавчий) – держава на основі прийняття законів, відповідних нормативно-правових актів, правил й регламентів щодо діяльності туристичної галузі;

3) стимулюючий (мотиваційний) – передбачає реалізацію способів для підтримки діяльності й стимулювання процесу активізації ефективних організацій всієї туристичної інфраструктури;

4) соціальний – включає регулювання на рівні держави соціо-еколого-економічних відносин, які сприяли б належному доступу до ефективних туристичних послуг всім людям шляхом використання пільг;

5) адаптивний – адаптація до вимог й змін у податковому, валютному, митному, прикордонному й іншому виді регулювання;

6) контролю – дотримання нагляду й контролю за виконанням встановлених державою рішень та законів у туристичній галузі.

Проведене дослідження механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні свідчить, що саме організаційний механізм є важливою складовою сучасного державного регулювання й потребує значного удосконалення.

До ключових засобів реалізації відповідного організаційного механізму належать:

- чільне розмежування повноважень на рівні центрального й місцевого рівня органів влади у туристичній галузі;

- формування структурних підрозділів у сфері розвитку туристичної галузі на різних рівнях управління й координаційних консультативних органів;

- налагодження взаємовідносин між органами місцевого самоврядування із суб'єктами господарювання, які пов'язані із наданням відповідних туристичних послуг; становлення туристично-інформаційних центрів;

- налагодження системи підвищення кваліфікації для державних службовців й посадових осіб на рівні місцевого самоврядування, безпосередньо на яких покладено прямі обов'язки щодо розвитку туристичної галузі [108, с. 146– 159].

Аналіз наявних повноважень загальнодержавного й місцевих органів влади, які є учасниками механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, свідчить, що саме державна регіональна політика у туристичній галузі не достатньо сприяє реалізації відповідних туристичних можливостей на регіональному рівні. Також спостерігається чітка невідповідність між встановленим рівнем використання наявних ресурсів територій, де реалізується туристична діяльність, й наповненістю відповідних місцевих бюджетів шляхом її впровадження і розвитку; негативні фактори функціонування системи організаційно-економічних взаємовідносин, які встановлюються між органами на рівні місцевого самоврядування й суб'єктами, які проводять туристичне обслуговування людей на відповідній підпорядкованій їм території. Такі повноваження органів влади на всіх рівнях управління в туристичній галузі реалізуються не достатньо: тобто деякі із таких повноважень безпосередньо дублюються, а й інші не дають такої можливості достатньою мірою дотримуватись вимог існуючого законодавства в туристичній галузі. Діюча у країні організаційна структура на регіональному рівні управління туристичною галуззю є у своєму вигляді недосконалою, є конкретизованою по відношенню до реалізації функцій й завдань [67, с. 194-199; 107, 30-37].

Як результат отриманих результатів, подальший розвиток туристичної галузі стримується: відсутністю комплексної системи державного управління туристичною галуззю на регіональному рівні; відповідною недосконалістю законодавства; недосконалістю діючої методичної, організаційно-адміністративної, інформаційно-аналітичної й матеріально-технічної підтримки туристичної галузі зі сторони держави; не досконалим визначенням у діючому законодавстві належності кожного господарюючого суб'єкта;

підпорядкованістю існуючих закладів для розміщення туристів, відповідних санаторно-курортних, оздоровчих й рекреаційних закладів, що певним чином надають послуги у сфері туристичної галузі, різним представництвам міністерств, різним центральним органам влади; стриманими темпами зростання розмірів інвестицій для розвитку матеріально-технічної бази туристичної галузі; відсутність належних об'єктів для стійкого розвитку туристичної галузі в сільській місцевості; не дотримання туристичною галуззю міжнародних стандартів; тенденціями зменшення кількості готельного господарства; зниженням стану туристичної, якісної сервісної й інформаційної підтримки; якісної інфраструктури для автомобільних доріг і міжнародних транспортних коридорів; не оптимальність соціально-економічної ефективності використання відповідних ресурсів й важливістю їх збереження; не дієвість туристичної інфраструктури, проблеми використання рекреаційних ресурсів; не розвиненість інноваційно-інвестиційних проєктів й наукових досліджень у напрямку розвитку туристичної галузі; недосконалість існуючої статистичної бази у сфері туристичної галузі; недосконалість системи забезпечення туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами; не належна державна підтримка й комплексність до проведення рекламної кампанії національної туристичної галузі на внутрішньому й міжнародному ринках; недостатність рівня щодо розвитку інформаційно-аналітичної інфраструктури; відсутність ефективної бази даних щодо наявних об'єктів туристичної галузі [228].

Сучасна практика свідчить, що значна кількість унікальних історико-культурних, відповідних туристичних можливостей безпосередньо використовуються не на повну потужність. Причинами саме такого стану є те, що сучасна туристична інфраструктура суттєво відстає від існуючих міжнародних стандартів, володіє гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Наразі навіть при належному державному сприянні своєчасно довести рівень якості туристичного обслуговування на регіональному рівні до глобальних показників доки є неможливим. У результаті цього виникає потреба у

визначенні пріоритетів щодо перспективного розвитку вітчизняної туристичної галузі, які доцільно розглядати на засадах загальнодержавних й регіональних інтересів, соціо-еколого-економічної ефективності.

З метою формування сприятливих умов господарювання варто своєчасно залучати, тобто диверсифікувати джерела фінансування: субсидії з різних рівнів управління, іноземні інвестиції, приватний капітал бізнесу, благодійні й громадські організації. У процесі формування базової інфраструктури туристичної галузі головними джерелами фінансування витрат, які пов'язані безпосередньо із модернізацією та реформуванням об'єктів туризму, є ресурси суб'єктів туристичної діяльності, організацій й установ, тобто власників відповідних туристичних об'єктів, різні іноземні інвестиції.

Для своєчасного й ефективного залучення саме іноземних інвестицій у туристичну галузь варто створювати комплексні лікувально-оздоровчі або ж туристичні суб'єкти, своєчасно впроваджувати механізми пільгового кредитування стратегічних заходів, які пов'язані із розвитком туристичної галузі, активно впроваджувати процес акціонування, сприяти формуванню малого й середнього бізнесу.

Механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні передбачають формування державних й відповідних програм розвитку галузі туризму на регіональному рівні, управління результатами діяльності туристичної галузі зі сторони органів влади на всіх рівнях управління. Реалізація визначених державою завдань у програмах розвитку туристичної галузі насамперед залежить від результативності виконання місцевих бюджетів.

Таким чином, основними джерелами щодо поповнення місцевого бюджету є дотримання обов'язкових платежів й місцеві податки та збори, відповідні орган місцевого самоврядування, повинні бути зацікавлені у тому, аби на відповідній території відбувалась реєстрація якомога більшої кількості суб'єктів підприємництва. У свою чергу, однією із головних причин щодо

низького рівня доходів місцевих бюджетів є насамперед відсутність певної зацікавленості господарств у проведенні державної реєстрації саме на тій території, на якій функціонує їх діяльність. Таким чином, відповідні туристичні послуги надаються підприємцями, які не зареєстровані безпосередньо на території де знаходяться територіально, а тому й не приймають участь у динамічному соціально-економічному розвитку відповідної території. Дане твердження свідчить про те, що відповідна система організаційно-економічних відносин місцевих органів влади із бізнесом, установами, місцевою громадськістю, певними громадянами, які реалізують діяльність у туристичній галузі, не перебувають на належному якісному рівні.

Для сприяння підтримки зростання фінансових ресурсів у напрямку реалізації розроблених місцевих програм щодо розвитку туристичної галузі варто сформувані місцеві фонди для розвитку туристичної галузі на засадах договірних угод. Для передачі суб'єктами господарювання, які реалізують діяльність у туристичній галузі, певної частки прибутку від реалізації їх діяльності.

Налагодження взаємодії органів влади різних рівнів із господарюючими суб'єктами, які реалізують свою діяльність щодо надання послуг туристичної галузі має відбуватись на засадах проведення належного конкурсного відбору серед переможців господарств для налагодження наступного співробітництва. Тобто відбувається формування корпоративних товариств й комунальних підприємств у формі інформаційно-туристичних центрів; використання пільгової політики із місцевих податків та зборів; підтримка організації якісної рекламно-інформаційного забезпечення; проведення орендної діяльності на пільгових умовах для майна відповідних територіальної громади та інше. Це дозволило нами обґрунтувати напрями підвищення ролі органів влади на всіх рівнях управління в розвитку туристичної галузі на засадах проведення конкурсного відбору серед суб'єктів господарювання.

Для сприяння поширення позитивного досвіду щодо роботи у туристичній галузі щодо імплементації сучасних організаційно-економічних заходів варто запроваджувати інноваційні форми налагодження співробітництва між органами влади на всіх рівнях управління та суб'єктами господарювання: сформувати інформаційно-туристичні центри для комунальних підприємств; бути співзасновниками для корпоративних підприємств на засадах господарчих товариств; отримання пільг із місцевих податків та зборів; надавати в оренду на відповідних пільгових умовах необхідних майно відповідних територіальних громад. Саме такий підхід дозволить сконцентрувати необхідний потенціал для встановлення професіоналізму та інфраструктурного забезпечення й інформаційних зв'язків між бізнесом та владою.

Впровадження різних форм щодо взаємодії органів влади різних рівнів управління та суб'єктів господарювання для становлення ефективного туристичного бізнесу, розробка раціональних технологічних та коопераційних зв'язків, що дозволить становленню взаємовигідного співробітництва між бізнесом та органами влади на всіх рівнях, формування належних конкурентних переваг й комплексного розвитку всіх територій.

Для ефективності механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні органами влади на місцевому рівні повинні акцентувати увагу на імплементації таких заходів: проведення паспортизації туристичної діяльності; оптимальність участі органів влади та органів на всіх рівнях управління для підготовки проєктів програм розвитку туристичної галузі; залучення фінансових ресурсів для своєчасної реалізації програм розвитку туристичної галузі на засадах формування фонду розвитку туристичної галузі на регіональному рівні; залучення висококваліфікованих фахівців, всієї громадськості до проведення експертизи проєктів на регіональному рівні, й інших законодавчих заходів у сфері розвитку туристичної галузі; надання своєчасних пільг із оподаткування для інвесторів, які інвестують реалізацію стратегічних заходів реалізації програм розвитку

туристичної галузі на регіональному рівні; розробка потужної рекламної кампанії, випуск якісного ефективного інформаційно-довідкового матеріалу, проведення туристичних оглядових й маршрутних карт; сприяння забезпечення постійного проведення туристичних виставок на регіональному рівні, ярмарків тощо; участь національних виробників та туристичного продукту на міжнародному ринку; внесення оптимальних змін до діючих нормативно-правових актів для своєчасного розмежування повноважень між органами влади на всіх рівнях управління, туристичною галуззю та громадськістю зокрема.

Механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні сприяє актуальності координації центральних й місцевих органів для органів влади на всіх рівнях управління, туристичного бізнесу та відповідних громадських організацій. Для налагодження координації зусиль місцевих органів влади та учасників процесу розвитку туристичної галузі в певному регіоні, ефективної реалізації регіональної політики, сприяння забезпечення оптимального використання й збереження потенціалу туристичних ресурсів варто на регіональному рівні формувати координаційні ради, які б займались розвитком туристичної галузі туризму [107, с. 164–169].

Серед ключових заходів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є проведення професійної підготовки, налагодження системи перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів. З метою впровадження фінансово-економічних заходів, орієнтованих на зростання ефективності механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, варто постійно проводити організаційно-кадрове забезпечення таких заходів. У даному напрямі варто розробляти ефективні регіональні програми із своєчасної організації системи підготовки й підвищення кваліфікації кадрів серед державних службовців й посадових осіб на регіональному рівні, які безпосередньо займаються виконанням поставлених обов'язків у туристичній галузі. У свою чергу заходи для впровадження таких програм мають

передбачати необхідність реалізації системи підвищення рівня кваліфікації для всіх працівників, які зайняті врегулюванням завдань у туристичній галузі, а також сприяти заохоченню реалізації заходів з професійної підготовки службовців на рівні органів місцевого самоврядування.

Науково-концептуальні підходи для сприяння організації підвищення рівня кваліфікації серед державних службовців й відповідних посадових осіб різних органів влади на всіх рівнях управління, на яких безпосередньо покладено обов'язки щодо державного регулювання розвитку туристичної галузі, передбачають формування ефективного науково-методичного базису на базі регіональної координаційної ради із питань всебічного стійкого розвитку туристичної галузі; розробка планового кошторису витрат на стратегічні заходи із таких питань й розробки заходів реалізації регіональної програми розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Реалізація представлених автором пропозицій для удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні дозволить проводити досить активну регіональну політику у туристичній галузі, дасть змогу забезпечити ефективну координацію заходів на регіональному рівні органів влади, громадських організацій, які сприятимуть зростанню відповідних туристичних потоків на ринку туристичних послуг відповідних регіонів, проведення організації нових робочих місць, зростанню надходжень до відповідних бюджетів.

Запровадження таких механізмів стимулюватиме ефективній реалізації програм розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, підсилювати взаємозв'язок туристичної галузі із іншими стратегічними пріоритетними сферами соціально-економічного й історико-культурного поступу. Це буде насамперед сприяти зростанню міжнародного авторитету для України як туристичної держави на світовому ринку туристичних послуг, поповненню на рівні державного так й місцевих бюджетів шляхом інтенсивності впровадження соціо-еколого-економічних зрушень у всьому суспільстві на засадах формування положень сучасної туристської галузі.

Отже, по-перше, діюча в Україні нормативно-правова база, яка діє на галузевому рівні дозволяє проводити туристичну діяльність у контексті реалізації сучасних ринкових умов щодо господарювання як бізнесову.

По-друге, проведення нашого дослідження показало, що саме в Україні сформувалась певна система щодо організаційно-правового регулювання розвитку туристичної галузі. Відповідно до організаційної моделі варто віднести більш вертикальну підлеглисть для установ туристичної галузі відповідним міністерствам, відомствам, бізнесовому сектору; конкретними організаціями за безпосередньої відсутності певної горизонтальної підлеглисті й слабого впливу чіткого територіального фактору управління. У сучасних умовах саме такий управлінський й фінансовий аспекти є головною перешкодою для ефективної діяльності у туристичній галузі.

По-третє, механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні повинні розроблятися так, щоб конкретний споживач перебував у центрі уваги, лише тоді варто реалізовувати його безпосереднє право на доступність послуг, конкретизацію й дотримання права на відпочинок, пересування. Прагнення держави мають бути орієнтовані не лише на обмеження рівня монополії у напрямку дотримання пропозиції відповідних туристичних послуг, також на зростання рівня соціальної відповідальності бізнесу.

Проведений аналіз функцій туристичної галузі, його ключової ролі у національному господарстві й зовнішньому середовищі сприятиме формуванню таких умовиводів:

1. Державно-управлінські функції туристичної галузі включають: виробничу, функцію зайнятості, створення доходу, сприяння згладжуванню різних регіональних диспропорцій, проведення нівеляції відхилення для платіжного балансу.

2. Чинник макроекономічної стабільності для країни, який потребує досить уважного ставлення зі сторони держави для сприяння забезпечення пропорційності системи розвитку відповідних територіальних й галузевих

господарських комплексів, представлення політики зайнятості, сприяння забезпеченості зростання відповідних бюджетних прибутків й управління на стан платіжного балансу.

3. У період становлення перехідної економіки виникає потреба у механізмах реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Численні зв'язки туристичної галузі із іншими суміжними галузями народного господарства із часом породжують суттєві соціо-еколого-економічні ефекти, які не завжди є підконтрольними туристичною галуззю, тому, потрібне безпосереднє втручання держави.

4. Механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні мають бути орієнтовані на нейтралізацію виявлених негативних й значне посилення позитивних наслідків щодо впливу зовнішніх дій.

5. На довгострокову перспективу додаткові ефекти від сприяння розвитку туристичної галузі не тільки не зменшуються, а навпаки зростають, тому туристична галузь може стати безпосередньо джерелом, а на певних територіях є практично необхідною умовою для сприяння стійкого соціально-економічного розвитку.

Безпосереднє регулювання розвитку відбувається на засадах реалізації державних інвестицій, відповідних дотацій й субвенцій, квот, встановлених нормативів, а також проведення регулювання цін, забезпечення фінансування шляхом використання спеціальних фондів розвитку та відповідних місцевий бюджет. Досить актуальне значення для забезпечення пріоритетного розвитку відповідних регіонів, виробничо-господарської й соціально-економічної інфраструктури, дотримання необхідних структурних змін, сприяння розвитку науково-технічного й технологічного потенціалу повинні бути державні капіталовкладення. У свою чергу основними формами для безпосередньої участі держави у процесі регулювання розвитку регіонів країни повинні бути розроблені ефективні регіональні програми, які безпосередньо фінансуються із бюджетів різних рівнів. Держава також може

використовувати диверсифіковані форми для прямої інвестиційної участі з метою формування інноваційної територіальної структури національної економіки, розробка ефективної інфраструктури.

Важливе значення мають також інструменти державного регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні через відповідні цільові позабюджетні фонди, наприклад зайнятості населення, розвитку регіонів. Безпосередньо джерелами їх формування також можуть бути оптимізовані за рахунок відповідних організаційно-технічних заходів для місцевих рад відповідних фінансові ресурси, різні добровільні внески для підприємств, різних громадських організацій, громадськості, доходів від кредитування, різних грошово-речових лотерей й аукціонів, штрафних санкцій, від завищення цін, від порушників природоохоронного законодавства, тощо. Такі фонди можуть також використовуватися з метою проведення кредитування різних цільових програм, проведення виплат дотації, організації соціального захисту для населення [26;39;84;109]. Також можуть залучатися різні засоби організацій, відповідно населення для сприяння розвитку на засадах випуску облігацій, проведення стимулювання формування спільних підприємств та залучення іноземного капіталу, організація стимулювання приватизації й становлення ринку акцій й інших цінних паперів, отримані доходи від прямого продажу майна держави.

Методи й форми механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, звичайно, постійно змінюються. Однак завжди за кожною державою постійно зберігатимуться такі функції: захист прав власності, сприяння розвитку вільного підприємництва, проведення стимулювання ділової активності, постійна боротьба із монополістичними тенденціями, дотримання законності й правопорядку у господарській сфері, організація регулювання грошового обігу, проведення зовнішньоекономічної діяльності, дотримання економічної безпеки на рівні країни. Практично кожна із цих функцій практично ніколи не може втрачати своєї значущості. Адже змінюватись можуть тільки механізми, методи й

відповідні способи для виконання державою таких функцій і її покликання в суспільстві.

У свою чергу, із розвитком всього суспільства, із динамічними змінами у представленій структурі загалом суспільного виробництва, поступом технічної бази, активізацією різних сфер процесу життєдіяльності, збагачуються, конкретизуються змістовні функції для держави. Безпосередньо це представляє собою послідовний перехід до реалізації прямих й непрямих методів регулювання туристичної галузі.

Зауважимо, що взаємодія держави й туристичної галузі на регіональному рівні в Україні на сьогодні відбувається на засадах досить складних процесів поступового переходу від абсолютно державної сфери туристичної галузі до ефективно функціонуючої загалом ринкової індустрії вітчизняного туризму. У свою чергу роль держави у процесі розвитку туристичної галузі на регіональному рівні суттєво відрізняється від представлені загальносвітової. Тобто, за час функціонування командно-адміністративної системи відповідні об'єкти туристичної галузі перебували у прямому віданні держави, безпосередньо фінансувалися із бюджетів країни, а самі туристичні послуги надавалися лише на пільгових умовах для значної кількості населення (тобто безкоштовно). Основою для державної політики розвитку туристичної галузі була досить висока соціальна актуальність туристичної галузі і, відповідно, перспективність забезпечення найбільшої доступності досить широкому колу населення [186;205].

Однак держава й органи місцевого самоврядування залишаються прямими власниками не лише об'єктів туристичної галузі, однак, досить актуально, для належного інфраструктурного оточення, різних природних ресурсів. Тобто практично держава володіє структурою, яка забезпечує функціонування відповідних об'єктів туристичної галузі (транспорт, енергетика тощо), так й безпосередньо об'єкти забезпечення розвитку туристичної галузі (різні лікувальні ресурси, заповідні території, краєзнавчі музеї). У свою чергу держава виконує відповідні функції для податкового та

законодавчого регулювання, організації ліцензування із рішенням сукупності соціо-еколого-економічних завдань – забезпечення гарантії реалізації відповідних потреб для населення в розвитку туристичної галузі, підвищення ефективності задіяння використання наявних природних ресурсів, стабільність зростання частки туристичної галузі у формуванні національного доходу.

Отже, держава відіграє головну роль у процесі динамічного розвитку національної туристичної галузі, маючи перспективні можливості робити ефективний регулюючий вплив. Розглядаючи причини й перспективи для розвитку поточної ситуації у сфері державного регулювання туристичної галузі на регіональному рівні розглянемо важливе місце держави в організації та управлінні національною туристичною галуззю. Як визначає світова практика щодо розробки й реалізації стратегічних планів механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є неможливим без представлення принципу історизму, зміст якого полягає у проведенні оцінки відносно цілісності, принципової завершеності відповідного історичного етапу для соціально-економічного розвитку регіонів України [366]. Враховуючи це, зауважимо, що суб'єктами механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні необхідно визнати не тільки уповноважених державних органів, а й громадських туристичних організацій та об'єднань. Враховуючи це, постає стратегічне завдання визначити, яким чином варто розподілити діяльність між відповідними суб'єктами системи регулювання: державою, з однієї сторони, і туристичною галуззю – з іншого (табл. 1.2.).

Як зауважено в таблиці 1.2, певні види діяльності різних туристичних організацій суттєво збігаються, адже це, практично, формує значний простір для проведення їх загальної роботи. Одним із актуальних завдань сучасних громадських організацій у туристичній галузі є дотримання ролі сполучної ланки безпосередньо між державними органами на різних рівнях управління й туристичною галуззю, а також системна координація результатів діяльності

галузі у напрямку значного підвищення їх результативності й забезпечення належних умов для стійкого забезпечення розвитку туристичної галузі.

Таблиця 1.2

Розподіл напрямів діяльності між можливими суб'єктами регулювання туристичної галузі

Діяльність державних органів з регулювання туристичної галузі	Діяльність громадських туристичних організацій й об'єднань з регулювання туристичної галузі
<ul style="list-style-type: none"> – розробка державних стратегій і програм розвитку туризму; – створення нормативно-правової бази; – складання планів розвитку туризму; – оптимізація національних туристично-рекреаційних ресурсів; – податкове і митне регулювання; – надання пільгових кредитів; – інвестиції в об'єкти турінфраструктури; – розвиток наукових досліджень у туристично-рекреаційній сфері; – кадрове забезпечення туристично-рекреаційної діяльності; – захист прав і інтересів туристів та рекреантів; – забезпечення безпеки туризму; – збір статистичних даних; – макромаркетинг національних турпродуктів; – охорона довкілля; – охорона історичних пам'ятників. 	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення урядових інтересів з туризму в міжнародному масштабі; – підписання двосторонніх і багатосторонніх угод з метою збільшення туристичних потоків між країнами-учасницями; – організація спільних маркетингових досліджень туристичного ринку і поведінки споживачів; – оптимізація національних туристично-рекреаційних ресурсів; – забезпечення технічної і фінансової співпраці; – публікація статистики, оглядів, брошур, листівок, путівників і спеціальної туристичної інформації; – реалізація туристичних продуктів в інших країнах (створення туристичних агентств за кордоном для забезпечення інформацією і збуту); – забезпечення професійної підготовки в туристично-рекреаційній сфері (курси, семінари, навчальні програми); – захист і збереження туристично-рекреаційних ресурсів і ексклюзивної спадщини країни (монументів, історичних місць), кампанії з захисту культури і мистецтва; – охорона довкілля (проведення кампаній з охорони природи, парків відпочинку, природних ресурсів).

Джерело: сформовано автором

Проведене дослідження змісту результативності організацій та форм їх

взаємодії із відповідними державними органами в системі регулювання туристичної галузі представляє достатній інтерес із науковою ф практичних точок зору, однак воно перебуває за рамками даного дослідження. Тому зосередимо увагу на актуальних проблемах механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, в умовах динамічної економічної кризи.

Механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні – це скоординовані дії держави на функціонування туристичної галузі й ринкову кон'юнктуру з метою забезпечення актуальних умов діяльності ринкового механізму, проведення реалізації дієвих державних соціо-еколого-економічних пріоритетів й розробки єдиної концепції для забезпечення розвитку досліджуваної галузі.

Такий складний процес (рис. 1.2), який включає скоординовану процедуру формування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, визначення їх мети, завдань, головних напрямів, розробки інструментів й методів для їх впровадження. Характерною особливістю розвитку туристичної галузі від інших галузей національного господарства є те, що саме у регулюванні туристичної галузі приймають участь насамперед громадські організації, які визначені різними туристичними асоціаціями. Зміст механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні визначається ключовими завданнями, які стоять перед органами влади на різних рівнях, а також дієвими інструментами, які перебувають у розпорядженні кожної держави при реалізації такої політики.

Варто зауважити, що на рівні деяких країн безпосередньо державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні не реалізується окремими частинами, а поступово інтегрується до політики інших галузей економіки, безпосередньо у виробничо-господарську політику, платіжного балансу, проведення планування системи використання землі та інше. Однак при такому підході зазвичай втрачається цільовий орієнтир регулювання

розвитку туристичної галузі.

Рис. 1.2.

Схема процесу державного регулювання розвитку туристичної галузі*

*Джерело: побудовано автором на основі [83;114]

Після конкретизації стратегічних завдань, ґрунтуючись на поглядах автора, варто перейти до розробки основних напрямів цілісного комплексного механізму реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, який передбачає дотримання таких етапів:

1. Враховуючи загальну структурно-галузеву стратегію розвитку України та її регіонів, ідентифікувати місце й роль туристичної галузі у структурі національного господарства.

2. Представлення стратегічних пріоритетів щодо розвитку туристичної галузі.

3. Ідентифікація проблем розвитку та розміщення значних комплексів туристичної галузі.

4. Проведення ранжування стратегічних й короткострокових пріоритетів за рівнем їх важливості.

5. Проведення оцінки наявних ресурсних можливостей.

6. Представлення основних напрямів функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Обсяги та форми державної допомоги розвитку туристичної галузі, масштаби державних інвестицій до даної галузі залежать від ролі туристичної галузі у національному господарстві. Однак практично в різних країнах у проведенні фінансування й становленні інфраструктури туристичної галузі саме державі належить специфічна роль, та вона представляє допомогу у розвитку туристичної галузі на регіональному рівні у різних можливих формах – субсидіях, пільговому кредитуванні, можливих заборук, надання податкових пільг тощо.

Враховуючи особливості функціонування та розвитку туристичної галузі на регіональному рівні нами були систематизовані та представлені розширені функції й методи щодо реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні (табл. 1.3).

Функції та методи реалізації державної політики розвитку туристичної галузі
на регіональному рівні

Функції	Методи
1. Загальна організація і правова регламентація туристичної діяльності	– визначення єдиних понять, термінів; – процедура укладання угод, договорів; – отримання віз; – порядок проходження кордону і перевезення товарів.
2. Планування розвитку туристичної галузі	– розробка загальних стратегій і концепцій розвитку туристично-рекреаційної сфери; – регулювання просторового розміщення об'єктів туризму та рекреації; – планування розвитку інфраструктури.
3. Регулювання окремих видів діяльності	– ліцензування; – стандартизація; – сертифікація.
4. Забезпечення безпеки туризму	– ліцензування; – стандартизація; – сертифікація; – страхування; – видача пам'яток туристу.
5. Кадрове забезпечення туристичної галузі	– створення системи безперервної підготовки кадрів для туристично-рекреаційної сфери; – організація підвищення кваліфікації працівників турпідприємств.
6. Забезпечення наукових досліджень туристичного ринку	– маркетингові дослідження на туристичному ринку; – створення національних центрів вивчення туризму; – інформаційне забезпечення турпідприємств.
7. Підтримка зовнішньоекономічної діяльності турфірм	– створення представництв і філій за кордоном; – укладання міжнародних договорів; – участь у вирішенні конфліктів; – реклама національних турпродуктів; – просування турпродукту на ринку.
8. Забезпечення охорони довкілля та історичних пам'яток	– охорона і відновлення природних ресурсів; – охорона і реставрація історичних пам'яток; – фінансування установ культури.
9. Створення сприятливого іміджу країни, регіону	– маркетинг; – реклама, інформаційно-аналітична пропаганда (видання карт, відеороликів і т. ін); – іноземне інвестування.
10. Контроль і нагляд	– контроль; – моніторинг міжнародної конкурентоспроможності національних турпродуктів.

* Джерело: складено автором на основі [127;162]

У міжнародній практиці використовуються різні інструменти державного регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, які ефективно можуть бути представлені для механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні:

- законодавче (до такої групи належать насамперед правила, які представляють обов'язковість участі у різних туристичних організаціях);

- управління об'єктами, які мають специфічне значення (насамперед для туристичної галузі це заповідники, різні національні парки, музей, пам'ятники архітектури тощо);

- бюджетно-податкове регулювання;

- грошово-кредитне регулювання;

- цінова політика;

- регулювання сфери охорони та відновлення навколишнього середовища;

- антимонопольне регулювання;

- ефективне зовнішньоекономічне регулювання.

Представлений аналіз дозволяє зробити висновки, що сукупність методів державного регулювання туристичної галузі є значно широким (табл. 1.4): серед представлених методів регулювання туристичної галузі присутні також методи організаційно-адміністративні й економічної дії.

Певні методи регулювання туристичної галузі є специфічними, вони не використовуються для розвитку інших галузей та тому насамперед потребують більш детальної характеристики. Так, заходи у напрямку просування туристичної галузі є важливою складовою макромаркетингу, які проводяться державою й насамперед мету для підвищення попиту у можливих клієнтів. Такі заходи повинні бути орієнтовані на становлення позитивного та привабливого іміджу для відповідної країни. Також існують різні способи для створення іміджу країни шляхом проведення зустрічі спеціалістів із журналістами, які є запрошеними в країну, або ж відрядження національних фахівців за кордон.

Класифікація інструментів реалізації державної політики розвитку
туристичної галузі

Сфери регулювання	Інструменти регулювання
Правова	– прийняття законів, нормативно-правових актів, положень; – прийняття національних і регіональних концепцій та програм розвитку туризму.
Економічна	<ul style="list-style-type: none"> – прямі інвестиції в турінфраструктуру; – податкові пільги; – адміністративні пільги; – зовнішньоекономічні пільги; – пільгове кредитування; – регулювання цін і тарифів; – страхування.
Соціальна	<ul style="list-style-type: none"> – субсидування створення робочих місць; – розвиток соціального туризму; – розвиток дитячого і молодіжного туризму; – інвестування в розвиток людського потенціалу; – захист прав та інтересів туриста.
Політична	<ul style="list-style-type: none"> – встановлення мораторіїв та інших санкцій; – визначення порядку в'їзду-виїзду іноземних туристів і внутрішньої міграції; – формування іміджу країни.
Науково-освітня	<ul style="list-style-type: none"> – організація й фінансування підготовки кадрів у системі середньої і вищої освіти; – фінансування наукових досліджень у галузі туризму; – організація міжнародних і внутрішніх стажувань.
Екологічна	– охорона і відновлення природних ресурсів за рахунок податків, інвестицій, стандартизації, розподілу ренти.
Культурна	<ul style="list-style-type: none"> – формування програм з охорони й реставрації історичних пам'яток; – фінансування установ культури.

*Джерело: систематизовано автором на основі [94;168]

Про актуальність такого методу регулювання підтверджує факт того, що засоби, які представляються із державного бюджету на реалізацію заходів у напрямку просування дієвого туристичного іміджу певної країни, у деяких

країнах значно перевищують значну частку бюджету для відповідних організацій, у свою чергу значна частина бюджету спрямовується на фінансування заходів у контексті встановлення зв'язків із громадськістю.

Дієвість представлених заходів у напрямку просування може також бути значно збільшена на засадах укладання міжнародних угод по організації кооперації між різними міністерствами із питань туризму або ж різними організаціями, які відповідальні за розвиток туристичної галузі. Мета таких заходів полягає в обміні або ж об'єднанні зусиль із поступового просуванням (значного поширення плакатів, відеоматеріалів, використання представництв тощо). Так як кількість відповідних організацій, які реалізують заходи у напрямку просування туристичної галузі, ключову роль відіграє координація дій, якими зазвичай займаються відповідні представництва різних державних організацій безпосередньо за кордоном.

Аналіз поставлених завдань й ключових напрямів формування комплексного механізму реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, а також ефективних інструментів та методів регулювання, що дозволяє надати такі висновки:

1. Суб'єктами механізму реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є спеціально уповноважені органи влади на різних рівнях управління, а також різні громадські туристичні організації, які є специфічними для досліджуваної туристичної галузі. Динамічний процес формування ефективної державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні повинен формуватись на засадах їх більш активної взаємодії.

2. Механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні представляють собою дії держави на туристичну галузь з метою забезпечення нормальних умов щодо функціонування дієвого ринкового механізму, системної реалізації державних соціо-еколого-економічних пріоритетів й розробка єдиної концепції щодо її розвитку.

3. Зміст механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні визначається стратегічними завданнями, які стоять перед органами влади на різних рівнях управління, а також дієвими інструментами, які перебувають у розпорядженні держави з метою проведення такої політики.

4. Важливе значення серед представлених методів державної політики розвитку туристичної галузі мають ті заходи, які орієнтовані на просування національних туристичних продуктів, які є важливою складовою для макромаркетингу, які реалізуються державою й визначають мету дотримання позитивного іміджу кожної країни й підвищення рівня її конкурентоспроможності.

Незважаючи на отримані певні позитивні результати й активізацію функціонування туристичної галузі України, залишається значна кількість проблемних питань, що потребують уваги насамперед зі сторони держави. Сукупність актуальних викликів представляють наявність наукової проблеми – розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Така проблема є більш комплексною й складається із таких особливостей, як теоретико-методичні, нормативно-правові, фінансово-економічні, інноваційно-інвестиційні, організаційно-управлінські, інтелектуальні, стратегічні, інформаційно-аналітичні й глобалізаційні (рис. 1.3), які потребують чіткого наукового обґрунтування й обумовлені специфічною об'єктивною необхідністю сучасності.

Таким чином, у процесі ідентифікації наукової проблеми розвитку туристичної галузі варто враховувати сукупність отриманих результатів вітчизняних й світових наукових досліджень, напрямів представлення засад щодо розвитку туристичної галузі, світові тенденції й рівень участі туристичної галузі у інтеграційних процесах, відповідні концептуальні засади державного управління. Відповідні передумови сприяють всебічного врахування всіх аспекти відповідного проблемного явища.

Рис.1.3.

Структурна схема наукової проблеми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні

Отже, у результаті проведеного дослідження визначено механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному, до яких варто віднести: суспільно-політичний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, соціально-екологічний, організаційно-інфраструктурний та науково-освітній. Систему механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні представлено у вигляді концептуальної схеми на рис. 1.4, яку запропоновано розглядати як взаємоузгоджену, скоординовану сукупність механізмів управління (нормативно-правового, фінансово-економічного, соціально-екологічного, організаційно-інфраструктурного та науково-освітнього), що перебувають у комплексній взаємодії, реалізуючи завдання забезпечення соціально-еколого-економічного розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Результативність функціонування запропонованої системи механізмів залежить від: стану та видів інфраструктури туристичної галузі; рівня взаємодії держави з громадськістю для виконання національних планів розвитку туристичної галузі; повноти імплементації всіх механізмів, зокрема й інноваційних, які безпосередньо орієнтовані на формування сприятливого середовища для розвитку туристичної галузі.

Розкрито їхні структурно-функціональні характеристики. Доведено, що результативність запропонованої системи механізмів залежить від стану та видів інфраструктурного забезпечення державної політики; рівня взаємодії держави з громадськістю в контексті виконання регіональних планів розвитку туристичної галузі; повноти використання всіх інструментів механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі.

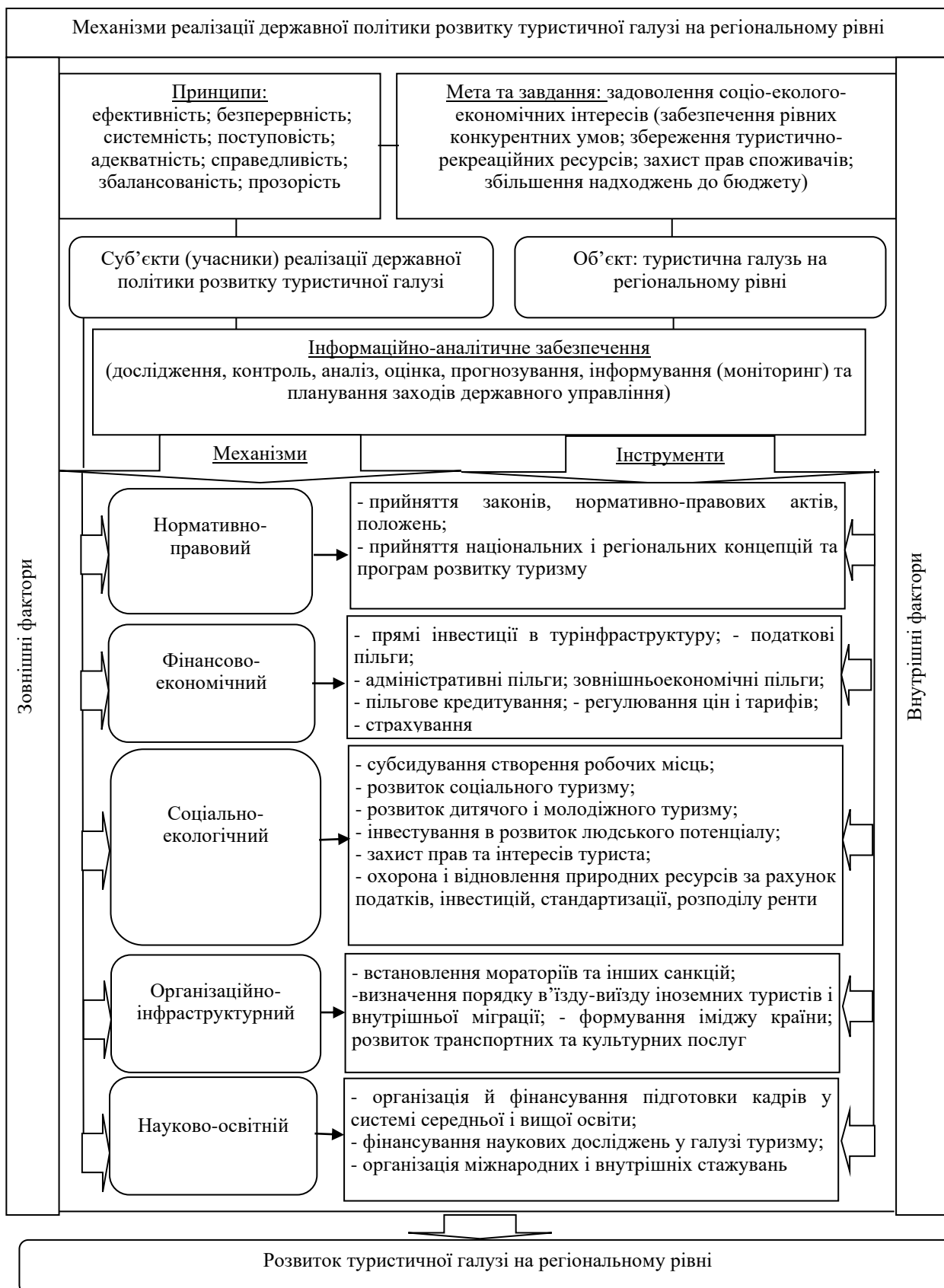

Рис. 1.4.

Система механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні

Джерело: складено автором.

1.3.Зарубіжний досвід державного управління туристичною галуззю

Проведений аналіз розвитку туристичної галузі на регіональному рівні різних країн світу, свідчить, що у різних держав світу саме державна політика проводиться через відповідні центральні органи влади, а саме різні національні туристичні організації, відповідні інститути, й опосередковано – шляхом запровадження різних нормативно-правових важелів, постійної підтримки якісної туристичної інфраструктури й реалізації міжнародної політики. Державна туристична політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні має специфічні ознаки щодо реалізації загальної політики кожної держави. У свою чергу притаманні також й специфічні чинники, які безпосередньо впливають на її становлення, тобто: природні умови певної країни, розвиненість інфраструктури та транспортної індустрії, соціально-екологічні фактори, особливості формування економічних засад для розвитку туристичної галузі, законодавчі фактори, які пов'язані із розробкою й функціонуванням діючого законодавства у сфері туризму.

Механізми реалізації державної політики щодо розвитку туристичної галузі враховує [210, с. 65]: процес складання більш цільових програм із питань розвитку туристичної галузі на рівні регіонів й держави загалом; формування конкретних стратегічних заходів, орієнтованих на досягнення визначеної стратегічної мети; державна політика розвитку туристичної галузі.

Отже, проблематика управління розвитком туристичної галузі акцентує увагу у визначенні ключових тенденцій щодо розвитку міжнародного туризму й впровадженні дієвих етапів для інтеграції України до світового ринку туристичних послуг враховуючи її реальні можливості. У свою чергу, доцільно визначити повноваження й програми участі держави у процесах регулювання туристичної галузі, адже саме вона формує необхідні умови, які актуальні для функціонування відповідних суб'єктів туристичної діяльності на всіх рівнях (національному й міжнародному).

Ефективне управління потребує чіткого наукового й інформаційно-методичного забезпечення. Не враховуючи особливості активізації представлених дослідницьких зусиль, орієнтованих на проведення аналізу питань розвитку туристичної галузі, визначені аспекти управління такої галузі залишаються й до сього дослідженими недостатньо. Не вистачає досліджень, які мають бути присвячені як теоретичному обґрунтуванню представлених питань, так й формуванню науково обґрунтованих дієвих рекомендацій у напрямку регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному й місцевому рівнях. Розробка стратегічних векторів щодо розвитку туристичної галузі й формування необхідних умов для її більш раціонального впровадження є досить складним завданням. З метою ефективного його дотримання, варто уникати політичних помилок та можливих прорахунків, варто своєчасно скористатися позитивним досвідом країн світу.

Актуалізуючи провідну роль держави в проведенні організації і розвитку туристичної галузі у різних країнах світу, представляють три типи моделей щодо державної участі у процесі регулювання такої важливої складової господарюючих систем:[86, 114, 106] 1) модель передбачає відсутність центральної на рівні держави туристичної адміністрації, врегулювання усіх можливих питань на місцях ґрунтуючись на принципах так званої ринкової "самоорганізації". Таким чином урядові органи безпосередньо використовують таку модель за тих умов, коли туристична галузь загалом є не дуже потрібною, або ж за умови певної позиції суб'єктів туристичної галузі є досить потужними, за умови коли вони спроможні вирішувати поставлені проблеми без безпосередньої участі держави. Така ж модель управління туристичною галуззю використовується у США вже після того, коли 1997 р. ліквідовано державну структуру U.S. Travel and Tourism Administration або (USTTA), яка відповідала за питання розвитку туризму в країні; 2) модель за якої передбачається використання сильного та авторитетного відповідного центрального органу, тобто міністерства, яке повинно контролювати діяльність різних підприємств туристичної галузі у

відповідній країні. Таким чином, для забезпечення її реалізації необхідні відповідні умови, тобто: суттєві фінансові вкладення у розвиток туристичної галузі, безпосередньо у рекламну та маркетингову діяльність, процес інвестування туристичної інфраструктури та інше. Така ж модель організації системи управління туристичною галуззю використовується в Єгипті, Тунісі, Туреччині й інших країнах, у межах яких туризм є одним із головних джерел валютних надходжень до бюджетів різних рівнів; 3) модель реалізується зазвичай у розвинених європейських державах, у яких питання розвитку туристичної галузі вирішуються у "надрах" відповідного багатогалузевого міністерства безпосередньо на рівні конкретного галузевого підрозділу. У свою чергу конкретний підрозділ міністерства, який відповідає за процес розвитку туристичної галузі, реалізує таку діяльність за такими двома напрямками: врегульовує або ж певним чином регламентує конкретні питання щодо державного регулювання (формування дієвої нормативно-правової бази, чітка координація результатів діяльності для регіональної представницької та виконавчої влади, налагоджене міжнародне співробітництво безпосередньо на міждержавному рівні, сприяння збирання та обробка якісної статистичної інформації та інше) й орієнтує дієвість маркетингової діяльності (прийняття участі у виставках та міжнародних об'єднаннях в туристичній галузі, регулювання туристичними представництвами конкретної країни за межами тощо). Сама третя модель щодо участі держави у розвитку туристичної галузі має умовну назву «європейської»

У свою чергу, актуальним є розгляд європейської моделі більш детальніше, адже вона є досить прийнятною саме для України. Варто зауважити, що саме центральна державна політика розвитку туристичної галузі в розвинених європейських країнах перебуває у досить тісній взаємодії із владою на місцях та приватним сектором. Тобто така схема організації роботи стала досить продуктивною враховуючи особливості ідентифікації форм для налагодження конструктивного співробітництва і дієвої взаємодії відповідних адміністративних органів на різних рівнях державного й

регіонального управління, у контексті залучення необхідних фінансових ресурсів для приватного сектора для реалізації певних державних завдань. Результатом реалізації такої політики є безпосередня поява змішаних державно-приватних інститутів у напрямку ефективного регулювання туристичної галузі.

Перспективні варіанти для реалізації європейської моделі системи управління туристичною галуззю визначимо на прикладі таких європейських країн: Іспанії, Франції, Великобританії й Італії, на складову частку яких, представленими засобами, припадає практично 1/3 всіх світових туристичних прибутків.

Таким чином, у Франції питання щодо управління туристичної галузі належать до відповідних компетенцій міністерств транспорту й суспільних робіт, у загальній структурі якого діють державний секретаріат із питань розвитку туристичної галузі й управління туризму. Такі органи безпосередньо відповідають за питання управління й регулювання туристичної галузі, процесу інвестування та міжнародні відносини щодо розвитку туристичної галузі. Також, існує сукупність органів влади, які приймають участь в процесі управлінні розвитком туристичної галузі із правом для дорадчого голосу, а саме: Рада із туризму при відповідному міністерстві транспорту й суспільних робіт, діюче французьке агентство для туристичного інжинірингу, відповідна національна наглядова рада із туризму (дієві маркетингові дослідження та статистико-аналітичні аспекти розвитку туристичної галузі), відповідне національне агентство із питань забезпечення відпускних подорожей (тобто соціальний туризм), діючий Національний комітет із розвитку Франції (проблеми екології та проведення озеленення міст).

Таким чином, на регіональному рівні функціонують представники на рівні центральної влади, які передбачають вирішувати ключові завдання щодо розвитку туристичної галузі й підпорядкування насамперед певним префектам. Діяльність таких представників орієнтована безпосередньо на

чітку координацію відповідних регіональних ініціатив, адже конкретні повноваження для місцевої влади в туристичній галузі є досить широкими.

Інтеграція положень моделі на прикладі Франції як актуального туристичного центру на відповідному міжнародному ринку займається так звана асоціація «Maison de la France», яка створена у 1987 р. на засадах розробки угоди про партнерство безпосередньо між різними місцевими адміністраціями, бізнесом туристичної галузі, адміністраціями об'єктів туристичної галузі. В сучасних умовах асоціація налічує практично 800 учасників. Так, у штаті асоціації «Maison de la France» практично 200 співробітників, тоді 31 його представництво функціонує у 26 країнах світу. Орган управління такої асоціації, а саме рада директорів складається із 27 осіб (тобто 1/3 – чиновники із держапарату, тоді як 2/3 – представники із приватного сектору) [272, 106]. Безпосередньо діяльність такої асоціації аж до 60 % фінансується лише із держбюджету [271].

Відповідно в Іспанії питання розвитку туристичної галузі координуються державним секретаріатом із питань організації торгівлі, туристичного бізнесу, який підлеглий міністерству економіки. У свою чергу держсекретаріату, відповідному міністерству підпорядковуються такі: центральна дирекція із розвитку туристичної галузі (організаційно-адміністративні питання, формування загальних напрямів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі); належна готельна мережа «Paradores» (включає 83 готелі, які розміщені у будинках, що складають історичну цінність); виставково-конгресні центри (у Мадриді та Малазії) й іспанський інститут розвитку туризму «Turespasa» [275].

У свою чергу повноваження безпосередньо міністерства економіки є не значними. Такі ключові функції міністерства, як ліцензування, проведення сертифікації послуг, формування стратегії розвитку туристичної галузі, що є важливою прерогативою для місцевої влади. Для координації їх діяльності сформована рада із розвитку туризму, до якої належать різні представники

органів влади на всіх рівнях управління й певні представники приватного сектору.

На думку автора, Україні варто адаптувати у майбутньому позитивний досвід щодо співробітництва ради із розвитку туристичної галузі із відповідними представниками приватного сектора, яке відбувається через реалізацію в організації й обліку представлених ініціатив, насамперед із питань щодо просування особливостей розвитку туристичної галузі.

Так, Іспанський інститут туризму із назвою «Turespasa» безпосередньо займається залученням із різних країн іноземних туристів, організуючи рекламну діяльність й підвищення рейтингів іспанських курортів безпосередньо за кордоном. Така організація має досить широку мережу для інформаційних офісів Іспанії і 29 представництв для 21 країн світу. Такий інститут насамперед фінансується із держбюджету. Таким чином, Іспанія займає перше місце у світі за розмірами річного бюджету, які витрачаються на безпосереднє просування національного продукту туристичної галузі за кордоном (практично 70% таких ресурсів надає саме уряд країни) [275].

Відповідно у Великобританії туристичну галузь очолює відповідне міністерство культури, міністерство засобів масової інформації й спорту, якому безпосередньо підпорядковується орган, який на пряму координує діяльність туристичної галузі – «VisitBritain». Також його діяльність орієнтована на залучення іноземних туристів безпосередньо у Великобританію, стійким розвитком внутрішнього туризму, надає консультації уряду та інші державні організації, які займаються розвитком туристичної галузі. «VisitBritain», також надає безоплатні консалтингові послуги, сприяє організації виставок й семінарів, проводить різні проєктні заходи за участю безпосередньо іноземного капіталу, розробляє й розповсюджує різні путівники, рекламно-інформаційну продукцію тощо [279].

Так, правління "VisitBritain" назначається міністерством культури, та засобів масової інформації й спорту і складається із голови й 5 учасників, а також різних голів "Wales Tourist Board", та "VisitScotland" й "England

Marketing Advisory Board", відповідних регіональних структур, які виконують функції схожі із повноваженнями "VisitBritain" [275].

Важливим фактором для реалізації державної політики розвитку туристичної галузі є адаптація в Україні досвіду "VisitBritain" у контексті дієвого застосування сучасних інформаційно-комунікативних технологій й маркетингових заходів. Успіх проєктів "VisitBritain", які реалізовані у 2013 р. ("The City Breaks", та "Touring and Good Living"), орієнтовано на зростання прибутку від процесу в'їзного туризму (19,8 млрд фунтів) [81].

Так, в Італії департамент із розвитку туристичної галузі насамперед входить до складу міністерства щодо виробничої діяльності. Головні його функції безпосередньо зводяться до процесу координації результатів діяльності відповідних регіональних туристичних адміністрацій, формування законодавчих документів для загальнонаціонального характеру, проведення досліджень і обробки відповідної статистичної інформації, й міжнародної діяльності (відповідні міжурядові угоди, чіткі взаємовідносини із міжнародними організаціями і країнами ЄС).

Надані повноваження різних місцевих туристичних адміністрацій Італії в сучасних умовах суттєво розширені. Представлені адміністрації володіють питаннями проведення ліцензування діяльності у туристичній галузі на відповідній території, проводять класифікацію серед готелів, мають безпосереднє право просувати та своєчасно рекламувати регіони безпосередньо всередині країни й за кордоном (заходи реклами, участь у організації виставках та інше).

У свою чергу важлива роль у визначенні Італії на відповідному міжнародному ринку туристичних послуг належить безпосередньо національному управлінню туристичною галуззю (Ente Nazionale Italiano per il Turismo – ENIT), головними функціями якого безпосередньо є рекламно-інформаційна робота, різні маркетингові дослідження, проведена координація виваженої міжнародної діяльності для місцевих турадміністрацій. Так ENIT підпорядковується безпосередньо департаменту із туристичної галузі й

практично повністю фінансується із державного бюджету. Так, у штаті ENIT фактично 200 осіб, й співробітники 20 представництв та у 16 країнах. У відповідності до поданої заяви голови ENIT, ще у 2007 р. ENIT отримало із державного бюджету країни Італії для реалізації своїх функцій практично 56 млн. євро [273].

Країни ЄС інвестують у туристичну галузь на засадах функціонування Європейського фонду регіонального розвитку (EFRD), який був започаткованим у 1975 р. й надає необхідну фінансову допомогу для слаборозвинених регіонів країн ЄС. Значну перевагу у процесі присудження грантів EFRD надає проектам, які сприяють динамічному розвитку зеленого туризму й досить активно актуалізують історичну та культурну спадщину такого регіону [269].

Залучені іноземні інвестиції у розвиток туристичної галузі забезпечуються зі сторони приватного сектору, так й міжнародних організацій. Ключовим закордонним кредитором звичайно ж є Світовий банк (тобто Міжнародний банк реконструкції та розвитку – МБРР). Діяльність орієнтована на забезпечення належного життєвого рівня у відповідних державах, які розвиваються, на засадах довгострокового фінансування процесу розвитку інфраструктури держави й окремих туристичних проєктів.

Тобто, із підвищенням ролі туризму в розвитку національної економіки відповідних держав збільшується та безпосередня участь держави у процесі регулювання розвитку туристичної галузі у розрізі міністерств із відповідними повноваженнями або ж на засадах участі відповідних міжнародних організацій.

Основною міжнародною організацією у розвитку туризму є Всесвітня туристична організація (ВТО), яка діє як ключовий форум для вирішення питань державної політики розвитку туристичної галузі та є важливим джерелом для практичної інформації із визначення проблематики розвитку туристичної галузі. У ВТО починаючи із 2004 р. входили аж 144 країни, різних 7 територій, а також більше 350 асоційованих учасників, які

представляють певним чином інтереси місцевих органів влади, відповідні туристичні асоціації та приватні компанії, безпосередньо авіакомпанії, різні готельні мережі й туроператори. Така організація зазвичай фінансується безпосередньо із внесків її учасників [263].

Починаючи із 1997 р. Україна є повноправним учасником ВТО, а вже із 1999-го – учасником Виконавчої ради ВТО. Починаючи із 2001 р. статус учасника Ділової ради ВТО безпосередньо отримав Київ; до цього його мали тільки такі туристичні центри, як Мадрид, Париж й Москва.

Враховуючи вищевикладене, зауважимо, що процес саморегуляції туристичної галузі є важливою умовою для ефективного його функціонування. У прямій взаємодії держави із туристичною галуззю первинною ланкою звичайно ж є галузь, а держава й державна політика слугує інструментом, який забезпечує базові умови щодо його функціонування, певним чином вирівнює початкові умови щодо його суб'єктів й усуває, за можливості, виявлені негативні прояви відповідної ринкової стихії.

Формування конкретних пропозицій із розробки заходів удосконалення дієвої податкової політики у напрямку розвитку туристичної галузі, зокрема пропозицій у напрямку спрощення існуючої бази оподаткування, проведення диференціації діючих принципів оподаткування за різними видами туристичної діяльності, поступовому зниженню рівня податкового навантаження на туристичну галузь, значно прискорить розвиток рівня міжнародного туризму в Україні.

Обсяг державних інвестицій у туристичну галузь насамперед залежить від ролі такої галузі для економіки відповідної країни, а обсяги вкладення міжнародних фінансових інститутів безпосередньо від гарантій, які надаються урядом для конкретних країн за відповідними кредитах, від репутації такої країни на дієвому міжнародному ринку туристичних продуктів і від результативності бізнес-планів, представлених урядом країни з метою одержання необхідних фінансових ресурсів.

Тривала політична нестабільність й економічна ситуації України, значний рівень ризикованості довгострокових проєктів визначають рівень пасивності характеру інвестиційної діяльності безпосередньо приватного, так і акціонерного капіталу. Все це спонукало до розробки нового механізму дієвого стимулювання інвестицій у забезпечення розвитку туристичної галузі шляхом активізації системи кредитування відповідного інвестиційного процесу.

В залежності від обсягів міжнародного туризму й формою для організації туристичної галузі на регіональному рівні найбільш доцільною є саме третя модель для організації управління. У свою чергу для ефективного функціонування та реалізації такої моделі необхідне належне державне фінансування (хоча б часткове), яке на належному рівні забезпечить безпосередню участь країни у розробці та реалізації туристичного продукту на рівні держави, проведення якісних маркетингових досліджень, провадження рекламно-інформаційної діяльності, проведення організації й міжнародних туристичних виставок, семінарів, формування різних інвестиційних проєктів у напрямку розвитку туристичної галузі й інфраструктури та інше.

За результатами проведеного аналізу, певні елементи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі європейських країн, дієвість яких перевірена із плином часу й підтверджується цільовими орієнтирами у розвитку туристичної галузі, варто використовувати у розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні із урахуванням її діючих історичних, законодавчих й культурних особливостей.

Сприяння розвитку туристичної галузі на засадах сталості певним чином має ґрунтуватись на системній модернізації існуючої інфраструктури туристичної галузі. Із даною метою акцентуємо увагу на тому, що актуально запровадити належний інвестиційний режим у напрямку сприяння реконструкції готелів й інших об'єктів існуючої туристичної інфраструктури, яка певним чином спонукатиме різних іноземних й національних інвесторів вкладати фінансові ресурси у туристичну галузь. У свою чергу варто

запровадити дієву практику щодо прямого фінансування із державного й місцевих бюджетів конкретних заходів, орієнтованих на стійкий розвиток інфраструктури туристичної галузі, насамперед налагодження маршрутів, належних місць для відпочинку у лісах й гірських районах, пляжах, оглядових майданчиків, інформаційних стендів та інше.

Зауважимо, що важливою умовою для забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є чітке розмежування діючих повноважень для органів влади на різних рівнях управління. Варто делегувати відповідним органам управління повноваження у напрямку розвитку туризму у конкретному регіоні: формування регіональних туристичних корпорацій, відповідних інформаційних центрів, становлення ефективної інфраструктури, забезпечення інвестиційного потенціалу та інше. Для ефективної реалізації делегованих повноважень також може дозволити створити на рівні відповідного органу влади, до компетенції якого безпосередньо належать питання розвитку туристичної галузі, задіяння робочої групи спеціалістів, які на основі діючого законодавства України, враховуючи зарубіжний досвід формуватиме ефективний план заходів для конкретного регіону й сприятиме впровадженню його у життя.

Специфічною особливістю реалізації європейської політики на регіональному рівні є орієнтація на ключову роль у врегулюванні питань соціо-еколого-економічного розвитку відповідних регіонів (представлених за конкретною методикою) безпосередньо перед державами. У свою чергу передбачається алгоритмічна трансформація так званих «Європи національних держав» до «Європу регіонів».

Отримані міжнародні інвестиції у розвитку туристичної галузі на регіональному рівні забезпечуються як зі сторони приватного сектора, так й зі сторони відповідних міжнародних організацій. Головним зарубіжним кредитором є безпосередньо Європейський банк реконструкції та розвитку – (ЄБРР). Саме його діяльність орієнтована на забезпечення ефективного життєвого рівня у країнах, які розвиваються, на основі довгострокового

фінансування системи розвитку інфраструктури таких країн. Отже пряме інвестування стійкого розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є неперіоритетним напрямом для такого банку, однак він фінансує єдині комплексні проєкти, використовуючи різні експортні кредити. Тобто банк всіляко заохочує установи, які проводять страхування кредитів у країнах існуючих постачальників, надає гарантії для зазвичай конкурентоздатних постачальників, які обрані тендерним напрямом.

Також до відомих світових міжнародних туристичних організацій належать: Міжнародна асоціація морських пасажирських перевізників, Міжнародна асоціація повітряного транспорту, Міжнародна готельна асоціація тощо. Такі організації ставлять перед собою ключові завдання: становлення й впровадження комплексних принципів, нормативів й стандартів забезпечення якості обслуговування туристичної галузі, підготовка відповідних фахівців, врегулювання актуальних проблем щодо розвитку галузі; стійкий розвиток й координація ефективного співробітництва для організацій й компаній туристичної галузі безпосередньо між собою так й з організаціями та компаніями інших сфер й галузей.

Різні регіональні міжнародні організації у туристичній галузі представлені Європейською комісією із туризму, Асоціацією розвитку й координації європейських туристичних обмінів, Європейською туристичною групою, Туристичною асоціацією країн Азії та Тихого океану, Федерацією асоціацій туристичних країн-учасниць АСЕАН, Конфедерацією туристичних організацій у Латинській Америці, Карибська туристична організація, Арабська туристична організація, Панафриканська туристична організація, Африканська асоціація подорожей й ін. Їх головні цілі і завдання: становлення єдиних норм та стандартів для проведення туристичного обслуговування, динамічного просування в'їзного туризму, проведення фінансування цільових програм забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, сприяння всесторонньому об'єднанню й координації

зусиль для різних секторів та установ туристичної галузі.

Таким чином, відповідні регіональні туристичні організації, які мають галузевий характер, досить схожі із регіональними міжнародними туристичними організаціями більш загального характеру стратегічної цілі та завдання. Ключова відмінність їх діяльності полягає у тому, що вона безпосередньо орієнтована на сприяння всебічному розвитку туристичної галузі й різних галузевих організацій в певному регіоні. Таким чином до міжнародних туристичних організацій на регіональному рівні відповідного галузевого характеру належать Асоціація європейських авіакомпаній, Асоціація африканських авіакомпаній, Асоціація азійських авіакомпаній, Азійсько-Австралійська асоціація, відповідна Міжамериканська готельна асоціація, Конфедерація національних асоціацій готелів, Арабський готельний союз, Європейська федерація мотелів й інші організації.

Особливими міжнародними туристичними організаціями є три види (в залежності від сфери їх діяльності):

1) ключовою сферою діяльності яких є безпосередньо туристична інформація. Тобто, Міжнародна федерація журналістів та письменників, які представляють питання розвитку туристичної галузі, відповідна Міжнародна федерація для працівників засобів масової інформації, різних експертів у гастрономії, туризмі тощо, Міжнародна асоціація із організації документації й інформації у сфері підтримки розвитку культури та туризму;

2) установи, що регулюють професійну освіту у туристичній галузі. Таким чином Всесвітня асоціація із професійного навчання щодо розвитку туризму, відповідна Міжнародна асоціація випускників для готельних шкіл;

3) заклади, які діють у сфері розвитку наукових туристичних досліджень. Такими закладами є Асоціація із досліджень у сфері розвитку туризму й подорожей, відповідна Міжнародна асоціація різних наукових експертів тощо.

Незалежний розвиток туристичної галузі без належної державної підтримки, за останні десятиліття призводять до практичної монополії різних

комерційних форм й видів туристичної діяльності. Для сприяння зниження рівня соціального напруження у туристичній галузі та суспільстві загалом варто провадити виважену державну політику проведення соціалізації туристичної галузі. Базуючись на досвіді державної підтримки сталого розвитку соціального туризму, зокрема досвід країн Франції, Німеччини, обґрунтуємо найбільш ефективні механізми щодо соціалізації саме туристичної галузі України: *нормативно-правові* – розробка й прийняття єдиної державної Програми для розвитку соціального туризму в Україні на регіональному рівні, яка має бути розрахована на 10 років; *формування умов* для своєчасного залучення до більш активного споживання відповідних туристичних послуг для інвалідів, військовослужбовців, пенсіонерів, малозабезпечених та багатодітних родин, у контексті розвитку спеціалізованої туристичної інфраструктури з метою забезпечення відпочинку людей із обмеженими фізичними можливостями тощо; *формування дієвих* дисконтних систем безпосередньо для молоді й студентів, підтримка міжнародних дисконтних карток й студентських посвідчень, запровадження системи пільг для різних іноземних студентів й молоді, які прибули до України для навчання, подорожей або ж програмою культурного обміну; *сприяння стійкому розвитку* спеціалізованої інфраструктури й рівень послуг, які розраховані на нагальні потреби актуального молодіжного туризму й культурного обміну. Головним пріоритетним напрямом також може стати розробка системи так званих недорогих готелів (хостелів) у різних туристичних центрах України; *активізація системи розвитку соціального туризму* й впровадження механізмів щодо стимулювання бізнесу у даному напрямі.

Саме представлені заходи мають стимулювати соціальний туристичний й культурний обмін безпосередньо між молоддю й студентами для різних країн світу та Україною безпосередньо, орієнтуватимуть на ефективність впровадження державної політики щодо соціалізації молоді, розробки привабливого іміджу для держави. Таким чином, сприяти своєчасному

забезпеченню належної віддачі від такого потужного інвестиційного туристичного потенціалу, застосовувати його для організації відпочинку й оздоровлення населення варто лише за умови більш чіткої організації розвитку туристичної галузі, впровадження оптимальних механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, залучення безпосередньо до неї більш досвідчених й кваліфікованих кадрів. Таким чином, враховуючи позитивний світовий досвід, варто, щоб відповідні законодавчі й виконавчі органи влади на різних рівнях управління виявили інтерес до розвитку туристичної галузі, щоб він став важливою частиною для загальнодержавної політики й пріоритетів, першочергово враховувався при визначенні інших питань, які відносяться до національного значення.

Наближення меж Європейського Союзу до кордонів України вимагає визначення більш ефективної стратегії і тактики інтеграції України до ЄС в аспекті адаптації європейського досвіду з реалізації туристичної політики. Особливу увагу зосереджено на необхідності створення умов для обов'язкового проведення стратегічної оцінки під час розробки планів і програм розвитку та на рівні стратегічного планування, охарактеризовано переваги проведення стратегічної еко-туристичної оцінки; виокремлено нормативно-правові акти України, якими регламентуються питання проведення стратегічної оцінки. Актуалізовано проблему відсутності національного нормативно-законодавчого підґрунтя, яке б повністю відповідало вторинному законодавству ЄС в галузі туризму і охорони довкілля. Зазначено, що нормативною базою туристичного права є туристичне законодавство України, головними джерелами якого є Конституція України, Земельний, Водний і Лісовий кодекси України, Кодекс України про надра, інші закони та нормативно-правові акти.

Переосмислення практики реалізації державної політики розвитку туристичної галузі розвинутих країн надало можливість представити такі її особливості: регулювання розвитку туризму є багаторівневою системою; туристична політика є дієвим компонентом сучасної регіональної політики,

орієнтованої на вирівнювання рівня розвитку відповідних територій усередині країни або ж об'єднання країн; визначальна роль туризму у реалізації соціальної політики держави; узгодження планів розвитку туризму із завданнями соціально-економічного розвитку країн; створення на рівні держави єдиного органу, який регулює діяльність туристичної галузі; активізація науково-дослідних робіт у сфері розвитку туризму; активізація державних інвестицій у сферу туризму.

Отже, для забезпечення розвитку вітчизняної туристичної галузі доцільно імплементувати світовий досвід в частині: розвитку туристичної інфраструктури на засадах взаємодії між державою і приватним сектором, з метою формування туристичних центрів; використання концесії як дієвої форми залучення інвестицій у розвиток туристичної галузі; розробка та впровадження макромаркетингових технологій; прийняття довгострокових стратегій із забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі; посилення ролі органів державної влади для підвищення рівня конкурентоспроможності загальнонаціональних туристичних продуктів та послуг; державна підтримка соціального туризму та інші.

Висновки до розділу 1

1. У сучасному науковому дискурсі представлена значна кількість різноманітних підходів до розкриття та обґрунтування проблеми розвитку туристичної галузі як об'єкта державної політики. Насамперед це проявляється: у специфічних особливостях функціонування туристичної галузі на регіональному рівні; трансформації рушійних сил розвитку туристичної галузі, яка дозволяє об'єктивно обґрунтувати роль механізмів реалізації державної політики; у визначенні сфер впливу туристичної галузі як об'єкта державної політики; ідентифікації факторів, причин і форм державної підтримки туристичної галузі. З метою розкриття основних засад реалізації

державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні досліджено історію розвитку сутності поняття «туризм», неокласичну та неокейнсіанську моделі управління туристичною галуззю, проаналізовано теоретичні напрацювання в теорії та історії державного управління. Зазначено, що державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні як найбільш прогресивний засіб досягнення цілей та задоволення потреб суспільства повинна: містити сукупність державно-управлінських цілей, механізмів і заходів для її ефективної реалізації; методологічно ґрунтуватися на дієвих принципах та підходах, у тому числі раціонально-цільових та ціннісних; розглядатися як складна, багатоелементна система, спроможна до самовдосконалення, саморозвитку й самовідновлення; містити визначені цілі; мати критерії для оцінки її результативності.

2. Систематизовано дискурсивний простір проблеми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні шляхом виокремлення таких дослідницьких платформ щодо визначення сутності й змісту базових понять: «державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні»; «механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні» та «система механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні».

3. Запропоновано розглядати державну політику розвитку туристичної галузі на регіональному рівні як складну багатоелементну систему державно-управлінських цілей, рішень та заходів, спрямованих на удосконалення або зміну відносин у туристичній галузі на регіональному рівні з метою їхнього розвитку, які формуються та реалізуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю щодо ефективного використання та нарощення наявного туристичного потенціалу регіонів країни в довгостроковій перспективі. У результаті проведеного дослідження визначено механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному, до яких варто віднести: суспільно-політичний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, соціально-екологічний, організаційно-інфраструктурний та

науково-освітній. Систему механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні представлено у вигляді концептуальної схеми на рис. 1, яку запропоновано розглядати як взаємоузгоджену, скоординовану сукупність механізмів управління (нормативно-правового, фінансово-економічного, соціально-екологічного, організаційно-інфраструктурного та науково-освітнього), що перебувають у комплексній взаємодії, реалізуючи завдання забезпечення соці-еколого-економічно розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Результативність функціонування запропонованої системи механізмів залежить від: стану та видів інфраструктури туристичної галузі; рівня взаємодії держави з громадськістю для виконання національних планів розвитку туристичної галузі; повноти імплементації всіх механізмів, зокрема й інноваційних, які безпосередньо орієнтовані на формування сприятливого середовища для розвитку туристичної галузі.

4. У результаті аналізу державної політики розвитку туристичної галузі в зарубіжних країнах виокремлено три основні моделі державного управління: перша – характеризується відсутністю центральної державної адміністрації, яка регулює туристичну галузь (США); друга – ґрунтується на наявності сильного й авторитетного міністерства, що концентрує у своїх руках значний контроль над галуззю (Туреччина, Єгипет, Туніс); третя – туристична галузь на рівні центральних органів виконавчої влади належить до компетенції якого-небудь багатогалузевого міністерства (країни ЄС).

5. Зазначено, що наближення меж Європейського Союзу до кордонів України вимагає визначення більш ефективної стратегії і тактики інтеграції України до ЄС в аспекті адаптації саме європейського досвіду реалізації державної політики розвитку туристичної галузі. Особливу увагу зосереджено на необхідності створення умов для обов'язкового здійснення стратегічного оцінювання під час розробки планів і програм розвитку та на рівні стратегічного планування, охарактеризовано переваги проведення стратегічної екотуристичного оцінювання; виокремлено нормативно-правові акти України,

якими регламентуються питання проведення стратегічного оцінювання. Актуалізовано проблему відсутності національного нормативно-правового підґрунтя, яке б повністю відповідало вторинному законодавству ЄС у галузі туризму й охорони довкілля. Зазначено, що нормативною базою туристичного права є туристичне законодавство України, головними джерелами якого є Конституція України, Земельний, Водний і Лісовий кодекси України, Кодекс України про надра, Закон України «Про туризм», інші закони та нормативно-правові акти.

6. Доведено, що для забезпечення розвитку вітчизняної туристичної галузі доцільно імплементувати світовий досвід у частині: розвитку туристичної інфраструктури на засадах взаємодії між державою і громадськістю з метою формування туристичних центрів; використання концесії як дієвої форми залучення інвестицій у розвиток туристичної галузі; розробки та впровадження макромаркетингових технологій; прийняття довгострокових стратегій із забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі; посилення ролі органів державної влади та органів місцевого самоврядування для підвищення рівня конкурентоспроможності загальнонаціональних туристичних продуктів і послуг; державної підтримки соціального туризму тощо.

Результати досліджень даного розділу опубліковані у роботах автора [52, 56-58, 62].

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

2.1. Аналіз сучасного стану розвитку туристичної галузі регіонів України

Важливість туризму для соціально-економічного та культурного розвитку регіонів України з кожним роком стає більш актуальною. Саме туризм належить до однієї з найбільш швидкозростаючих галузей, що інтерпретує динаміку й масштаби розвитку всього суспільства. Значне зменшення кількості іноземних громадян, які відвідували Україну, насамперед пов'язано з політичною нестабільністю в країні. Що стосується внутрішнього туризму, то причиною спадної динаміки є передусім зниження добробуту населення та збереження тіньових туристичних потоків в Україні у формі неорганізованого туризму.

За офіційними даними Державної служби статистики України саме туристи, які є громадянами України, що виїжджали за кордон, представляють значну частку туристів, які обслуговувались безпосередньо суб'єктами туристичного бізнесу України (рис. 2.1.).

Досить не суттєва частка іноземних туристів підтверджує необхідність проведення реорганізації вітчизняної туристичної інфраструктури для сприяння підвищення рівня привабливості України на відповідному міжнародному туристичному ринку.

Туристична галузь є стратегічно перспективним напрямком для забезпечення розвитку національного господарства. Україна володіє потужним потенціалом для розвитку туристичної галузі завдяки вигідному географічному розміщенню, природною й культурною пам'яткою, властиві характеристики місцевого населення. Доцільно тільки правильно й своєчасно

використовувати такий потенціал й формувати своєчасні умови для забезпечення його розвитку.

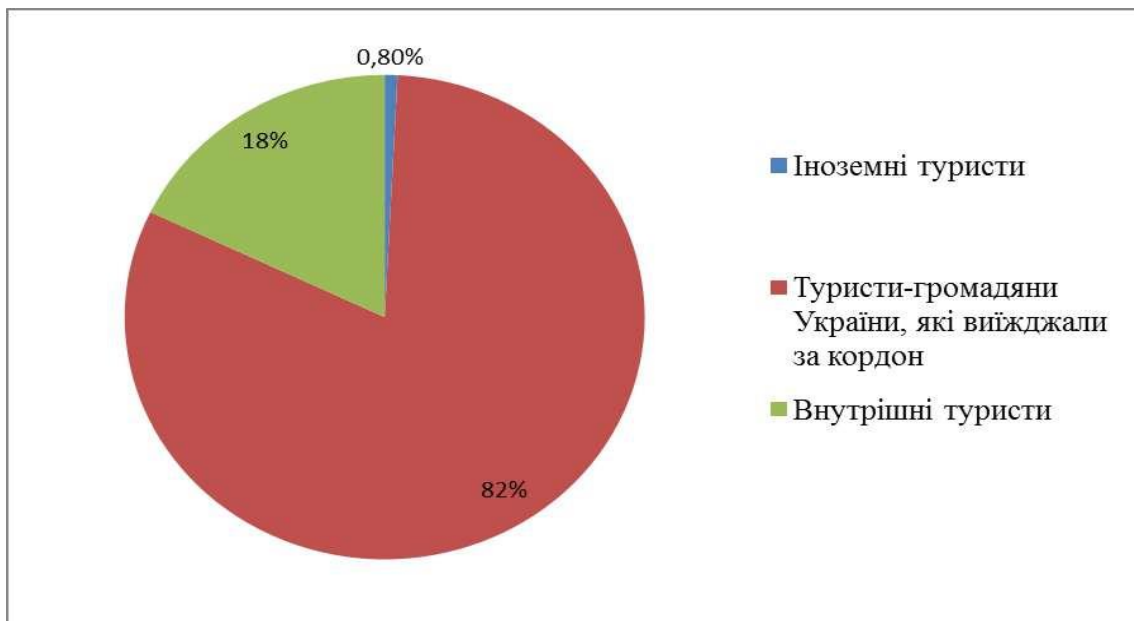

Рис. 2.1.

Структура форм туризму в Україні за 2019 р.*

*Джерело: складено з використанням офіційних даних державної служби статистики України

Протягом останніх 5 років відбувалась тенденція до спаду щодо в'їзного потоку туристичних послуг в Україні; безпосередньо після динамічного зростання кількості туристів, які виїжджають відповідно закордон, у 2019 році така кількість стрімко зменшилась, у свою чергу кількість внутрішніх туристів за останні роки зростала. У даному контексті основним завданням є ідентифікація шляхів для залучення значної кількості іноземних туристів в Україні й стимулювання до організації відповідних міжрегіональних подорожей для місцевих громадян.

Стрімко зростають в Україні потоки внутрішнього туризму – суттєво зросла кількість бажаючих відпочити у Карпатах, Львові та Одесі, на узбережжях Чорного моря. Тобто, такі туристичні центри прикладають значних зусиль для зростання рівня якості організації обслуговування,

значного розширення інфраструктури, проведення фестивалів, приваблюючи значну кількість туристів.

Враховуючи особливості розвитку інформаційних технологій, які надають перспективні можливості для бронювання квитків, планування маршрутів, значна кількість туристів відмовляються від проведення замовлення готового туру, адже віддають перевагу перспективам формувати його самостійно. Актуальним на сьогодні є також розвинений екологічний туризм, на основі якого мандрівники мають спроможність піклуватись про довкілля. Адже вони вибирають екологічні способи для подорожей, які суттєво сприяють зниженню викидів, стають волонтерами для організації допомоги диким тваринам на заповідниках, таким чином відпочивають, роблячи у свою чергу добрі справи для навколишнього середовища.

В сучасних умовах використання соціальних мереж та дієвих мобільних технологій є важливою тенденцією сьогодення на засадах глобалізації, як й у інших сферах бізнесу, її стрімкий розвиток спостерігається також для туризму. Тобто туристи стали мобільними, проводять моніторинг інформації в глобальній мережі Інтернеті та проводять моніторинг новин у соціальних мережах. Для України така тенденція також є характерною - формуються агентства, які просуваються зазвичай у соціальних мережах, різних співтовариствах туристів. Така ситуація пояснюється тим, що різні фанати соціальних мереж значно частіше подорожують. Саме тому актуальною практикою для сучасних туристів є проведення інтерактивного бронювання. Тобто туристична галузь розвивається досить швидкими темпами та постійно адаптується до змінних потреб своїх споживачів. Отже, врахування представлених тенденцій щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні дозволить своєчасно активізувати підприємницьку діяльність, цим самим задовольняючи необхідний попит споживачів туристичними послугами.

В Україні туристична галузь визначена прерогативною в стратегії поступу економіки й культури, таким чином держава орієнтована на

формування комфортних умов для стратегічного розвитку туристичної галузі. Варто ідентифікувати головні напрямки для національної державної політики розвитку туристичної галузі:

- забезпечення своєчасного й раціонального використання й збереження наявних туристичних можливостей;

- представлення туристичної галузі як високопродуктивного сектору національного господарства;

- становлення продуктивної системи розвитку туристичної галузі для задоволення запитів національного й міжнародного туризму;

- становлення й корегування використання нормативно-правових актів в розвитку туристичної галузі у відповідності із державним законодавством й міжнародними стандартами;

- розробка об'єктивних критеріїв для різних видів моніторингу для розвитку туристичної галузі: валютного, податково-бюджетного, митного, прикордонного та інші;

- комплексне залучення вітчизняних й закордонних інвестицій для розвитку туристичної галузі;

- встановлення норм й правил щодо стандартизації, сертифікації й ліцензування у туристичній галузі;

- використання порядку статистичної звітності туристичної галузі;

- сприяння забезпечення належних умов для туристичної галузі, надання державної підтримки для розвитку конкуренції, сприяння дотримання антимонопольного законодавства у туристичній галузі;

- удосконалення системи безпеки для туристичної галузі й забезпечення їх прав;

- розбудова туристичної галузі на регіональному рівні, закріплення належного статусу конкретних туристичних фірм, сприяння забезпечення умов для розвитку туристичної галузі;

- розробка системи наукового забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації для працівників туристичної галузі на регіональному рівні;

- налагодження співпраці із відповідними країнами світу й міжнародними інституціями, прийняття участі у різних міжнародних проєктах розвитку туристичної галузі [12].

Для забезпечення реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, сприяння формуванню внутрішньодержавного й зарубіжного туризму, орієнтованого на використання відповідних природних й культурно-історичних ресурсів з метою формування комплексного ефективного туристичного комплексу в Україні була розроблена Стратегія для розвитку туризму й курортів на період 2016-2020 років [38]. Її ключовим завданням є розробка сприятливих умов для сприяння активізації розвитку туристичної галузі відповідно до встановлених міжнародних стандартів якості, трансформація її на більш рентабельну, системно інтегровану у міжнародний ринок, що сприяє прискоренню соціо-еколого-економічного розвитку на регіональному рівні, сприяє значному підвищенню рівня якості життя всього населення, гармонізації розвитку, організації ефективної популяризації України на міжнародній арені. Саме вона передбачає забезпечення необхідних комфортних передумов для розвитку туристичної галузі на міжнародному туристичному ринку, який потребує формування на загальнодержавному рівні привабливості туристичної галузі, представлення системи норм й правил для надання їм належних якісних послуг, насамперед гарантування забезпечення безпеки.

Туристична галузь є галуззю, яка використовує природні ресурси та у проведенні активного впливу на стан таких ресурсів. Таким чином його подальший стійкий розвиток повинен комплексно поєднуватись із ефективною роботою, орієнтованою на збереження й примноження відповідних туристичних ресурсів вже для майбутніх поколінь.

Особлива увага також надається дієвості міжнародно-правової співпраці, яка безпосередньо забезпечується поступовою реалізацією позитивного досвіду саме розвинутих країн ЄС, відповідно підписання довгострокових угод між різними урядами для налагодження співробітництва у туристичній галузі. Таким чином державне стимулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні передбачає також взаємозв'язок між туристичною галуззю й іншими галузями національного господарства. Відповідно це сприяє формуванню багатогалузевих дієвих корпоративних систем для забезпечення розвитку туристичної галузі, комерції й торгівлі, фінансово-банківської та страхової справи, забезпечуючи цим самим прийняття й комплексне обслуговування відповідних туристів.

Таким чином, реалізація фінансово-економічних програм у туристичній галузі проводиться шляхом використання диверсифікованих джерел фінансування: власний капітал, добровільних й громадських організацій, залучення іноземних інвестицій. У свою чергу ресурси іноземного інвестування орієнтуються на становлення базової інфраструктури туристичної галузі.

Для сприяння забезпечення інтегрованого впровадження системного підходу в управління розвитком туристичної галузі, впровадження конкретних механізмів для представлення запитів на вітчизняному ринку туристичної галузі, цим самим активізуючи вплив на її розвиток, генерування інновацій, використання інформаційно-рекламних й маркетингових комплексних систем. Ключова їх мета – це проведення дослідження й прогнозування відповідних запитів на туристичні послуги, забезпечення рівноваги між вітчизняним попитом й пропозицією, дослідження міжнародного ринку послуг туристичної галузі й фінансової активності для провідних міжнародних інвесторів.

Важливими напрямками варто вважати також формування комплексної програми для підготовки висококваліфікованих кадрів. Розвиток туристичної

галузі передбачає також підтримку інтелектуального капіталу, проведення на достойному рівні дослідницької роботи у сфері туризму.

Дослідження туристичної діяльності в регіонах України свідчить про нестабільний розвиток туристичної галузі. Обласними лідерами з-поміж усіх регіонів України за найбільшими обсягами надходжень від сплати туристичного збору, які надійшли до місцевих бюджетів, у 2019 р. є: м. Київ – 33,2 млн грн (36,5% від загальної суми туристичного збору); Львівська – 13,5 млн грн (14,9%); Одеська – 11,7 млн грн (12,8%); Закарпатська – 3,9 млн грн (4,3%); Івано-Франківська – 3,8 млн грн (4,2%) області (рис.2.2).

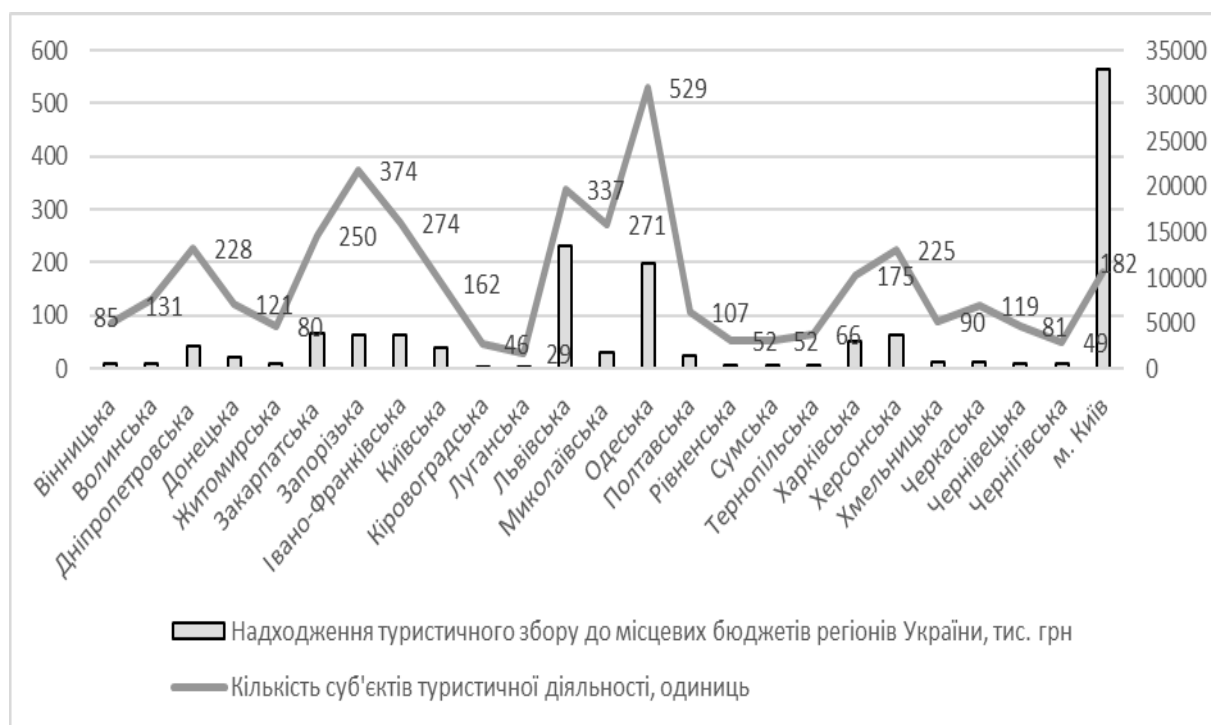

Рис. 2.2.

Стан туристичної діяльності регіонів України у 2019 р.

*Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

Розподіл іноземних туристів за їх розміщенням у регіонах України підтвердив, що найбільша частка іноземних громадян від абсолютної загальної кількості туристів-іноземців припадає саме на Київську область (55,7%), з яких 49,0% концентруються у м. Києві. Серед інших регіонів, які є найбільш цікавими для іноземців є: Львівська область із часткою 12,1%,

Харківська – 4,3%, Одеська – 6,9%, Івано-Франківська й Дніпропетровська – по 3%, Закарпатська – 2,8%, Донецька – 2,4%, Хмельницька – 1,6% та Тернопільська – 1,1%. Інші регіони складають у загальній частці менше 1%. Серед значних втрат для туристичного ринку України стала окупація АРК, адже до 2013 р. питома частка відвідин даного регіону іноземними туристами складала в середньому 22-27%. Відносно лідерства Харківської, Львівської областей і м. Києва, зауважимо, по-перше, саме такі регіони є центрами соціально-економічної активності в Україні, приваблюючи цим самим заможних туристів; по-друге, такі регіони були найбільше розрекламованими у зв'язку із проведенням футбольного чемпіонату; по-третє, Львів вважається одним із центрів історичного туризму в Східній Європі. Привабливістю Одеської області є прилеглисть її до моря. (рис.2.3).

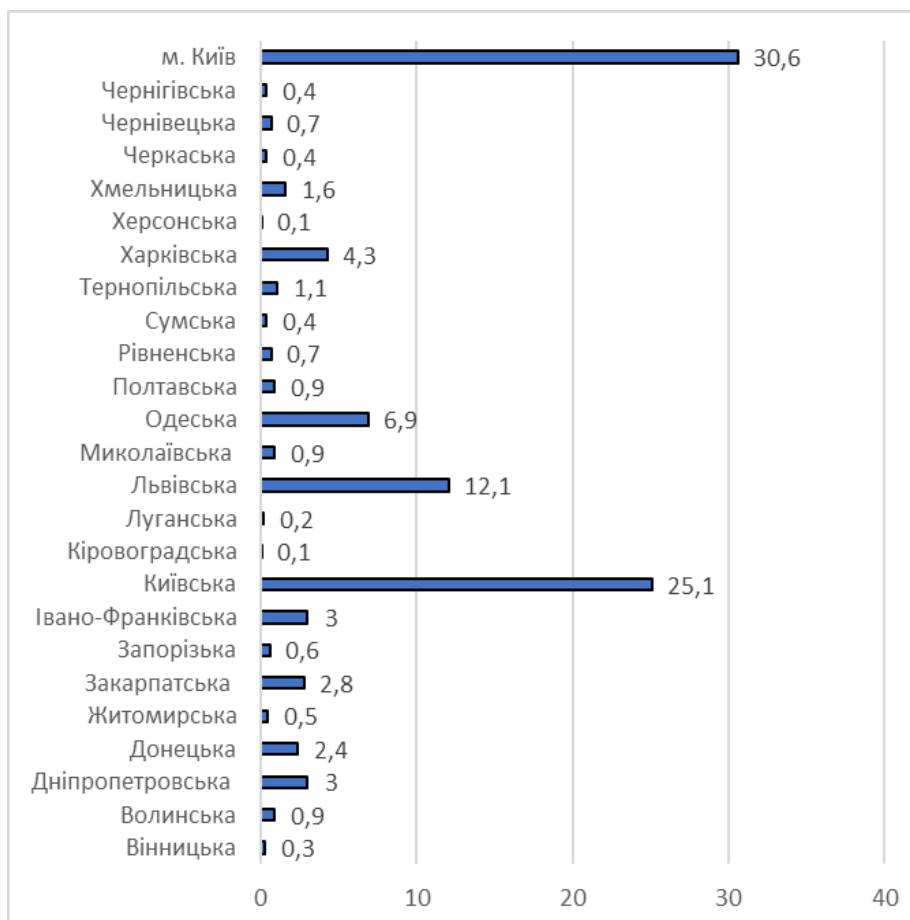

Рис.2.3.

Розподіл іноземних туристів за їх розміщенням у регіонах України у 2019 р.

*Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

Представлена мережа суб'єктів туристичної галузі України на регіональному рівні – юридичних осіб й фізичних осіб – у 2017 році склала 3469 одиниць, які на 37 одиниць є меншими, ніж у 2016 році. Так, у структурі такої мережі за відповідними типами суб'єктів туристичної галузі найбільшою часткою є туристичні агенти, які перевищують 80% від загальної представленої кількості учасників. Кожного року кількість обслугованих туристів саме в Україні постійно зростає. Відповідно, у 2017 році абсолютна кількість туристів зросла на 786850 осіб у порівнянні із 2015 роком й на 256820 осіб із 2016 роком.

Суттєву перевагу туристи насамперед віддають на дозволя і відпочинок, практично 90% від різних видів туристичної галузі (рис. 2.4). так, на другому місці актуальними для подорожі є службові, ділові поїздки і навчання – 7,03%, на третє місце відводиться лікування 2,82%, практично 1% належить спеціалізованому й спортивному туризму.

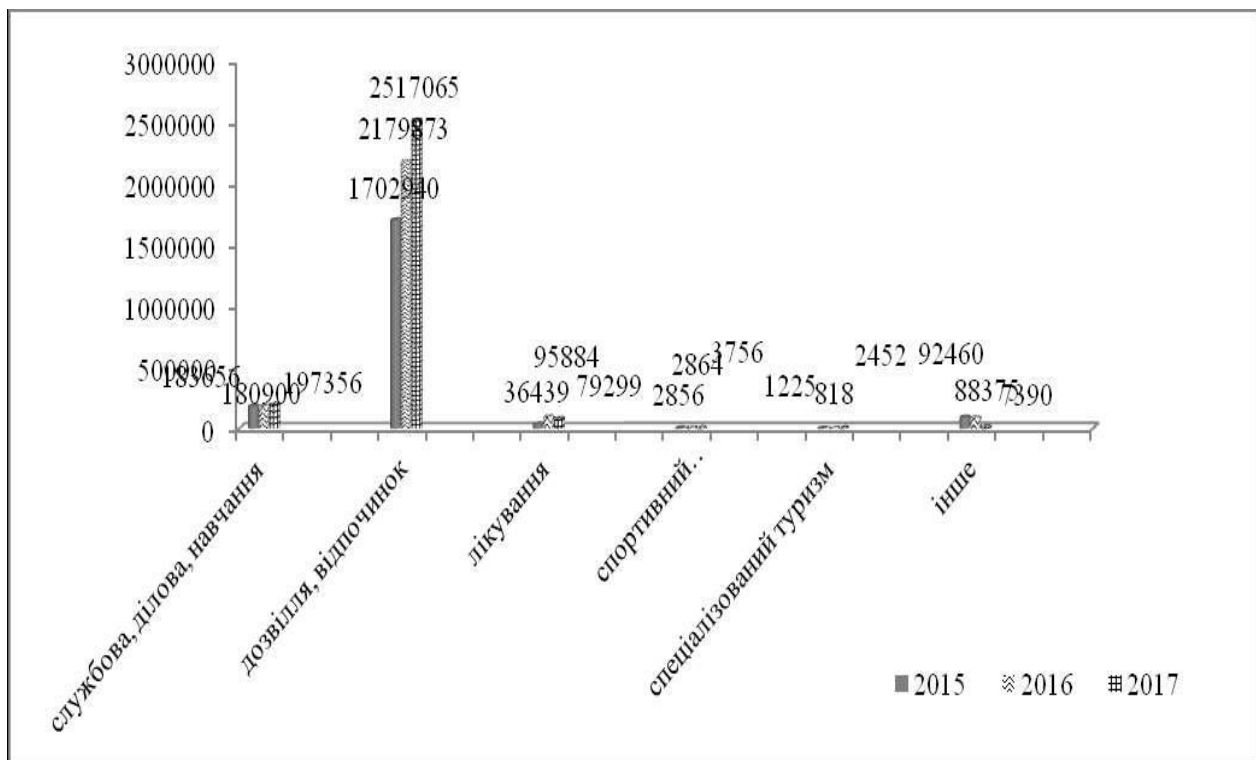

Рис. 2.4.

Динаміка розподілу туристів за видами туризму*

*Джерело: складено з використанням офіційних даних державної служби статистики України

Аналізуючи існуючий склад туристів, які були обслуговані (відповідні внутрішні й іноземні туристи, туристи-громадяни України, які виїжджали безпосередньо за кордон), тоді всі показники у проведений аналізований період також мають позитивну тенденцію до зростання. Серед основних причин саме таких змін безпосередньо у 2017 р., як вказують аналітики туристичного ринку, була досить активна рекламна кампанія й популяризація внутрішнього туризму у контексті проведення акції «Сім чудес України».

Серед важливих складових функціонування туризму є звичайно ж готельне господарство. Нами у рамках дослідження проведемо аналіз ключових показників його функціонування. Так, протягом аналізованого періоду абсолютна кількість готелів й інших місць для тимчасового проживання безпосередньо в Україні зменшилася аж на 5,21%, також готелів – на 0,16%. Відповідно у 2017 році кількість представлених готелів порівняно із 2016 р. суттєво зменшилася досить динамічними темпами (практично на 2,37%) й досягла 2 474 одиниць, на основі збільшенням кількості хостелів й кемпінгів, тобто вартість для розміщення у них є набагато дешевшою, аніж у готелях й мотелях.

Відповідно, кількість місць у організаціях зменшилася лише у 2017 році порівняно із 2016 роком аж на 1,85%, відповідно із 2015 роком суттєво збільшилася практично на 0,65%. Так, обслуговування приїжджих в установах у 2017 році зросло на 51,31% порівняно із 2015 роком й на 51,10% порівняно із 2016 роком. Позитивним моментом у 2017 році є зростання безпосередньо приїжджих іноземців аж на 149,45% порівняно із 2015 роком й на 91,30% порівняно із 2016 роком.

У розрізі регіонів за кількістю туристів, які обслуговувались туроператорами й турагентами, які займають лідируючі позиції, а саме міста Київ, Дніпропетровська, Львівська, Івано-Франківська, Харківська й Запорізька області (рис.2.5).

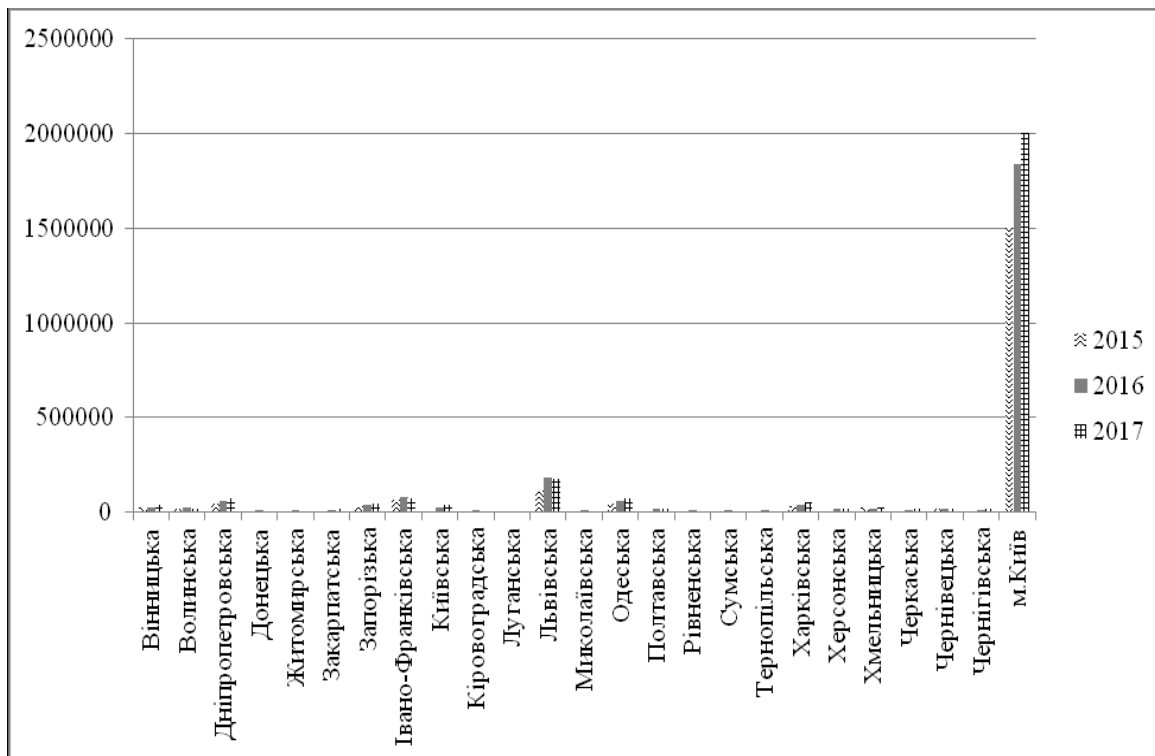

Рис. 2.5.

Динаміка кількості туристів, які обслуговувались за регіонами України у 2015-2017 рр.*

*Джерело: складено з використанням офіційних даних державної служби статистики України

Розмір представлених туристичних послуг у досліджуваному періоді має досить стійку тенденцію до збільшення (із 4768,7 млн. грн. в 2015 р. аж до 18503,9 млн. грн. в 2017 р.). Загалом доходи від туристичної діяльності починаючи із 2015 й по 2017 р. зросли практично на 286,66%, а відповідне середньорічне зростання складає практично 61,58%.

Представлена динаміка витрат, які пов'язані із наданням різних лікувально-оздоровчих послуг, є подібною до доходів, однак визначені темпи приросту (231,15%) суттєво не перевищує темпи приросту таких доходів, маючи досить позитивну тенденцію. У свою чергу операційні витрати в 2017 року, які зроблені певним суб'єктом туристичної діяльності збільшилися практично на 231,15% у порівнянні із 2015 роком й на 63,96% відповідно до 2016 року.

Отже, кожен із регіонів Причорноморського регіону визначає загальну лінію для падіння, тому, для Миколаївської області значення визначається по показнику «загальна кількість, у шт.» -50,% (так, середнє значення у 2015-2017 роках 5,0 шт.) і для показників «забезпеченість місць, у тис. ліжок» - 33,3% (так, середнє значення за проведений 2015-2017 роки 0,6 тис.). Відповідно для Одеської області таке значення визначається за показником «загальна кількість» -69,4% (тоді середнє значення за визначений період 2015-2017 років 3,7 тис.) і для показників «забезпеченість місць, у тис. ліжок» - 30,4% (відповідно середнє значення за представлений 2015-2017 роки 0,8 тис.). Відповідно для Херсонської області практично дорівнюють нульовим значенням.

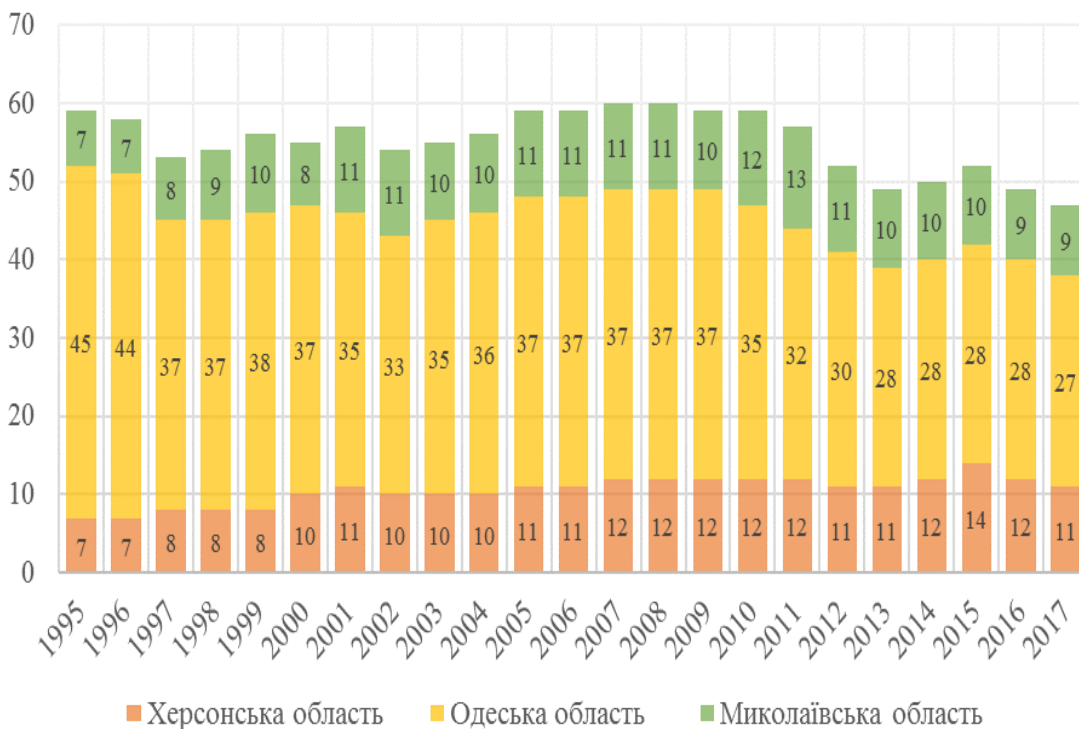

Рис. 2.6.

Динаміка кількості санаторіїв й пансіонатів із лікуванням Причорноморського регіону у 1995-2017 роках, од.

*Джерело: складено з використанням офіційних даних державної служби статистики України

Значну частку у визначенні співвідношення колективних засобів щодо розміщування Причорноморського регіону за 2017 рік (юридичні особи), %,

представляють бази відпочину, різні заклади відпочину 53,24%. Відповідне друге місце за представленою часткою щодо колективних засобів для розміщування Причорноморського регіону в 2017 році складають саме готелі 22,55%. Відповідно на третьому місці перебувають пансіонати для відпочинку 6,26%. Практично однакове відсоткове значення належить санаторіям 4,97% й дитячі санаторії 4,32%. Також туристські бази, різні гірські притулки, табори, інші місця для розміщення склали 3,89%.

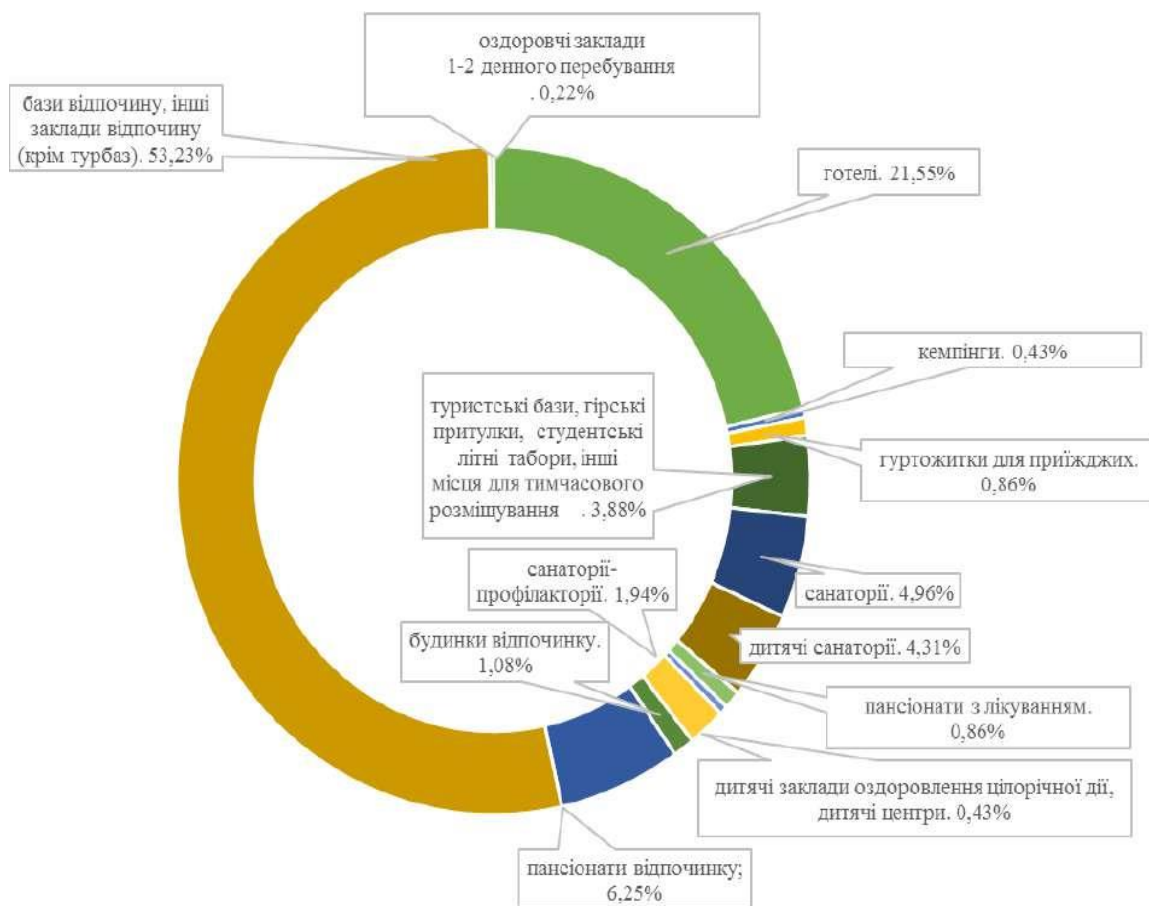

Рис.2.7.

Співвідношення колективних засобів щодо розміщення у Причорноморському регіоні за 2017 рік, %*

*Джерело: складено з використанням офіційних даних державної служби статистики України

Таким чином, такі засоби розміщування у Причорноморському регіоні а саме: санаторії-профілакторії (1,95%); різні оздоровчі заклади перебування

(0,23%); заклади відпочинку (1,09%); кемпінги (0,44%); хостели для приїжджих (0,87%); пансіонати із лікуванням (0,87%); різні дитячі заклади для оздоровлення, дитячі центри (0,44%), які носять незначний характер у загальній представленій структурі Причорноморського регіону.

У результаті проведеного дослідження ідентифіковано головні проблеми, які впливають на результативність функціонування організаційного та нормативно-правового механізму реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні: відсутність ефективної загальнодержавної стратегії та невідповідність реаліям часу концепцій для розвитку туристичної галузі; несформованість функцій щодо скоординованого управління розвитком туристичної галузі України на регіональному рівні; відсутність розподілу відповідальності органів управління на регіональному рівні за результативністю програм розвитку туристичної галузі; проблема високваліфікованих управлінських кадрів; дефіцит державної фінансової підтримки туристичної галузі та інші. Загалом нормативно-правова база регулювання розвитку туризму потребує систематизації, удосконалення, коригування та узгодженості за основними елементами.

Водночас, одним з апробованих у світі механізмів активізації економічного зростання на регіональному рівні, який здатний сформувавши позитивний результат, провідного значення для України набуває державно-приватне партнерство.

Державно-приватне партнерство є рівноправним та взаємовигідним співробітництвом між державою, територіальними громадами та приватними інвесторами у межах реалізації туристичних проектів, спрямованих на вирішення важливих для регіону соціально-економічних проблем.

Для забезпечення становлення державно-приватного партнерства в процесі розвитку туристичної галузі необхідна реалізація принципу поетапного розвитку інфраструктури туризму (комплекс споруд, інженерних і комунікаційних мереж, у тому числі телекомунікаційних зв'язків, доріг,

суміжних туристичній галузі підприємств (переробки, побутові, енергетичні), що забезпечують нормальний доступ туристів до туристичних ресурсів і їх належне використання в туристичній галузі, а також забезпечення життєдіяльності підприємств сфери обслуговування.

Таким чином, важливим завданням держави є забезпечення відповідної світовим стандартам інфраструктури туризму.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що вирішення цього завдання вимагає тривалого часу, у зв'язку із чим доцільно використовувати комплексний підхід до розвитку, а в деяких випадках створення туристичної інфраструктури.

Під поетапним розвитком інфраструктури туризму ми розуміємо планомірну, поступальну якісну зміну інфраструктурних об'єктів з метою створення туристичних послуг і продуктів, що відповідають міжнародним стандартам.

Так, у програмах соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області, присутній розділ про розвиток туризму, який в більшості випадків фінансується з коштів відповідних бюджетів, окремі заходи щодо цих розділів не мають системного характеру й мінімізуються в частині витрат.

Такі підходи до розроблення регіональних програм щодо розвитку туризму не можуть давати бажаних результатів.

Для підвищення ефективності й результативності цих регіональних програм нами запропоновано деякі аспекти удосконалення методики побудови програм розвитку інфраструктури туризму.

Дана методика повинна вирішувати завдання. Врахування комунікаційних можливостей регіону (місцевості), оцінювання потенціалу розвитку тих чи інших видів туризму. Побудова й реконструювання існуючих транспортних вузлів з метою: надання привабливості туристичним центрам територіям; визначення їхньої пропускної спроможності, через які проходить основний потік туристів.

Побудова (модернізація) об'єктів туристичної інфраструктури з урахуванням визначених для даного регіону видів туризму.

Розробка регіональних маршрутів з застосуванням різних видів транспорту. Інформація про ці маршрути повинна знаходитися в інформаційних центрах.

Основною метою державно-приватного партнерства є, з одного боку, об'єднання досвіду, умінь і ресурсів партнерів з таким розрахунком, щоб гарантувати досягнення якнайкращих матеріальних та фінансових результатів з максимальною взаємною вигодою, а з іншого – задоволення суспільних потреб на базі використання державної (приватної) власності, природних ресурсів і залучення приватних підприємств до видів діяльності, що перебувають у компетенції держави.

Необхідно зазначити, що суспільство є головним споживачем і, по суті, замовником проектів партнерства, оскільки останні мають бути ним затребувані.

Дуже важливо розрізнити дві використовувані нами категорії: суспільство, як споживача продуктів і послуг партнерства у галузі туризму, і населення, як учасника партнерства. У цьому контексті під суспільством ми розуміємо вітчизняних і зарубіжних громадян, які споживають продукти й послуги, отримувані в результаті здійснення проектів державно-приватного партнерства. Споживачами цих продуктів можуть бути різні версти населення.

Закон України «Про державно-приватне партнерство» [280] передбачає участь населення в спільних проектах партнерства держави і приватного капіталу зумовлена такими важливими чинниками: держава та бізнес, об'єднуючи зусилля для досягнення своїх цілей, можуть дбати про особисті інтереси учасників партнерства, які, як правило, не збігаються з інтересами населення, а багато в чому й суперечать їм; форми реалізації проектів партнерства передбачають механізми спільного інвестування, організацію

управління проектом, але не передбачають механізмів зворотного зв'язку з населенням, вивчення рівня задоволеності від продуктів, що надаються, і послуг, що отримуються в результаті реалізації проектів партнерства; немає механізмів кооперації зацікавленого населення в участі в спільних проектах держави й бізнесу та механізмів надання проектів партнерства з боку населення.

Таким чином, механізми зв'язку держави й бізнесу в проектах партнерства з населенням, для блага якого створюються та реалізуються ці проекти, відсутні. Це ставить під питання мету взаємодії держави й бізнесу в принципі.

Не всі громадяни можуть стати учасниками партнерства. Участь у державно-приватному партнерстві передбачає використання ресурсів партнерів. Ресурсами населення є: громадянська ініціатива й особисті заощадження.

Громадянська ініціатива виникає при досягненні людиною працездатного віку як можливість самостійно розпоряджатися особистими заощадженнями.

Ми пропонуємо виділити наступні критерії для виділення громадянина, здатного до участі в державно-приватному партнерстві: працездатний вік і наявність роботи; пенсійний вік.

Під участю населення в проектах партнерства держави й бізнесу у галузі туризму ми розуміємо процес, що забезпечує використання ресурсів населення в цих проектах з метою ефективного задоволення властивих суспільству потреб у галузі туризму.

Цей процес має чіткі принципи організації, які полягають у такому: наявність інструментів участі населення, які є громадськими об'єднаннями; формулювання чіткої, реалістичної мети, що декларується організатором процесу і його учасникам; наявність закріплених законодавством форм участі населення в проектах партнерства держави й бізнесу у галузі туризму;

наявність розроблених і закріплених механізмів участі населення в тому або іншому проекті партнерства у галузі туризму; надання вичерпної інформації й технічної підтримки участі населення в проектах партнерства; навчання населення в ході процесу участі; участь населення на ранній стадії підготовки проекту; залучення усіх зацікавлених сторін, до реалізації проекту; відкритість і контрольованість процесу громадської участі; використанні якісної методичної бази для організації процесу й контролю за його результатами.

Як організаційні форми участі населення в проектах партнерства держави і підприємництва, на нашу думку, мають виступати суспільні об'єднання, зокрема: профспілки і їх об'єднання; громадські організації, асоціації, клуби, інститути колективного інвестування.

У цьому значенні рівень залучення громадян у громадську діяльність зумовлена здатністю до самоорганізації й активної взаємодії. Проте сподіватися поки на активну участь населення в громадських процесах дещо проблематично.

Громадські об'єднання, перш за все, покликані забезпечити активну участь громадян у житті свого співтовариства.

Систематичний вплив держави, а також різних громадських організацій на громадян методами інформування, залучення в дискусії, зустрічі, інформування про їх права і можливості, навчання з метою стимулювання громадян до участі в багатьох процесах життєдіяльності є обов'язковою умовою активної участі населення в проектах партнерства в туристичній сфері.

Використання згаданих вище інструментів участі можливе в таких видах партнерствах держави, бізнесу й населення: проектах, що реалізуються в оздоровчих цілях у рамках соціального захисту громадян; проектах з розвитку місцевої інфраструктури туризму (готелів, баз відпочинку, сімейних пансіонатів, парків відпочинку з атракціонами; доріг).

Механізм участі населення за допомогою формування замовлень на проекти партнерства держави, бізнесу й населення у галузі туризму.

На основі отриманих результатів оцінюють необхідний рівень якості послуг і пропонованих способів розміщення; з урахуванням потреб і бажаного рівня туристичних послуг, а також передбачуваних способів розміщення профспілка (об'єднання, федерація) розробляє пропозиції щодо реконструкції, будівництва або експлуатації об'єктів туризму: санаторіїв, баз відпочинку, пансіонатів, спа-комплексів; профспілка (об'єднання або федерація) формує запит на проекти або пропонує власний проект партнерства з метою забезпечення потреб громадян, профспілкових організацій, що є членами, туристичними послугами, в тому числі оздоровчими.

Механізм участі населення в проектах партнерства держави й бізнесу за допомогою вкладення особистих заощаджень через інститути колективного інвестування.

Найбільш популярною в усьому світі формою колективного інвестування є взаємні фонди.

На нашу думку, інвестиційні пайові фонди можуть стати дієвим інструментом участі населення в проектах партнерства держави, бізнесу й населення за допомогою вкладення особистих заощаджень у реконструкцію і будівництво вокзалів, аеропортів, автовокзалів, портів, а також готелів, туристичних баз відпочинку, сімейних пансіонатів, спа-комплексів, розважальних парків.

Вкладення громадянами особистих заощаджень у туристичні проекти, спрямовані на розвиток інфраструктури, можливо в умовах корпоративного методу господарювання.

Під даним методом господарювання ми розуміємо такий метод, при якому функція держави полягає в регулюванні й контролі, а не в управлінні, і господарське життя є продуктом договірних відносин вільних суб'єктів у

рамках чинного законодавства. Відносини між найнятими робітниками й працедавцями будуються на принципах партнерства, солідарності та загальної корпоративної власності.

Відзначимо, що такі методи господарювання, як корпоративна економіка й державно-приватне партнерство, мають однакову мету – захист соціально-економічних інтересів суспільства і, на наш погляд, цілком можуть доповнювати один одного, використовуючи відповідні механізми.

Як інструмент участі населення у формі інвестиційних вкладень у проект партнерства ми пропонуємо створення регіональних підприємств, яким делеговані були б повноваження з організації та управління вкладами громадян у сферу послуг і гостинності.

Питання про вкладення капіталу вирішується населенням через підприємство, яке управляє й виконує функції фінансового об'єднання. Вільний капітал, що знов утворюється, частково перетворюється на доходи населення, спрямовується на реалізацію подальших проектів державно-приватного партнерства.

На нашу думку, такий інструмент, як створення регіональне підприємств, в умовах корпоративного методу господарювання може стати дієвим механізмом вкладення особистих заощаджень громадян у проекти державно-приватного партнерства у галузі туризму.

З усіх видів і форм державно-приватного партнерства (контракти, угоди про розділ продукції, оренда, спільні підприємства і концесійні угоди, саме концесійні угоди) що укладається між організацією, які представляє інтереси населення, державним органом виконавчої влади і бізнес структурою, становлять найбільший інтерес для розвитку державно-приватного партнерства у галузі туризму.

З метою розвитку механізмів участі населення в проектах партнерства у туристичній галузі необхідне створення правових умов з метою реалізації цих механізмів, а також формування необхідних інструментів участі.

Проводячи політику, націлену на розвиток активної участі населення в різних сферах його життєдіяльності, держава отримує серйозний економічний і соціальний ресурс в особі місцевого населення.

2.2. Особливості функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

Система механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні представляє собою сукупність форм та методів для забезпечення цілеспрямованого впливу на процес розвитку туристичної галузі й формування необхідних умов, для налагодження ефективної співпраці органів влади на всіх рівнях управління та приватного сектора з метою стимулювання розвитку туристичної галузі у контексті представлення таких механізмів, як організаційно-адміністративні, нормативно-правові, соціально-економічні, екологічні тощо [5].

У сучасних умовах законодавчим базисом системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є Закон України “Про туризм”, відповідні прийняті на його засадах закони й діючі нормативно-правові акти саме України.

Так, Закон України “Про туризм” №324/95-вр, який прийнятий 15 вересня 1995 р. став головним кроком у становленні законодавчого підґрунтя розвитку туристичної галузі. Цим Законом визначено державну політику в туристичній галузі; чіткі повноваження органів місцевої влади у туристичній галузі; положення про визначений Державний реєстр суб’єктів для туристичної діяльності [194]

Наступним кроком, який сприяв реформуванню системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, стало затвердження Закону України “Про внесення змін

до Закону України “Про туризм” № 1282-IV від 18Л 1.2003, який чинний від 01.01.2004 [181].

Ключові засади державної політики в туристичній галузі у новій редакції закону представлені більш детально, деталізовано ієрархію органів як процесу регулювання туристичної галузі і їх повноваження. Саме тоді туристичну галузь проголошено “однією із пріоритетних напрямів для розвитку національного господарства й культури” [194].

Ключовими завданнями системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є: забезпечення реалізації закріплених Конституцією України прав щодо проведення туристичної подорожі; безпеки туристів; збереження відповідних цілісностей й охорони туристичних ресурсів для України; формування належних умов для розвитку туристичної галузі на регіональному рівні [194].

Також Україна вдало використовує європейську модель системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, відповідно до якої завдання розвитку вирішується безпосередньо на рівні Державного агентства із туризму і курортів (тобто спеціалізованого галузевого підрозділу), що функціонує у рамках діяльності Міністерства інфраструктури України. Так, Державне агентство із туризму і курортів насамперед відповідає за питання розвитку туристичної галузі в країні, формує належну нормативно-правову базу, чітко координує діяльність для регіональної представницької й виконавчої влади, своєчасно налагоджує дієву міжнародну співпрацю безпосередньо на міждержавному рівні, приймає участь у зборі й обробці статистичної інформації, значного поширення необхідної інформації про туристичні ресурси України.

Рис. 2.8.

Система державного регулювання туристичної галузі в Україні*

*Джерело: систематизовано автором

Дієве інституційне забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні повинно ґрунтуватись на дієвих принципах економічності, прозорості, ефективності, оперативності й передбачати досить активну співпрацю із різними іншими структурами, насамперед недержавними, які певним чином зацікавлені у розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Ключовим

завданням такого забезпечення має бути формування досить сприятливих умов для забезпечення розвитку туристичної галузі [20]. Варто також представити такі ключові вимоги до формування ефективного інституційного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні [129, с. 331]: економічність, гнучкість, сталість й надійність інституційної структури; мінімізація й здешевлення витрат на безпосереднє утримання діючого управлінського апарату; проведення спеціалізації й уніфікації функцій системи управління за визначеними рівнями й організаційно-господарськими сферами; нейтралізація дублювання й розмежування відповідних функцій у їх діяльності.

Таким чином організаційно-управлінський механізм розвитку туристичної галузі на регіональному рівні формуючи недержавні й державні організаційні структури, формуючись на різних рівнях управління й реалізуючи свої рішення шляхом впровадження дієвих важелів впливу, які належать до ключових їх повноважень, насамперед у контексті реалізації нормативно-правового регулювання, дієвої податкової й фінансової політики, інформаційно-аналітичне забезпечення.

Представлені важелі системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні можуть бути більш ефективними й сприяти поступовому досягненню головної мети такої системи у випадку більш чіткого розподілу існуючих повноважень на всіх рівнях управління і з організацією контролю дотримання визначених норм чинного законодавства й представлення стратегічних цілей.

Перспективні стабілізаційні умови розвитку глобалізованої економіки потребують особливих підходів у напрямку визначення ефектів структури інституційного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні (табл. 2.2). представлена автором ієрархія рівнів щодо територіальної організації належного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики

розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні. Така система повинна враховувати різні рівні: бізнесові; субрегіональні; регіональні; міжрегіональні; загальнодержавні; транскордонні; євроінтеграційні; світові.

Дієве інституційне забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні повинне поєднувати комплексні структури для всіх представлених рівнів, які повинні системно взаємодоповнювати один одного й орієнтувати свої зусилля на дотримання стратегічних рішень.

Таблиця 2.2.

Ієрархія рівнів системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

Туристичні підприємства	Туроператори, тур агенції, Туристичне бюро екскурсій, туристичний клуб, туристично-краєзнавчий клуб, туристично-краєзнавчий гурток тощо
Субрегіональний	Структури – асоціації місцевих рад, що об’єднують органи місцевого самоврядування і територіальні органи виконавчої влади в межах одного регіону
Регіональний	Спеціалізовані управління обласних та районних державних адміністрацій та міст
Міжрегіональний	Структури, створенні на основі договорів співробітництва в галузі туризму між окремими адміністративно-територіальними одиницями України (АРК, областями, районами та містами тощо)
Загальнодержавний	Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, Міністерство інфраструктури України
Транскордонний	Виконавчі, дорадчі органи єврорегіонів, органи, що створюються з метою виконання програм, проектів, угод про співробітництво в галузі туризму
Євроінтеграційний	Виконавчі, дорадчі органи ЄС, інші організаційні структури, що функціонують в галузі туризму
Світовий	Виконавчі, дорадчі органи міжнародних організацій, що функціонують у галузі туризму (Всесвітня туристична організація)

Так, субрегіональний рівень представляє об’єднання відповідних територіальних органів влади, які здійснюють свою діяльність на одному із

регіонів як ключової ланки для територіальної організації всього суспільства [131, с. 504].

Забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні на регіональному, міжрегіональному та загальнодержавному рівнях потребує більш чіткого розподілу існуючих повноважень для сприяння результативності державного управління туристичною галуззю.

Таким чином, регіональний рівень інституційного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні відображає діяльність відповідних територіальних органів влади і дає змогу конкретному регіону отримати сукупність переваг у процесі функціонування відповідних механізмів. Діяльність органів влади на всіх рівнях управління обумовлена соціально-економічною політикою України, у тому числі й туристичній галузі. У свою чергу, вертикальна структура системи управління повинна враховувати на етапі прийняття виважених управлінських рішень специфічні особливості розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, яка залежить від місця розташування, природного клімату, відповідних туристичних об'єктів, інфраструктурного забезпечення. Таким чином, метою проведеного дослідження є визначення значущості туристичної галузі на регіональному рівні й обґрунтування дієвих інструментів активізації діяльності органів влади на всіх рівнях управління із метою надання якісних туристичних послуг (табл. 2.3).

Міжнародна практика представила ключові засади до визначення цільових принципів результативності функціонування туристичної галузі, що певним чином зумовлюють ефективність системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні. Такий підхід до розвитку побудований на принципі «знизу догори», за умови коли головним суб'єктом системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є

місцева громада, а необхідні ресурси туристичної галузі забезпечуються економікою регіонів; імплементація засад ефективного партнерства й взаємовигідного співробітництва для всіх можливих учасників туристичної галузі й проведення рівноправного розподілу чистого прибутку, який отримано від розвитку туризму на регіональному рівні; організація дієвої інформаційної політики у туристичній сфері, проведення науково-аналітичних досліджень, які формують підґрунтя для поступового використання саме інтегрованого планування; своєчасності дотримання певних обмежень щодо туристичного впливу, організація об'єднання туристичної діяльності із соціо-еколого-економічним середовищем [96, с. 94].

Таблиця 2.3

Система факторів впливу на рівень розвитку туристичної галузі на регіональному рівні

№ з / п	Чинники впливу	
1	Демографічний	- вікова і статевая структура населення; - місце проживання; - форми зайнятості і місце роботи.
2	Політичний	- безпека регіону; - відсутність конфліктів у регіоні; - рівень демократизації громадянського суспільства.
3	Регіональні особливості туристичного ринку	- динаміка параметрів розвитку ринку; - рівень попиту на душу населення; - співвідношення попиту та пропозиції.
4	Ресурсно-екологічний	- масштаби (рівень) забезпечення туристичними і рекреаційними ресурсами; - стан навколишнього середовища.
5	Соціально-психологічний	- емоційний стан туристів; - ментальність місцевого населення; - соціальна напруженість у суспільстві.
6	Соціально-економічний	- грошові доходи місцевого населення; - розвиток сфери послуг (гостинності); - цінова політика.

Таким чином системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні покликана забезпечувати оптимальне використання наявних туристичних ресурсів;

формуванню стратегічних планів для розвитку туристичної галузі із метою уникнення різних можливих екологічних й соціально-економічних проблем; орієнтуватись на поліпшення навколишнього природного середовища; задовольняти на належному рівні потреби туристів із одночасним збереженням переваг привабливості туристичного місця та інше.

Про систему механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні варто говорити тоді, коли влада безпосередньо декларує позитивні підходи до туристичної галузі, які полягають у організації контролю впливу такого явища на існуючу суспільно-економічну ситуацію регіонів держави.

Імплементация інструментів системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні залежить насамперед від активності органів влади регіонів країни. У свою чергу, як засвідчує дієвий практичний досвід тільки частина регіональних Рад зацікавлена у вирішенні завдань, орієнтованих на організацію співпраці та вплив на рівень розвитку туристичної галузі. Таким чином, загальна структура дієвих інструментів системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні відображено у табл. 2.4.

Загалом інструменти системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні можна поділити на ті, які мають безпосередній вплив, які певним чином держава скеровує на пряму до туристичної галузі, й інструменти більш опосередненого впливу, які слугують загальною основою для формування різних сфер національного суспільно-економічного життя кожної країни (особливо, податкова система).

Головною умовою для забезпечення ефективності системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є налагодження співпраці між туристичним бізнесом, органами влади на всіх рівнях та громадськістю.

Інструменти системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

Активні інструменти	Пасивні інструменти
Адміністративні	
- реалізація стратегії розвитку туризму	- розроблення стратегічних документів; - оформлення заявок на бюджетне фінансування; - облік туристичних посередників; - облік закладів розміщення;
Економічні	
- державно-приватне партнерство; - дотації на туристичні заходи для комерційних суб'єктів; - інвестиції; - податкові пільги; - популяризація туризму; - створення туристичного продукту; - формування туристичного іміджу.	- місцеві збори; - місцеві податки;
Кадрові	
- навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, громадських активістів	- видача дозволів на професійну діяльність (наприклад, ліцензії для здійснення екскурсійного обслуговування).
Організаційні	
- моніторинг туристичного ринку; - співпраця між єврорегіонами; - співпраця суб'єктів туристичної галузі; - створення кластерних структур.	- створення регіональних та місцевих туристичних організацій; - створення єрорегіонів.

*Джерело: складено автором

Розглядаючи інституційне забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, доцільно актуалізувати перспективи підвищення результативності діяльності конкретних для цього структур. Так, в органах влади на регіональному рівні до моменту прийняття Указу Президента України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” до складу департаменту щодо гуманітарної політики діяли відповідні управління

культури й туризму, а вже до їх складу належали відділи туризму [184]. На сьогодні їх правонаступниками у сфері організації та розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є управління інфраструктури.

Таблиця 2.5

Переваги управління розвитком туристичної галузі на регіональному рівні

№ з/п	Зміст переваги
1	ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону
2	максимальне наближення адміністративних послуг, що надаються місцевими органами державної влади і місцевого самоврядування до споживачів цих послуг
3	налагодження міжнародного співробітництва в туристичній галузі (залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури)
4	налагодження тісних взаємозв'язків між місцевими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими, науковими, просвітницькими, освітніми та підприємницькими структурами з метою реалізації заходів у межах механізму державного управління на регіональному рівні
5	оптимізація системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності
6	підвищення ефективності управлінських рішень через реалізацію положень нормативно-правових актів регіонального масштабу (стратегії, програми, концепції тощо), які є конкретними і цілеспрямованими
7	раціональний розподіл земельних ділянок під розміщення туристичних об'єктів
8	реалізація підприємницького потенціалу регіону через розвиток туристичної діяльності
9	розвиток туристичної галузі на конкретних територіях, що дозволить усунути існуючі тут проблеми та раціонально використовувати їх туристично-рекреаційний потенціал
10	створення умов для покращення ситуації на регіональному ринку праці через зайнятість населення у туристичній галузі
11	цільове фінансування заходів у рамках механізму державного управління на регіональному рівні

Проте, у деяких регіонах кількість працівників є дуже обмеженою, цим самим не відповідаючи належному туристично-рекреаційному потенціалу таких територій. Існуючі на сьогодні умови й особливості функціонування туристичної галузі актуалізують питання визначення необхідності передачі важливої складової частини повноважень до державного управління туристичною галуззю відповідним органам влади на регіональному рівні, у свою чергу безпосередньо місцеві органи до сьогодні не володіють важливими для цього фінансовими ресурсами й інтелектуальним потенціалом, насамперед досвідом, для взяття на себе певної відповідальності за

забезпечення розвитку туристичної галузі на відповідній території. Насамперед це стосується маленьких містечок та сіл безпосередньо на території яких зазвичай зосереджені суттєві туристично-рекреаційні ресурси, а саме щоб організувати зимовий відпочинок, екстремальні і інші види туризму, однак у наявній структурі їх міських, відповідних селищних та сільських рад також немає спеціалізованих підрозділів й фахових спеціальних державних службовців, які мали б виконувати відповідні зобов'язання.

Наступний міжрегіональний рівень щодо інституційного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні відображає діяльність відповідних структур, сформованих для впровадження комплексних заходів на рівні державної влади та органів місцевого самоврядування у напрямку налагодження їх міжрегіональної взаємодії. Тобто, на даному етапі враховуючи слабкість міжрегіональних, відповідних зв'язків регіонів України такий рівень для налагодження співпраці й туристичній галузі до сих пір залишається не досить актуальним у порівнянні із іншими. Тобто свою діяльність безпосередньо органи влади на загальнодержавному й регіональному рівнях України реалізують у відповідності до існуючої нормативно-правової бази, певним чином яку формують встановлені міжнародні нормативно-правові акти, та законодавство, яке прийняте на загальнодержавному рівні. Отже, місцеві органи влади проводять свою діяльність у відповідності до тих нормативно-правових акті, які прийняті на регіональному рівні та, які насамперед не суперечать встановленим загальнодержавним й міжнародним нормам.

Щодо транскордонного рівня інституційного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, то він включає до себе можливості налагодження співпраці із відповідними регіонами сусідніх країн для сприяння розвитку туристичної галузі. Саме така форма налагодження співробітництва дозволяє прискорити регіональний розвиток, й сприяти всебічній інтеграції у міжнародний простір. Відповідними управлінськими структурами у процесі

використання транскордонного співробітництва можуть також бути спільно сформовані органи у контексті функціонування конкретних єврорегіонів, реалізація програм, проєктів, довгострокових угод про співпрацю. Наявним прикладом для таких органів звичайно ж може бути дієва Українсько-польська тобто Міжурядова Координаційна Рада щодо міжрегіональної співпраці, яка створена на засадах Угоди між відповідними урядами України й Республіки Польща. Відповідно, у структурі Ради функціонують такі єдині комісії, як безпосередньо Комісія у справах налагодження співробітництва у контексті реалізації програм ЄС Phare, Interreg, Комісія із питань контрольно-пропускних пунктів та щодо прикордонної інфраструктури. Так, комісія із питань налагодження міжрегіонального співробітництва, відповідно Комісія із питань облаштування відповідних прикордонних територій. Тобто, співпраця відповідних державних центральних й регіональних структур із відповідними організаціями сприяє не тільки отриманню важливості досвіду в організації системи управління туристичною галуззю, однак й своєчасно залучити більш додаткові фінансові резерви для розбудови ефективної туристичної інфраструктури реалізуючи програми й проєкти для міжнародного співробітництва.

Отже, обраний євроінтеграційний рівень з кожним роком набуває все більшої актуальності й перспективності для країн, які насамперед є членами ЄС й країн, які безпосередньо задекларували своє бажання ними стати. У свою чергу, для більшості країн безпосереднє членство у ЄС насамперед розпочиналось шляхом налагодження співпраці саме у туристичній галузі. Головними структурами, які проводять управління розвитком туристичної галузі в регіонах відповідних країн ЄС – є насамперед Комітет із регіональної політики, який функціонує при Раді міністрів ЄС і Європейський фонд регіонального розвитку, який функціонує у межах діючого бюджету країн ЄС. Так, у Європейському парламенті практично серед 17-ти комітетів функціонує Комітет із питань реалізації регіональної політики, транспорту й іноземного туризму. Специфічною особливістю європейського управління розвитку

туристичною галуззю є насамперед те, що ключова роль у врегулюванні питань забезпечення розвитку туристичної галузі в певних регіонах належить безпосередньо державам, тоді відповідні управлінські структури країн ЄС не визначають – директиви для відповідних структур на національному рівні однак допомагають вирішувати глобальні поточні й стратегічні завдання.

Глобальний рівень інституційного забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні включає органи на рівні міжнародних організацій, звичайно ж ВТО, як важливої міжнародної організації у туристичній галузі як складової міжурядової структури, функціонуючої під егідою ООН на основі Міжнародного союзу для офіційних туристичних організацій, що орієнтує свої зусилля на процес формування більш оптимальних умов для розвитку туристичної галузі в усіх країнах їх учасників. Так, Україна стала повноправним членом ВТО у 1997 р., а починаючи із 1999 р. є учасником її Виконавчої ради.

Таким чином, інституційне забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні як центральну її складову формують державні й недержавні організаційно-інституційні структури, які функціонують на різних рівнях управління й реалізують прийняті рішення шляхом використання методів державного регулювання у туристичній галузі враховуючи дійсність своїх повноважень. Зауважимо, що своєчасне дієве інституційне забезпечення насамперед повинне об'єднувати різні структури на різних рівнях, а саме на рівні бізнесу туристичної галузі, субрегіональному, регіональному, міжрегіональному, загальнодержавному, транскордонному, євроінтеграційному й глобальному. Таким чином, сучасні умови щодо світових інтеграційних процесів й перспективність забезпечення розвитку туристичної галузі потребують врахування інструментарію управлінських рішень для організаційних структур не тільки на загальнодержавному й регіональному рівнях, однак й тих, які сформовані у контексті організації

транскордонного співробітництва й безпосередньої участі у європейських й міжнародних організаціях. Саме такі органи зазвичай мають недержавний статус, однак більш ефективна співпраця із ними прийтиме реалізації обміну досвідом, спільних проєктів, розвитку туристичної інфраструктури, оптимальності реалізації туристичного потенціалу для відповідних територій.

У свою чергу, делегування значної частини функцій у сфері державного управління розвитком туристичної галузі відповідним територіальним громадам і органам місцевої влади є обґрунтованим на соціально-економічному рівні. Саме це підтверджує зростання ролі віх регіонів у забезпеченні реалізації національних інтересів, стійкому розвитку туристичної галузі й безпосередньо стосується реалізації визначених загальнодержавних цілей, нейтралізація можливих диспропорцій у забезпеченні їх соціально-економічному розвитку, проведення збалансування наявних міжрегіональних відносин для якісного суспільного життя.

Важливість й перспективність системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні набуває особливої актуальності. Адже туризм, будучи складовою національного господарства, не може у повній мірі реалізовуватись шляхом задіяння лише центральних структур, адже за своїм змістом безпосередньо пов'язаний із наявними туристичними й рекреаційними ресурсами відповідної території, обумовлюючи цим самим природно-географічні фактори й регіональні особливості, та безпосередньо потребує більш широкої децентралізованої системи організації саме на регіональних засадах [25, с. 35]. Виходячи із вищевикладеного, варто виділити сукупність первинних факторів, які доводять ключові переваги щодо саме регіонального управління туристичною галуззю над загальнодержавним (табл. 2.6).

Таким чином, початкові завдання в системі механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні здійснюють саме місцеві державні адміністрації.

Таблиця 2.6

Первинні фактори, які доводять ключові переваги для управління розвитком туристичної галузі на регіональному рівні

№ з/п	Суть дії фактору
1	висока ступінь залежності туристичної привабливості території від стану об'єктів туристичної інфраструктури, розробка яких безпосередньо залежить від заходів місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування
2	необхідність періодичного фінансування заходів щодо збереження, відновлення туристично-рекреаційних об'єктів, які мають атракційну цінність, зокрема внаслідок стихійних лих та надзвичайних ситуацій антропогенного походження, що належить до компетенції місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування
3	нерівномірний розподіл територіальних туристично-рекреаційних ресурсів зумовлює різну спеціалізацію регіонів, внаслідок чого окремі області повинні спрямовувати більше зусиль на розвиток туристичної галузі
4	потреба «наближення адміністративних послуг» державних структур до споживачів туристичного продукту регіону, що дає змогу забезпечити захист їх прав та інтересів

Відповідно до ст. 26 Закону України “Про місцеві державні адміністрації” й ст. 44 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” відповідні районні, й обласні державні адміністрації проводять забезпечення розвитку туристичної галузі у відповідності до чинного законодавства [186]. Відповідно із ст. 11 Закону України “Про туризм”, представлено перелік діючих повноважень для місцевих державних адміністрацій, різних виконавчих органів саме місцевого самоврядування, й сільських, селищних і міських рад, що передбачають розробку й реалізацію заходів у напрямку дотримання положень регіональних програм й проєктів у сфері розвитку туристичної галузі, формування сприятливих умов для організації ефективної туристичної діяльності на регіональному рівні, стійкий розвиток сучасної інфраструктури туристичної галузі, забезпечення реалізації стратегічних заходів для сприяння захисту відповідних місцевих ресурсів туристичної сфери, проведення аналізу ринку послуг туристичної галузі тощо [194].

До моменту прийняття Указу Президента України а саме “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” за № 1085/2010 від 09.12.2010 року [189]: в структурі серед місцевих державних адміністрацій функціонували спеціалізовані управління й відділи – організація системи управління культури й туризму, безпосередньо до компетенцій яких на пряму належить управління лише туристичною галуззю безпосередньо на певній території. Зауважимо, що із прийняттям такого указу їх прямі функції у частині забезпечення системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні виконують процес управління інфраструктури для відповідної обласної державної адміністрації. Саме такі структури реалізують свою діяльність у контексті дотримання правових (чинні нормативно-правові документи саме регіонального рівня, насамперед рішення, різні розпорядження, накази та інше), організаційно-адміністративні (засідання, наради, круглі столи, різні громадські слухання та інше) й змішані (організаційно-правові) форми.

Відповідно, обласні й районні ради у відповідності до їх прямих повноважень, проводять затвердження регіональних програм щодо розвитку туристичної галузі, організовують контроль за фінансуванням регіональних програм й проєктів розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, які реалізуються за кошти обласних та районних бюджетів.

Незважаючи на усі прийняті закони та постанови, залишається невирішеним важливе завдання – об’єднання найважливіших суміжних галузей в одну туристичну індустрію, що гармонійно функціонує. Це стосується насамперед санаторно-курортної галузі. Відсутність єдиного регулюючого та контролюючого органу призвело до погіршення стану матеріально-технічної бази туристичних, оздоровчих та санаторно-курортних закладів, рівень якості прийому та обслуговування у більшості яких не відповідає міжнародним стандартам. Залишаються актуальними завдання у галузі туризму, найважливішими серед яких є: ширше освоєння потенціалу та раціональне використання туристичних ресурсів, покращання стану

матеріально-технічної бази та інфраструктури туризму до міжнародних стандартів, маркетингове та достатнє інформаційне забезпечення. У цьому контексті виникає необхідність формування цілісної туристичної політики. Проаналізувавши напрями реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. в Україні запропоновано внести зміни до оцінювання її результативності, шляхом доповнення контрольних індикаторів за її напрямками: *нормативно-правова база* (міжнародна відкритість, легкість щодо ведення туристичного бізнесу, пріоритет подорожей і туризму,); *розвиток людських ресурсів* (стан людських ресурсів та ринок праці); *маркетингова політика у сфері розвитку туризму і курортів* (якість послуг, конкурентоспроможність цін, туристичний імідж та бренд) з метою всебічного представлення результатів реалізації заходів державної політики щодо підтримки туристичної галузі регіонів України. Визначено, що шість із семи представлених у Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. контрольних показників протягом 2016-2019 рр. мали тенденцію до зростання (табл.2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка показників результативності розвитку туризму та курортів в Україні за 2016-2019 роки

Показники	Роки				Зміни 2019 р. до 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, тис. одиниць	3,2	3,5	3,5	4,3	+34,4
Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, млн осіб	12,9	13,6	14,4	14,2	+10,1
Обсяг надходжень до місцевих бюджетів від сплати туристичного збору, млн грн	37,1	54,1	70,2	90,7	+144,5
Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	11,5	10,4	10,3	1,9	+3,3
Обсяг надходжень до зведеного бюджету від діяльності суб'єктів туристичної діяльності, млрд грн	1,7	2,5	3,5	4,2	+147,1
Кількість внутрішніх туристів, тис. осіб	357,0	453,6	477,0	456,8	+28,0

*Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України

При цьому формування та реалізація якісного нормативно-правового механізму розвитку туристичної галузі повинно відбуватись за схемою, що передбачає етапи розробки, розгляду, затвердження, імплементації, моніторингу виконання та оцінки результатів, кожен із яких включає значний спектр дій, що призводить до виникнення додаткових затрат, основні ділянки яких представлені на рис. 2.9.

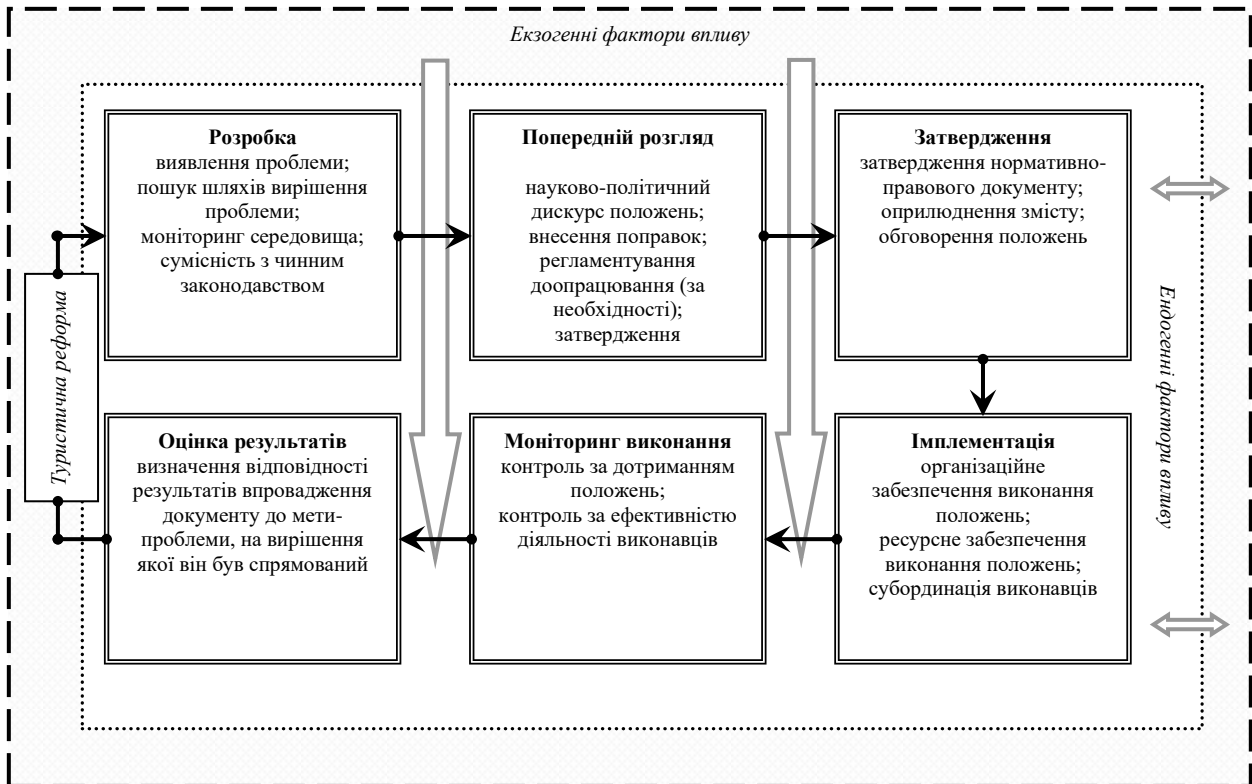

Рис. 2.9.

Концептуалізація етапів формування та реалізації якісного нормативно-правового механізму розвитку туристичної галузі*

* Джерело: розроблено автором

Сучасні умови світових інтеграційних процесів і важливість забезпечення розвитку туристичної галузі вимагає врахування управлінських рішень організаційних структур не лише на загальнодержавному та регіональному рівнях, але й тих, що створені в рамках транскордонного співробітництва та участі в європейських та світових організаціях. Такі органи здебільшого мають недержавний статус проте ефективно співпраця з ними

дозволяє здійснювати обмін досвідом, реалізовувати спільні проекти, розвивати туристичну інфраструктуру. Системний розвиток туристичних зв'язків є ефективним механізмом інтеграції нашої країни у міжнародну спільноту, розвитку національної економіки та культури.

2.3. Методика оцінки впливу факторів на результативність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України

Реалізація державної політики розвитку туристичної галузі України орієнтовано на активізацію господарської діяльності у відповідних регіонах; цим самим впливаючи на налагодження системи використання природно-ресурсного потенціалу, формує належні умови для значного посилення спеціалізації таких регіонів, сприяння пріоритетного розвитку прогресивних ланок туристичної галузі, залучення для цього необхідних інвестиційних ресурсів, що сприяє поступовому збалансуванню соціально-екологічної ситуації таких регіонів.

Таким чином, туристична галузь на регіональному рівні є базисом для соціо-еколого-економічного розвитку в сучасних умовах. Цінність такої галузі для національного господарства передбачає формування мультиплікативного ефекту у напрямку активізації реального сектору, який безпосередньо впливає на становлення та розвиток туристичної інфраструктури, надання туристичних послуг. Отриманий соціальний ефект передбачає формування додаткових робочих місць на рині туристичної галузі та пов'язаних із нею галузей. Таким чином, збільшення робочих місць й доходів для реального сектору насамперед впливає на зростання податкових надходжень й підвищення витрат у видатках державного сектору, і як результат сприяє покращенню якості життя для населення безпосередньо на певній території.

Таким чином, реалізація державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні та її соціо-еколого-економічні наслідки є досить досліджуваним явищем на рівні сучасного академічного світу як зі сторони розробки конкретних теоретико-наукових засад, так й безпосередньо практичних розробок, а саме програм, проєктів, стратегій, прогнозів, досвід співпраці із іноземними організаціями щодо розвитку туристичної галузі.

Розробка і реалізація ефективної державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні орієнтуватиме Україну до налагодження співтовариства із розвиненими країнами світу. Нарощення потенціалу ринкових відносин саме в Україні відбувається на засадах розвитку так званої змішаної економіки, у якому відбувається взаємодія державного й ринкового регулювання, насамперед на регіональному рівні. Таким чином від результативності державного регулювання туристичної галузі на регіональному рівні, залежить швидкість щодо її трансформації до відповідних стандартів Європейського Союзу. Таким чином це відноситься й до відповідних сфер туристичної галузі, роль та важливе значення якого постійно зростає завдяки становленню ринкових відносин. Значної актуальності набувають науково-практичні засади формування сприятливого законодавчого, соціально-економічного, інформаційно-аналітичного й фінансового середовищ у напрямку забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, нейтралізація на засадах державного регулювання значних недоліків щодо функціонування ринку туристичних послуг, які притаманні українській реальності. Таким чином виникає нагальна потреба у проведенні подальшої розробки й удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. У світовій практиці господарювання туризм посідає одне із ключових місць.

Таким чином, завданням механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні насамперед є забезпечення єдиного й збалансованого розвитку такої галузі враховуючи її

специфічні особливості для конкретного регіону. Таким чином саме держава має реалізовувати ефективні важелі прямого й опосередкованого впливу.

З метою забезпечення підвищення ефективності проведення роботи у сфері функціонування туристичної галузі потрібна цілеспрямована політика держави. Таким чином на сучасному етапі динамічного розвитку системи реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні повинні охоплювати такі ключові питання, як сприяння оптимізації структури управління, проведення реалізації державної політики у досліджуваній галузі на засадах координації діяльності відповідних центральних та місцевих органів влади й суб'єктів господарювання.

Аналіз отриманого досвіду щодо реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні дає змогу ідентифікувати п'ять етапів її становлення: на першому етапі відбувається часткове поступове освоєння ресурсів й формування локальних туристичних об'єктів; другий етап передбачає, що коли певна територія вже певний час задіяна у туристичних цілях, представляється група туристичних установ; третій етап передбачає створення або ж залучення до процесу туристичного обслуговування існуючих підприємств та різних супутніх галузей національного господарювання, а саме, культурно-побутового обслуговування; на четвертому етапі відбувається розширення різних видів туристичної діяльності, формування нових туристичних й супутніх підприємств, тоді територіальна туристична галузь, яка в результаті формується, також може змінити свій початковий профіль; на п'ятому етапі розвитку використовуються комплекси щодо спеціалізації, які склались, та певним чином поєднання бізнесу та інфраструктури.

Базисом для планування реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні має лежати дієва комплексна програма, яка інтерпретує соціально-економічну політику туристичної галузі, системно поєднує, з однієї сторони, інтереси конкретної області, й з іншого – представляє її трудові, матеріально-технічні та фінансові потреби.

Насамперед це актуально для різних дотаційних регіонів, де відсутні достатні природні ресурси й необхідно розвивати інноваційні способи системи господарювання з метою підняти рівня життя населення й знижувати безробіття.

Такі заходи мають бути орієнтовані на виявлення та використання існуючих резервів з метою удосконалення обслуговування туристів у рамках певного регіону враховуючи його специфіки, природнокліматичних. Відповідний демографічних, ресурсних та екологічних потенціали.

Державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні має формуватися на засадах дослідження, проведення аналізу й своєчасного коректування існуючої моделі розвитку туристичної галузі, стану певних об'єктів історичних пам'яток, різних видів діяльності та туристичних ринків, враховуючи соціально-економічні й екологічні фактори. Таким чином органи місцевого управління також відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного розвитку туристичної галузі. Розвиток туристичної галузі є дієвим засобом для піднесення регіонів: можливості проведення диференціації витрат; конкретному формулюванню її цілей та завдань; представленні вартісного вираження стратегічних цілей, які забезпечують реалізацію такої політики.

Реалізація стратегічних програм розвитку туристичної галузі є ключовим фактором для вдосконалення стану функціонування регіонів країни, а тому до такого процесу варто підходити із досить ретельною підготовкою, організовуючи контрольовані експерименти та системно враховуючи різні програми для зростання. У свою чергу, актуальним є серйозний підхід до проведення планування, системного розгляду досить принципових питань, які насамперед можуть виникнути у процесі формування інноваційного продукту, а також становлення альтернативних заходів, які варто використовувати у процесі виникнення досить непередбачених ситуацій.

Для забезпечення належної та своєчасної реалізації плану стратегічних програми щодо розвитку туристичної галузі варто на періодичній основі проводити контроль за факторами, які належать до прямого процесу розвитку: насамперед це екологічні фактори, які передбачають своєчасність у врегулюванні різних екологічних проблем у певних туристичних зонах, й екологічну рівновагу, щодо застосування відповідних туристичних об'єктів, реалізації принципів й програм у сфері охорони навколишнього природного середовища, дотримання правил щодо оцінювання їх конкретних дії; достатній рівень поліпшення всезагальної соціально-екологічної якості відповідних туристичних територій; важливі й економічні фактори – тобто економічний вплив туристичної галузі відповідно до прийнятих стандартних різних вимірювань, враховуючи пряму й непряму зайнятість; відповідні типи та масштаби для економічних витоків у розвитку туристичної галузі і їх зменшення; стійкі розміри для економічної вигоди від функціонування туристичної галузі для певного регіону, враховуючи розвиток різних місцевих туристичних підприємств та рівень зайнятості місцевих жителів в туристичній галузі; структура необхідних туристичних витрат; організаційно-інституційні фактори – дотримання законодавства та його результативність у плані досягнення запланованих результатів; стратегічні заходи, прийняті для дотримання спрощення різних туристичних формальностей; реалізація програм в сфері освіти, професійної підготовки та фактичний випуск вже підготовлених спеціалістів; рівень дотримання рекомендацій у відповідності до організаційних структур; реалізовані маркетингові фактори: стратегічні заходи у напрямку просування послуг туристичної галузі на національному туристичному ринку.

Таким чином, на сучасний стан динамічного розвитку туристичної галузі в Україні впливає сукупність факторів екзогенного й ендогенного середовищ. відповідно ендогенні фактори є досить легшими у прогнозуванні та нейтралізації шляхом реалізації конкретних заходів стратегічного характеру основних учасників туристичної галузі.

Досить складним, на думку автора, є завдання щодо нейтралізації більш негативного впливу факторів саме екзогенного середовища туристичної галузі, адже такі фактори насамперед не залежать від безпосередніх результатів процесу господарювання відповідних суб'єктів туристичної галузі в Україні.

Для ефективної реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні варто розробити дієву систему аналізу щодо оцінки саме екзогенного середовища туристичної галузі. Така система аналізу представляє собою сукупність елементів. Доцільно визначити такі ключові фактори щодо екзогенного впливу, від яких насамперед залежить ефективність функціонування туристичної галузі за відповідний період. Тому, для забезпечення проведення аналізу екзогенних факторів саме зовнішнього середовища, які безпосередньо впливають на розвиток туристичної галузі варто використовувати дієвий метод PEST-аналізу. Такий аналіз сприяє ідентифікації впливу на стан розвитку туристичної галузі соціо-екооого-економічних, соціокультурних, суспільно-політичних й нормативно-правових та техніко-технологічних факторів [53].

Ключовою перевагою такого методу є насамперед те, що він є досить простий у використанні й може бути адаптований практично до всіх видів ринку або ж організацій із різними напрямками їх діяльності. Щоб механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні були ефективними на етапі їх розробки, актуальним є одночасне використання двох методів а саме PEST- й SWOT-аналізу. Таким чином перший дає можливість більш детальніше дослідити можливі фактори саме зовнішнього середовища, відповідно другий – системно проаналізувати як чинне внутрішнє, так й зовнішнє середовища туристичної галузі України на регіональному рівні.

Міжнародні фактори щодо зовнішнього середовища є значними для аналізу механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, однак можливості їх дослідження зазвичай обмежені

у результаті певної складності доступу до інформації, динамічності й мінливості таких факторів.

Таким чином, сучасний стан щодо нормативно-правової бази забезпечення регулювання туристичної галузі на регіональному рівні, суспільно-політичні відносини із іншими країнами визначають дієвість політичних й нормативно-правових факторів безпосередньо зовнішнього середовища, які на пряму впливають на стан розвитку туристичної галузі.

Відповідно, економічні фактори представляють собою можливості оцінки ефективності постачання певних ресурсів, рівня попиту споживачів та туристичні послуги відповідного регіону, сучасного стану щодо розвитку всієї галузі на рівні України.

Соціокультурна складова представляється відповідною поведінкою й мотивацією вітчизняних споживачів послуг туристичної галузі, що безпосередньо впливає на специфіку формування такого попиту.

Відповідно, технологічні фактори також відіграють суттєву роль. Постійне динамічне зростання вимог серед споживачів до рівня матеріально-технічного облаштування туристичної інфраструктури, транспорту, терміналів, житлового фонду певним чином обумовлює необхідність формування учасниками ринку туристичних послуг власної надійної матеріально-технічної бази.

Таким чином, кожна із представлених груп факторів, які безпосередньо впливають на розвиток туристичної галузі в Україні розподілена на так звані негативні й позитивні фактори для проведення їх оцінки впливу на розвиток туристичної галузі регіонів країни.

Отже, для формування дієвого інформаційно-аналітичного супроводу удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні запропоновано науково-методологічний підхід до інтегрованого використання методів PEST і SWOT-аналізу, що дозволило оцінити вплив соціокультурних, економічних, політико-правових й технологічних факторів на державну політику розвитку

туризму в регіонах України та, на цій основі, ідентифіковано потенційні можливості для підвищення ефективності Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. (рис.2.10). З метою зменшення впливу негативних факторів та активізацію позитивних, запропоновано розробку та реалізацію державної програми розвитку туризму з урахуванням виявлених точок росту й негативних наслідків анексії АР Крим. PEST-аналіз дає можливість детальніше дослідити фактори зовнішнього середовища щодо туристичної галузі, а SWOT-аналіз – визначення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз для туристичної галузі, які виходять із його найближчого оточення. Така методика є ефективним і доступним способом для оцінювання управлінської ситуації в досліджуваній галузі за умови достовірності вибору показників, які вимірюють вплив державної політики на розвиток туристичної галузі. Запропоновано використовувати такі групи показників: зміна довгострокових темпів зростання туристичної галузі; вплив адміністративних органів і зміна політики уряду; соціальна значущість туристичної галузі; рівень глобалізації туристичної галузі; стійкість туристичної галузі до диспропорцій в економіці країни.

Дані рисунку 2.10 насамперед свідчать про те, що ідентифіковані фактори є досить агресивним для реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Внаслідок відсутності належного спеціалізованого органу влади на регіональному рівні із розвитку туристичної галузі, одним із дієвих заходів вважається насамперед розподіл функцій між діючими відповідними міністерствами й відомствами. Саме це сприятиме підвищенню її ефективності й стійкому розвитку.

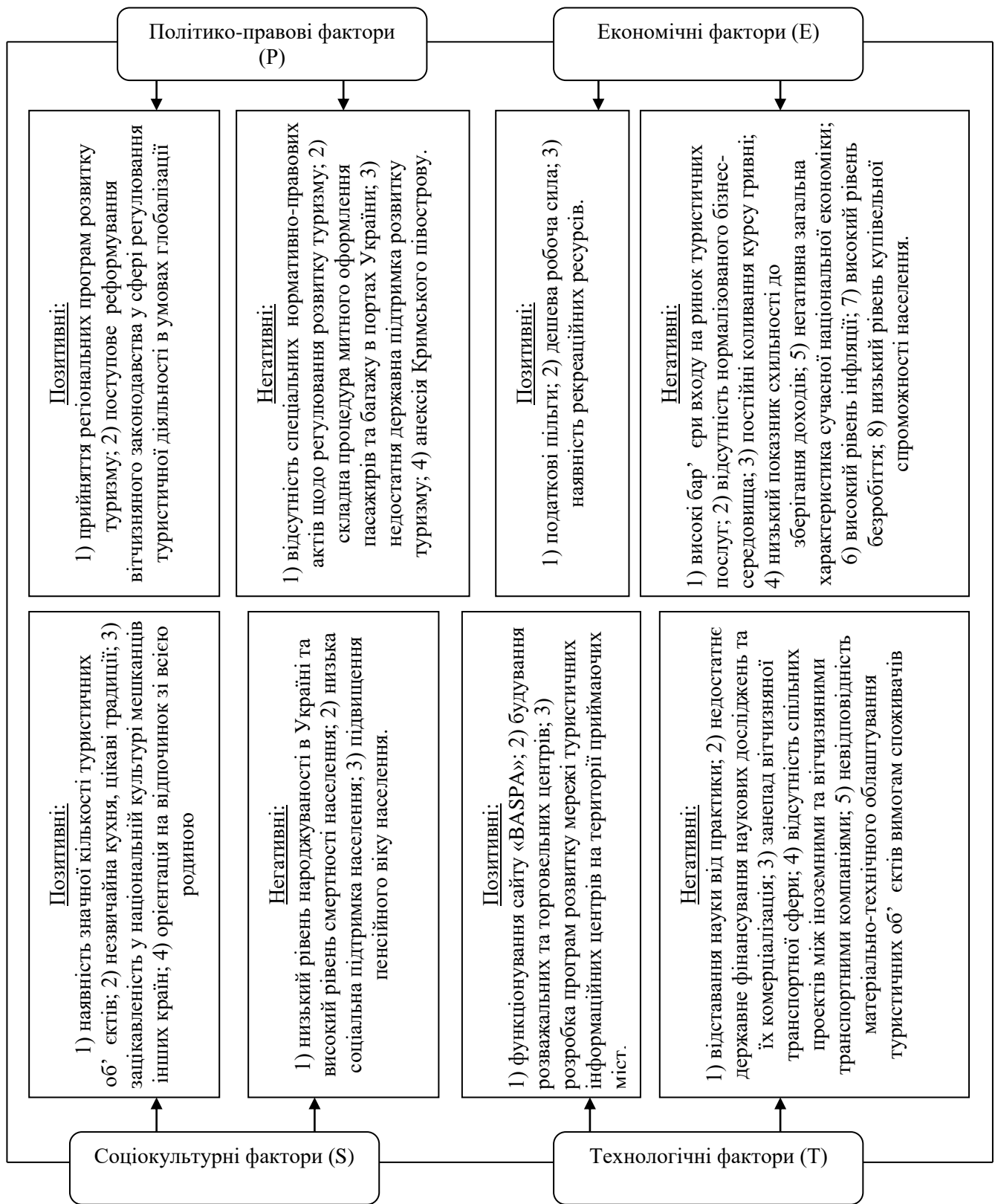

Рис. 2.10.

Факторна залежність результативності реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

*Джерело: складено автором

Досить нераціональним є передача абсолютно всіх повноважень щодо реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні Міністерству інфраструктури або регіональним управлінням із розвитку транспорту, адже в цьому випадку безпосередній вплив соціо-еколого-економічних факторів зовнішнього середовища на стійкий розвиток туристичної галузі на регіональному рівні буде недостатньо дослідженим.

Таким чином, представлений PEST-аналіз туристичної галузі на регіональному рівні в Україні виявив, що безпосередньо екзогенні фактори мають досить негативний свій прояв. Це також стосується суспільно-політичних, законодавчих й соціально-економічних факторів. Відповідно зменшити негативний вплив представлених факторів є досить складною задачею. Проте, це має також бути одним із тактичних й стратегічних завдань реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Зазначимо, що для сприяння зменшення виявленого негативного впливу зовнішніх факторів на регіональному рівні має бути розроблена й реалізована дієва антикризова програма щодо розвитку туристичної галузі України. Одним із таких завдань програми на поточну перспективу повинно бути усунення виявлених негативних наслідків у напрямку реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. У країнах світу також існує позитивна практика щодо розробки й реалізації подібних програм й не лише для стимулювання розвитку туристичної галузі, а й інших видів й галузей, які є суголосними до неї. Так, наприклад, у країнах ЄС відповідними державними органами розробляються дієві програми щодо сприяння зменшення негативних наслідків соціо-еколого-економічної кризи у туристичній галузі. До таких програмних документів належить «Європейська програма посилення рівня зростання та зайнятості у прибережному й морському туризмі».

Враховуючи позитивний світовий досвід щодо реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, в Україні

актуальною є розробка й ухвалення антикризової програми розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Всі представлені положення програми повинні бути розподілені на конкретні розділи. До основних таких розділів варто віднести:

1. Нейтралізація певної фрагментації у реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні шляхом посилення взаємозв'язку ключових суб'єктів, реалізація проєктів державно-приватного партнерства для сприяння розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.

2. Розробка дієвих інноваційних високоякісних туристичних послуг, перш за все за рахунок поєднання різних видів туризму.

3. Використання сучасних маркетингових технологій для всебічного стимулювання попиту на відповідні послуги туристичної галузі на регіональному рівні.

4. Підвищення рівня кваліфікації і знань у сфері реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні у контексті розробки спеціальних освітніх програм.

5. Реалізація заходів у напрямку захисту навколишнього середовища для дотримання зобов'язань різних суб'єктів господарювання й відповідно туристами у контексті підтримання у достойному стані природних й туристичних об'єктів.

6. Сприяння мінімізації впливу фактору сезонності безпосередньо на попит послуг туристичної галузі.

7. Диверсифікація джерел фінансування, за рахунок залучення коштів різних міжнародних фондів, організацій, що безпосередньо зацікавлені у реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Таким чином, фактори зовнішнього середовища мають важливе значення й відіграють ключову роль у процесі реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Проведений аналіз

розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні виявив, що саме фактори зовнішнього середовища мають досить негативний вплив (політико-правові й соціально-економічні фактори) й суттєво зменшити вплив яких є досить складним завданням. Таким чином, це має бути головним завданням державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. З метою нейтралізації негативного впливу виявлених факторів саме зовнішнього середовища актуальності набуває розробка й реалізація державної програми розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Серед завдань якої на поточний період має бути нейтралізація негативних наслідків реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Розробка системи результативних показників та критеріїв для проведення оцінки ефективності реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні означає розробку відповідних кількісних показників, які дозволяють визначити необхідний рівень досягнення стратегічних цілей на кожному із рівнів управління. Така система цільових показників визначає бажаний або ж нормативний рівень конкретних значень показників, у свою чергу критерії такої ефективності орієнтують безпосередніх виконавців на збереження такого цільового рівня досить оптимальним способом.

Вважаємо за необхідне, що ефективність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні повинна оцінюватися у відповідності до поставленої мети за такими критеріями:

- 1) соціальна ефективність;
- 2) економічна ефективність;
- 3) екологічні наслідки щодо реалізації програм ф заходів.

Таким чином, економічна ефективність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні може оцінюватися на основі використання системи мультиплікаторів, які перш за все дозволяють врахувати не тільки прямі, а й непрямі ефекти щодо

розвитку туристичної галузі. Окрім використання мультиплікатора доходу, що показує відповідний додатковий прибуток (ренту, заробітну плату, прибуток тощо), який отриманий у результаті значного збільшення витрат для туристів, також можуть використовуватися й інші види мультиплікаторів, а саме:

- мультиплікатор щодо визначення рівня продажів, який визначає додаткові обороти (тобто валову виручку) суб'єктів туристичного бізнесу у результаті зростання витрат таких туристів.

- мультиплікатор щодо визначення обсягу випуску, який представляє об'єм додаткової продукції або ж відповідної послуги, виробленої за рахунок зростання витрат туристів. Основна відмінність між мультиплікатором продажів й мультиплікатором обсягу полягає насамперед в тому, що саме мультиплікатор обсягу представляє зміну об'єму для випущеної, однак необов'язково реалізованої продукції. Під час розрахунку мультиплікатора продажів варто враховувати, що саме частина продажів інколи спроможна здійснюватися із різних «складських запасів». Обсяг мультиплікатора випуску також може бути значно більше (відповідна частина продукції у свою чергу залишається на «складах») або ж менше (відбувається зниження рівня так званих «складських запасів») для мультиплікатора продажів.

- Рівень мультиплікатор зайнятості, який розраховується як загальна кількість представлених додаткових робочих місць, сформованих за рахунок зростання витрат туристів, або ж як певне відношення кількості робочих місць, сформованих додатковими витратами, безпосередньо до загальної кількості а робочих місць у туристичній галузі на регіональному рівні. Визначення такого мультиплікатора є досить складним процесом, через значне поширення тимчасової (можливо сезонної) та неповної зайнятості у туристичній галузі на регіональному рівні. Такий мультиплікатор варто використовувати також і як показник визначення рівня соціальної

ефективності.

– розрахунок інвестиційного мультиплікатора, який представляється, як конкретна дія щодо капіталовкладень на загальний отриманий дохід. Значне зростання інвестицій у туристичну галузь на регіональному рівні зробить дія на загальний стан економіки країни, адже послідовно підтримуються й використовуються багато галузей національного господарства країни.

Проведена соціальна оцінка реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні показує міру впливу туристичної галузі на регіональному рівні на стан функціонування системи освіти, системи охорони здоров'я, кримінальної ситуації, міграційних процесів. У свою чергу, проводиться оцінка навантаженості на існуючу інфраструктуру (насамперед, це автомобільні дороги, різні мережі електропостачання, підходи до утилізації відходів, водопостачання тощо), адже їх додаткове використання сприятиме формуванню серйозних проблем для відповідного місцевого населення. Ключове значення має також вплив туристичної галузі на естетичне сприйняття відповідної території (динамічне зростання забудови, використання нових архітектурних стилів тощо).

Навколишнє середовище, природне й штучне середовище, є важливою складовою для вітчизняного туристичного продукту. Однак, як тільки із плином часу починає розвиватись туристична діяльність, навколишнє середовище неминуче піддається відповідним змінам або ж для забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні . Такі дії можуть також бути як із позитивним завершенням (відрізняючи відповідні туристичні проекти від значної кількості інвестиційних проектів у різних галузях промисловості), так й певним чином негативні. Однак за рахунок організації більш раціонального планування такої дії доцільним вбачається мінімізація негативних наслідків й підтримання позитивного ефекту. Зауважимо також, що актуально визначити

перспективність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні вже на ранньому етапі, адже легше й дешевше своєчасно уникнути збитку для навколишнього середовища шляхом безпосереднього коригування або ж відхилення встановлених планів розвитку туристичної галузі, аніж мінімізувати або ж нейтралізувати збиток, який виникає при реалізації проекту.

Загальний підхід до проведення екологічної оцінки запланованих програм й заходів повинна враховувати такі етапи:

1) аналіз дії суб'єктів туристичної галузі на навколишнє природне середовище (масштаби відповідної потреби у земельних ділянках, відповідних водних ресурсах, необхідних сировинах; обсяги отриманих відходів й забруднення; поступова зміна складу для флори й фауни; ерозійність ґрунтів та інше);

2) ідентифікація платформи дії туристичних підприємств на навколишнє середовище й проведення оцінки сучасного стану для природних ресурсів у даній платформі;

3) прогнозування змін у природній системі, як результат реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні;

4) проведення вартісної оцінки соціально-екологічних наслідків (проведення розрахунку збитку, який є непоправною втратою для певних властивостей навколишнього середовища; визначення обсягу витрат, які є необхідними для реалізації визначених стратегічних заходів, спроможних попередити погіршення стану навколишнього середовища);

5) прогнозування соціальних наслідків, які обумовлені змінами у природному середовищі;

6) проведення аналізу передбачених за відповідною програмою різних природоохоронних заходів;

7) за умови необхідності проведення коригування або ж відхилення від встановленого плану.

До пріоритетних напрямів реалізації державної політики розвитку

туристичної галузі на регіональному рівні варто віднести:

- захист прав для подорожуючих, уникнення можливостей протистояти процесу криміналізації такої сфери;
- всебічна підтримка розвитку відповідного адресно-соціального туризму;
- забезпечення підтримки розвитку в'їзного й внутрішнього туризму на регіональному рівні;
- всеохоплююче збереження природних й культурних ресурсів загалом країни та її регіонів;
- проведення навчання й перепідготовка кадрів у напрямку розвитку туристичної галузі відповідно до встановлених міжнародних стандартів.

Розробка сприятливих умов для реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні передбачає удосконалення заходів щодо державної підтримки розвитку туристичної галузі, а саме:

1. У законодавчій сфері: вдосконалення діючого нормативно-правового забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні; комплексний розвиток методології ліцензування, проведення стандартизації, сертифікації туристичної діяльності тощо; митне регулювання; визначення правил в'їзду, виїзду та відповідно перебування на території відповідної країни із урахуванням наявних інтересів розвитку туристичної галузі; системна боротьба із злочинністю та корупційними схемами.

2. У економічній сфері: реалізація бюджетно-податкової політики, фінансування програм розвитку туристичної галузі, формування сприятливих умов для проведення інвестування туристичної галузі, зростання інвестицій до людського капіталу.

3. Щодо соціальної сфери: прийняття рішення щодо врегулювання проблем так званого адресного соціального туризму.

4. Щодо науково-освітньої сфери: сприяння розвитку наукового дослідження у туристичній галузі; розробка належної інформаційно-аналітичної бази; зростання інтелектуального капіталу та кадрового потенціалу у туристичній галузі.

5. Щодо організаційних питань розвитку туристичної галузі: формування іміджу для України на міжнародному ринку туристичних послуг; сприяння просування вітчизняного туристичного продукту на внутрішній й міжнародних ринках; сприяння довгострокової участі у міжнародних цільових туристичних програмах; формування умов для проведення багатоцільового використання дієвої туристичної інфраструктури; всеохоплююча координація результатів діяльності й інвестиційної політики щодо взаємодії державного й приватного секторів у напрямку реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Проведена оцінки ресурсних можливостей для країни загалом та її регіонів на усіх рівнях планування має проводитись із урахуванням залучення необхідних ресурсів приватного сектора й бюджетів для регіонального рівня.

Цільова програма щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є пов'язаною необхідними ресурсами, виконавцями та термінами для реалізації системи науково-дослідницьких, виробничих, соціо-еколого-економічних, організаційно-господарських, законодавчих й інших заходів, які забезпечують дієве вирішення ключових завдань щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Саме вона є одним із інструментів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, способом концентрації дієвих ресурсів для врегулювання актуальних проблем щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Таким чином, для забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні варто реалізувати як дієві державно-регіональні, так

й практично регіональні цільові програми. Таким чином до державно-регіональних стратегічних програм, які реалізуються на різних рівнях управління, також можуть відноситися й програми розвитку різного дитячого або ж молодіжного туризму.

Таким чином, пріоритетними напрямками реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, на наш погляд, мають бути:

- захист прав для подорожуючих, комплексне протистояння криміналізації такої сфери;
- всебічна підтримка розвитку соціального туризму;
- забезпечення підтримки розвитку в'їзного та внутрішнього туризму;
- сприяння збереження природних й культурних ресурсів для країни та її регіонів;
- організація навчання й перепідготовка кадрів для туристичної галузі у відповідності до міжнародних стандартів.

Державне регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні повинне відбуватись у процесі підтримки становлення туристичної галузі України на регіональному рівні й формування для неї ефективної інфраструктури. Відповідні форми підтримки також можуть варіюватись залежно від прямих інвестицій, які орієнтовані на формування дієвої туристичної інфраструктури, необхідних витрат на ефективну підготовку кадрів, науково-дослідне й рекламно-інформаційне забезпечення для просування якісного вітчизняного туристичного продукту на міжнародному ринку, до відповідних податкових й митних пільг, різних стимулюючих вкладень інвестицій, динамічний розвиток внутрішнього та в'їзного туризму.

В сучасних умовах актуалізується необхідність розглянути завдання про формування дієвої нормативно-правової бази, яка має передбачати ключовий пріоритет для поєднання відповідних інтересів держави

загалом й регіонів, сприяти взаємодії усіх складових елементів для організації територіальної системи й рівні умови для стійкого розвитку та функціонування туристичних підприємств на регіональному рівні, охоплювати у взаємозв'язку різні етапи для реалізації інвестиційного процесу (проведення планування, проектування, впровадження та експлуатацію).

Ми підтримуємо позицію, що у зв'язку із цим саме державі варто передбачити реалізацію таких конкретних заходів:

- проведення пільгового кредитування відповідних туроператорів, які проводять свою діяльність на внутрішньому ринку шляхом впровадження системи спеціальних так званих соціальних фінансово-економічних організацій за активної підтримки держави;

- запровадження діяльності Інвестиційного банку туризму з метою підвищення ефективності туристичної інфраструктури, зведення готелів, різних кемпінгів тощо;

- надання пільгів при оренді під відповідний туристичний офіс, які перебувають у державній або ж муніципальній власності;

- системні групові знижки для туристів, за умови якщо вони відвідують музеї, пам'ятки архітектури;

- відміна податку із продажів туристичного продукту на відповідному внутрішньому ринку;

- надання пільг за податками на додану вартість (наприклад, у Франції ПДВ практично досягає за усіма галузями в середньому 23%, а у туризмі складає не більше 13%, у свою чергу передбачалося суттєво понизити його аж до 10%).

- проведення субсидування відповідно дитячого та молодіжного видів туризму.

Таким чином, децентралізація системи управління розвитком туристичної галузі призводить до того, що головним економічним важелем має стати саме туристична рента, яка представляє собою платіж,

який розраховується із урахуванням певних регіональних особливостей, за можливість користування наявними природними й іншими туристичними ресурсами, які повністю надходять до місцевого або ж регіонального бюджетів. Вважаємо за необхідне зарахування сум, які подібні рентним платежам до так званого спеціального фонду, який призначений для фінансування процесу реставрації відповідних історичних пам'яток, розбудови й реконструкції об'єктів для туристичної інфраструктури.

Актуальним також є вирішення на державному рівні проблеми щодо цільового використання існуючих засобів, які отримуються від процесу ліцензування відповідної туристичної діяльності й організації сертифікації послуг туристичної галузі, на поступове зміцнення матеріально-технічної бази туристичної галузі, насамперед на відновлення відповідних історичних об'єктів, які безпосередньо перебувають у власності держави.

Висновки до розділу 2

1. Показано, що важливість туризму для соціально-економічного та культурного розвитку регіонів України з кожним роком стає більш актуальною. Саме туризм належить до однієї з найбільш швидкозростаючих галузей, що інтерпретує динаміку й масштаби розвитку всього суспільства. Значне зменшення кількості іноземних громадян, які відвідували Україну, насамперед пов'язано з політичною нестабільністю в країні. Що стосується внутрішнього туризму, то причиною спадної динаміки є передусім зниження добробуту населення та збереження тіньових туристичних потоків в Україні у формі неорганізованого туризму.

2. Дослідження туристичної діяльності в регіонах України свідчить про нестабільний розвиток туристичної галузі. Обласними лідерами з-поміж усіх

регіонів України за найбільшими обсягами надходжень від сплати туристичного збору, які надійшли до місцевих бюджетів, у 2019 р. є: м. Київ – 33,2 млн грн (36,5% від загальної суми туристичного збору); Львівська – 13,5 млн грн (14,9 %); Одеська – 11,7 млн грн (12,8 %); Закарпатська – 3,9 млн грн (4,3 %); Івано-Франківська – 3,8 млн грн (4,2 %) області. Розподіл іноземних туристів за їх розміщенням у регіонах України підтвердив, що найбільша частка іноземних громадян від абсолютної загальної кількості туристів-іноземців припадає саме на Київську область (55,7 %), з яких 49,0 % концентруються у м. Києві. Серед інших регіонів, які є найбільш цікавими для іноземців, є: Львівська область із часткою 12,1 %, Харківська – 4,3 %, Одеська – 6,9 %, Івано-Франківська і Дніпропетровська – по 3 %, Закарпатська – 2,8 %, Донецька – 2,4 %, Хмельницька – 1,6 % та Тернопільська – 1,1 %. Інші регіони складають у загальній частці менше ніж 1 %. Серед значних втрат для туристичного ринку України стала окупація АРК, адже до 2013 р. питома частка відвідин цього регіону іноземними туристами становила в середньому 22-27 %.

3. У результаті проведеного дослідження ідентифіковано головні проблеми, що впливають на результативність функціонування організаційного та нормативно-правового механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні: відсутність ефективної загальнодержавної стратегії та невідповідність реаліям часу концепцій для розвитку туристичної галузі; несформованість функцій щодо скоординованого управління розвитком туристичної галузі України на регіональному рівні; відсутність розподілу відповідальності органів управління на регіональному рівні за результативність програм розвитку туристичної галузі; проблема залучення висококваліфікованих управлінських кадрів; дефіцит державної фінансової підтримки туристичної галузі та інші. Загалом нормативно-правова база регулювання розвитку туризму потребує систематизації, удосконалення, коригування та узгодженості за основними елементами системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

4. На основі аналізу напрямів реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. в Україні запропоновано внести зміни до оцінювання її результативності, шляхом доповнення контрольних індикаторів за напрямами: нормативно-правова база (міжнародна відкритість, доступність та пріоритетність туристичної діяльності); розвиток людських ресурсів (продуктивність праці, склад та рух висококваліфікованих кадрів та ринок праці); маркетингова політика у сфері розвитку туризму і курортів (якість послуг, конкурентоспроможність цін, туристичний імідж та бренд) з метою всебічного представлення результатів реалізації заходів державної політики щодо підтримки туристичної галузі регіонів України.

5. Виявлено, що на сучасному етапі функціонування державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, відсутня належна інформаційна база для оцінки її результативності. Функціонування системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні здійснюється в умовах складної взаємодії сукупності факторів внутрішнього і зовнішнього порядку, які є причиною і рушійною силою для досягнення результатів від її використання. Показано необхідність розробки методичного інструментарію до комплексної оцінки впливу факторів на результативність реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Запропоновано науково-методологічний підхід до інтегрованого використання методів PEST і SWOT-аналізу, що дозволить оцінити вплив соціокультурних, економічних, політико-правових та технологічних факторів на державну політику розвитку туристичної галузі в регіонах України, на цій основі ідентифіковано потенційні можливості для підвищення ефективності механізмів її реалізації.

6. PEST-аналіз дає можливість детальніше дослідити фактори зовнішнього середовища щодо туристичної галузі, а SWOT-аналіз – визначення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз для туристичної галузі, які виходять із його найближчого оточення. Така методика є ефективним і доступним способом для оцінювання управлінської ситуації в

досліджуваній галузі за умови достовірності вибору показників, які вимірюють вплив державної політики на розвиток туристичної галузі. Запропоновано використовувати такі групи показників: зміна довгострокових темпів зростання туристичної галузі; вплив адміністративних органів і зміна політики уряду; соціальна значущість туристичної галузі; рівень глобалізації туристичної галузі; стійкість туристичної галузі до диспропорцій в економіці країни.

Результати досліджень даного розділу опубліковані у роботах автора [51, 53-55, 60].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. Стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

Процес розробки стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні дуже трудомісткий, адже він представляє собою динамічну сукупність етапів, які реалізуються послідовно, в комплексі та дотримуючись логіки. Існує стійкий зворотний зв'язок та рівень впливу кожного із етапів на інші складові та на всю представлену їх сукупність. Проведений автором науковий аналіз дозволив виявити різні підходи до розробки стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні й етапів для стратегічного управління. Насамперед варто виділити таку групу прийняття рішень при розробці таких напрямів: проведення внутрішнього оцінювання; організація оцінювання різних зовнішніх можливостей; становлення цілей та вибір поточних й довгострокових завдань; прийняття рішення про запровадження портфельних заходів; розробка конкурентної стратегії; розробка альтернативних проєктів, їх поступовий відбір й реалізація. Варто визначити розробку конкретної місії та стратегічних цілей; провести оцінку й аналіз існуючого зовнішнього середовища; проведення управлінського обстеження сильних та слабких сторін; проведення комплексного аналізу для визначення стратегічних альтернатив; вибір стратегічних напрямів, та реалізація їх, контроль й оцінка

результативності впровадження.

Концептуалізація перспектив формування стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, насамперед, повинна передбачати ідентифікацію головної мети (тобто місії) та її ключових складових (базових цілей) враховуючи соціо-еколого-економічні пріоритети.

Ключовою метою удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є формування належних умов для своєчасної активізації розвитку туристичної галузі на регіональному рівні згідно зі встановленими міжнародними стандартами щодо якості й з урахуванням діючих європейських цінностей, трансформація її на потужну, інтегровану, високорентабельну конкурентоспроможну галузь, яка забезпечує прискорення процес соціо-еколого-економічного розвитку нашої держави та її регіонів, суттєво сприяє підвищенню рівня якості життя всього населення, орієнтовано на гармонізацію процесів розвитку й консолідації всього суспільства, проведення популяризації України на міжнародній арені.

Дотримання поставленої мети повинно здійснюватись паралельно із досягненням соціально-екологічного розвитку та сприянням забезпечення сталого людського розвитку. Такий симбіоз дій щодо єдності та використання високорозвиненої інфраструктури дозволяє стати туристичній галузі потужним фактором для зростання обсягів ВВП, сприяння забезпечення зайнятості і, саме головне, системна модернізація практично всіх параметрів щодо розвитку туристичної галузі у межах країни.

Головними стратегічними цілями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні з урахуванням сучасних особливостей та тенденцій є:

– формування достатньо конкурентоспроможного вітчизняного туристичного продукту на засадах провадження системної маркетингової діяльності, яка орієнтована на стабільне позиціонування різних

представлених видів туристичних продуктів, які адаптовані до вимог, потреб туристів і їх очікувань;

– сприяння забезпечення ефективного та цілісного (соціо-еколого-економічного заснованого на інноваційних засадах) використання існуючого в Україні туристичного потенціалу на засадах розв'язання глобальних проблем щодо забезпечення рекреаційного природокористування та охорони навколишнього середовища й удосконалення дієвої територіальної структури для туристичної галузі у напрямку розвитку відповідних туристичних територій, проведення брендингу територій;

– постійне комплексне підвищення рівня якості туристичної інфраструктури на засадах виконання загальнодержавної програми щодо поетапного вдосконалення існуючої матеріально-технічної бази із використанням перспективних можливостей імплементації кластерних моделей, реалізація форм та механізмів державно-приватного партнерства й проведення соціального замовлення;

– налагодження інформаційної інфраструктури у сфері надання якісних туристичних послуг формуючи центри туристичної інформації й популяризації вітчизняних туристичних продуктів на вітчизняних й міжнародних ярмарках, фестивалях й виставках;

– сприяння забезпечення відповідності встановленої ціни і якості туристичної продукції на засадах формування умов для сприяння оптимізації належної національної організаційно-інституційної та соціально-економічної структури функціонування суб'єктів у сфері туристичної галузі;

– розробка дієвих національних стандартів щодо надання якісних туристичних послуг у відповідності до встановлених міжнародних стандартів (насамперед країн ЄС);

– систематизація заходів щодо організації якісної підготовки, своєчасної перепідготовки й підвищення кваліфікації спеціалістів для туристичної галузі.

Представлені автором цілі як стратегічні орієнтири удосконалення

механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні потребують їх більш чіткої фіксації у державній політиці, у свою чергу такі цілі мають встановлюватись як на рівні держави так й регіональному рівні. Систематизація представлених цілей дає можливість більш конкретно представити роботу у напрямку проведення постійного моніторингу й ідентифікації ефективних механізмів їх досягнення й реалізації у відповідності до встановленого певного рівня ієрархії [114-165].

Таким чином, реалізація представлених цілей також може бути забезпечена сукупністю дієвих заходів зі сторони системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні:

- організаційні: сприяння організації проведення повного статистичного обліку для в'їзного й виїзного туризму для єдиного органу управління, його структурної орієнтації; формування дієвих туристично-інформаційних центрів для ведення ефективної інформаційно-аналітичної діяльності, представлення пріоритетних цілей й стратегічних орієнтирів реалізації маркетингової політики, сприяння забезпечення послуг щодо бронювання, організації транспорту, якісних готелів, театральних та виставочних квитків; організація стимулювання формування нових компаній й розробки туристичних продуктів;

- адміністративні: повноправне розмежування відповідних функцій та повноважень для органів влади на регіональному рівні у сфері розвитку туристичної галузі; налагодження системи та методів управління, імплементація кластерної моделі для розвитку туристичної галузі, яка передбачає своєчасне поєднання рівня конкуренції між різними учасниками туристичного ринку й об'єднання зусиль з метою сприяння реалізації ефективної рекламної, дієвої маркетингової, виваженої науково-освітньої діяльності; налагодження результативності системи якісної професійної освіти у сфері розвитку туристичної галузі й рекреації, зростання рівня

дієвості науково-методичного забезпечення для прийняття ефективних управлінських рішень, реалізація систематичних наукових досліджень щодо стану, актуальних проблем й перспектив розвитку туристичної галузі на регіональному рівні;

– економічні: формування сучасної системи організації процесу виробництва, туристичної й соціально-екологічної інфраструктури шляхом удосконалення існуючої системи оподаткування для суб'єктів туристичної галузі; розробка соціально-економічних механізмів щодо сприяння стимулювання розвитку туристичної галузі; дотримання спеціального режиму ведення господарства із відповідними чіткими податковими пільгами (відповідні вільні туристичні зони, місця для пріоритетного розвитку); ефективне бюджетне фінансування (організація фінансування цільових програм, дієвих науково-дослідних робіт для розвитку туристичної галузі); реалізація соціально-економічних ініціатив, орієнтованих на впровадження соціо-еколого-економічно безпечних технологій та видів діяльності; запровадження економічних й адміністративних методів щодо розширення можливостей курортного сезону;

– ефективна інвестиційна політика для органів влади у сфері розвитку туристичної галузі на регіональному рівні: сприяння залучення зовнішнього кредитного капіталу безпосередньо під заставу нерухомості та забезпечення необхідних інвестицій у інноваційні об'єкти туристичної діяльності; представлення податкових платежів, які використовуються підприємствами певного готельного комплексу, до відповідного бюджету як гарантійного фонду із забезпечення кредитів, представлених під інвестиційні проекти для розвитку туристичної галузі; залучення зовнішнього капіталу для розвитку готельного господарства (розробка адресної програми щодо нового готельного будівництва, який спирається на проведений аналіз об'єктів, які були безпосередньо готелями у минулому, перспективність і доцільність для їх повернення у таку сферу; своєчасна підготовка дієвих нормативних актів, які забезпечують процес легалізації адресної програми та відповідних

механізмів щодо їх реалізації);

– проведення реконструкції та стійкої реорганізації існуючого фонду житлового для туристичної галузі, підготовка до нового будівництва. Як підтверджує проведений аналіз щодо завантаженості готелів й прогноз майбутнього попиту, саме нове будівництво має досить важливе значення, адже навіть приведення у відповідності до міжнародних стандартів усього фонду проживання у туристичній галузі не зможе певним чином якісно задовольнити постійно зростаючий попит;

– динамічний розвиток туристичної інфраструктури: організаційно-інституційне та фінансово-економічне забезпечення стратегічних заходів туристичного характеру; сприяння забезпечення необхідних рекламних й маркетингових заходів у напрямку формування досить привабливого іміджу держави загалом та її регіонів; підготовка оптимальних інвестиційних пропозицій із техніко-економічними характеристиками, які стосуються насамперед туристичної галузі та їх належне рекламно-інформаційне забезпечення; проведення експертного забезпечення реалізації інвестиційних пропозицій та проєктів саме технічного сприяння; проведення фінансування деяких проєктів, орієнтованих на розвиток туристичної галузі на регіональному рівні й відповідних об'єктів рекреації; запровадження програм щодо розвитку належної інфраструктури саме готельного господарства, враховуючи випуск товарів дрібнофасованої продукції, сприяння розвитку переробних потужностей щодо випуску харчової продукції безпосередньо для готелів; проведення аналізу ключових туристичних маршрутів, формування на цій основі належної адресної програми щодо розвитку ресторанного бізнесу й супутніх об'єктів (насамперед це сувенірні магазини, відповідні пункти обміну валюти, різні інформаційні кіоски); формування та запровадження програм щодо розвитку відповідних транспортних підприємств, які забезпечують безпечне перевезення туристів; формування комплексу заходів (бюджетно-податкових й адміністративних тощо) у напрямку забезпечення ключового пріоритету на ринку організації

використання сертифікованих товарів й послуг;

– соціальні: ефективна державна підтримка напрямів соціально орієнтованих туристичних продуктів, постійне стимулювання суб'єктів саме туристичного бізнесу до постійного надання учасникам так званого соціального туризму певної квоти послуг безпосередньо за нижчою ціною; стійкий розвиток внутрішнього туризму як стратегічного засобу виховання патріотизму, позитивного ставлення до рідного краю, маючи повагу до історичного минулого країни тощо; імплементація принципів сталого розвитку, постійна зміна типу мислення й культури організації туристичної діяльності, стимуляція до мотивації використовувати існуючі природозберігаючі товари й послуги [85;135;167].

Запропоновано стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, які орієнтовані на прискорення розвитку держави й окремих регіонів, підвищення якості життя населення, гармонійний розвиток і консолідацію суспільства, популяризацію України у світі (табл. 3.1).

Реалізація таких стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні за умови формування та провадження діяльності єдиного органу в системі управління туристичною галуззю на регіональному рівні в Україні із надійною функцією моніторингу, проведення контролю й координації процесу управління й забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку України та її регіонів (рис. 3.1).

Серед основних умов, спроможних забезпечити ефективне функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, на стратегічну перспективу є розробка такої організаційно-інституційної структури щодо її управління, яка сприятиме врахуванню потреб й ініціатив різних суб'єктів і зацікавлених осіб, формувати та реалізовувати ефективні регіональні, певні міжрегіональні та загальнодержавні програми соціо-еколого-економічного

розвитку, налагодження результативності функціонування механізмів зростання результативності державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Таблиця 3.1

Стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

Механізми	Стратегічні напрями удосконалення
Нормативно-правовий	Розробка пропозицій щодо внесення змін до законів України «Про туризм» та «Про курорти». Розробка законопроектів щодо запровадження інституту єдиного органу управління туристичною галуззю, заходів із підтримки розвитку туристичної галузі. Гармонізація національних стандартів у туристичній галузі з міжнародними стандартами. Формування правових основ функціонування єдиної автоматизованої інформаційної системи обліку реалізації туристичного продукту в Україні та інші.
Фінансово-економічний	Створення сучасної системи виробничої, туристичної та соціальної інфраструктури за рахунок удосконалення системи оподаткування суб'єктів туристичної галузі. Формування економічних механізмів стимулювання розвитку туристичної галузі. Встановлення спеціального режиму господарювання з відповідними податковими пільгами (вільні туристичні зони, території пріоритетного розвитку). Бюджетне фінансування (фінансування цільових програм, науково-дослідних робіт у сфері туризму і рекреації). Реалізація економічних ініціатив, спрямованих на впровадження економічно безпечних технологій і видів діяльності. Впровадження економічних методів розширення курортного сезону. Залучення зовнішнього кредитного капіталу та інші
Соціально-екологічний	Державна підтримка сектора соціально орієнтованих туристично-рекреаційних продуктів, надання учасникам соціального туризму квоти послуг за зниженою ціною. Розвиток внутрішнього туризму як засобу виховання почуття патріотизму, любові до рідного краю, поваги до історичного минулого тощо. Впровадження принципів сталого розвитку, зміна типу мислення та культури туризму і рекреації, стимуляція бажання використовувати природозберігаючі товари та послуги
Організаційно-інфраструктурний	Організація туристично-інформаційних центрів з метою ведення інформаційно-аналітичної діяльності, визначення пріоритетних цілей і орієнтирів маркетингової політики. Стимулювання створення нових компаній та розробки нових туристично-рекреаційних продуктів. Чітке розмежування функцій і повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у розвитку туристичної галузі. Удосконалення системи і методів управління, впровадження кластерної моделі розвитку туристичної галузі, яка передбачає одночасне поєднання конкуренції між учасниками туристичного ринку та об'єднання зусиль для реалізації рекламної, маркетингової, освітньої діяльності. Розробка програм розвитку виробничої інфраструктури готельного господарства. Розробка програми розвитку транспортних підприємств, що забезпечують перевезення туристів
Науково-освітній	Вдосконалення системи професійної освіти у туристичній галузі, підвищення рівня науково-методичного забезпечення прийняття управлінських рішень, здійснення систематичних наукових досліджень стану, проблем і перспектив розвитку туристичної галузі. Затвердження кваліфікаційних вимог до фахівців туристичного супроводу та інші
Суспільно-політичний	Підвищення якісного рівня прийняття державно-управлінських рішень

Джерело: розроблено автором.

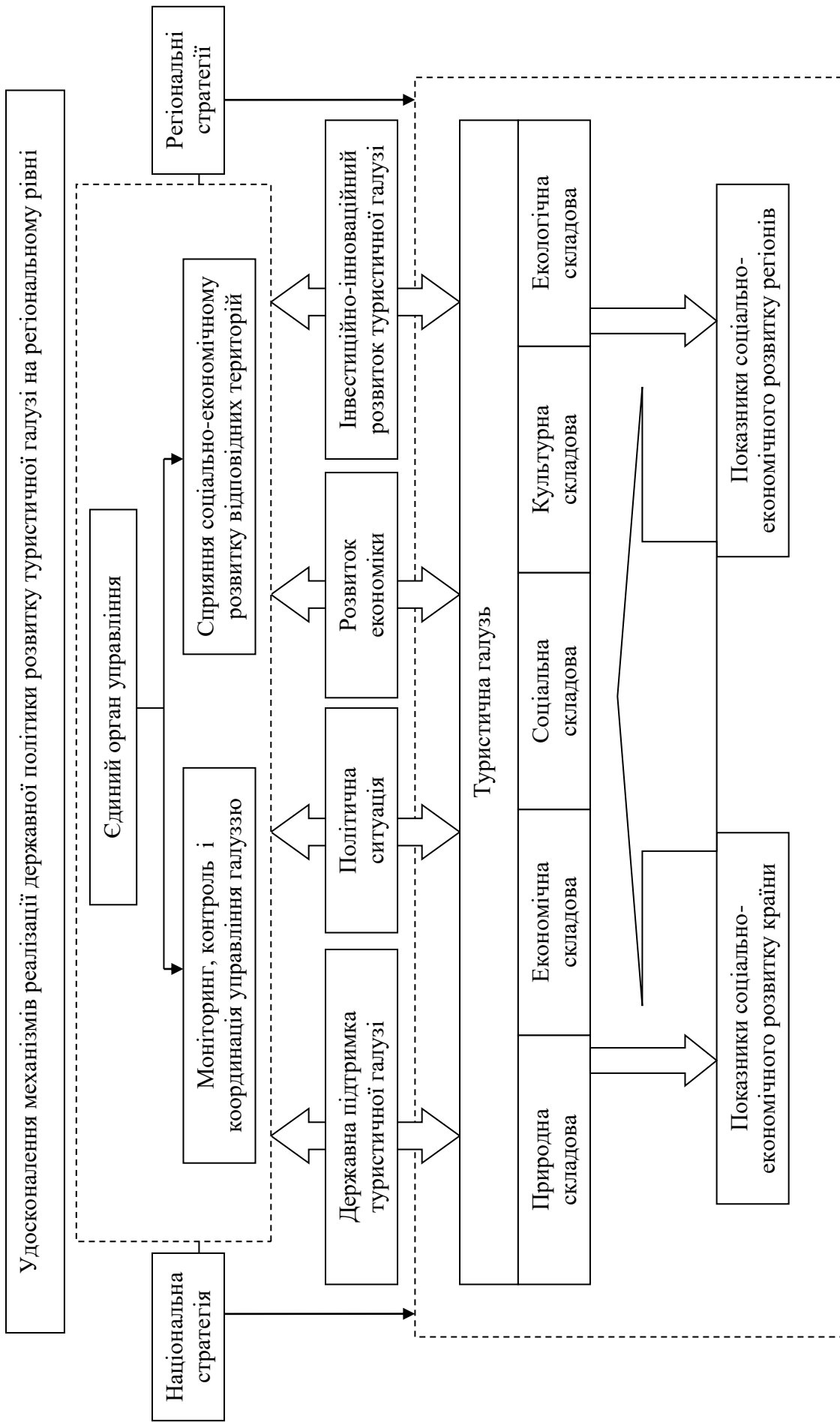

Рис. 3.1.

Організаційний базис впровадження стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

* Джерело: розроблено автором.

Проводячи виважену макроекономічну й регіональну політику, безпосередньо держава сприяє становленню сприятливого для ведення бізнесу у сфері туризму середовища в соціо-еколого-економічних інтересах суспільства. Важливою складовою механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є формування стратегічного бачення відповідним єдиним органом системи управління розвитком туристичної галузі на якісному рівні – враховуючи індивідуальну й громадську свідомість туристів, певних посадовців, різних представників органів влади на регіональному рівні, працівників відповідних туристичних підприємств, загалом всього населення.

Таким чином розробка й впровадження стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні потребує безпосередньо розуміння всіма можливими суб'єктами, які залучені до процесу системи управління, важливої ролі та місця туризму в сучасному світі, перспективності формування та досягнення визначених соціо-еколого-економічних цілей.

Ефективним засобом для досягнення таких та інших стратегічних цілей розвитку туристичної галузі в Україні можуть насамперед стати форми державно-приватного партнерства. Тобто інститут державно-приватного партнерства в усій своїй різноманітності форм щодо його прояву дозволяє поєднувати соціо-еколого-економічні інтереси, отримувати вигоди й досягнення головних цілей для різних суб'єктів туристичного бізнесу.

У свою чергу, незважаючи на те, що безпосередньо інтереси держави, туристичного бізнесу й населення у розвитку туристичної галузі перебувають абсолютно у різних площинах, однак за змістом, вони співпадають за багатьма цільовими позиціями. Таким чином, державний інтерес, перш за все, пов'язаний із динамічним розвитком внутрішнього та в'їзного туризму, який забезпечує своєчасне досягнення значної сукупності соціо-еколого-економічних цілей.

Отже, економічними цілями державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є:

– прямий, опосередкований й сукупний макроекономічний ефект (тобто це сума прямого, відповідного мультиплікативного економічних ефектів, й відповідно ефекту від зростання доходів), що певним чином одержується від реалізації продукції туристичної галузі на регіональному рівні;

– ефект від туристичного мультиплікатора;

– отриманий приріст зайнятості працюючого населення в результаті сприяння розширення туристичної й інших суголосних інфраструктур.

Соціальні цілі передбачають збільшення:

– рівня тривалості життя населення;

– продуктивності та працездатності всього населення;

– рівня якості життя;

– рівня соціального й інтелектуального капіталу;

– обсягів переміщень населення безпосередньо всередині країни за певними регіонами із діловими, відповідними оздоровчими та розважальними цілями;

– підвищення загальноосвітнього та культурного рівнів для населення;

– підвищення патріотичного духу нашої нації і якості знань своєї історії, а також становлення уявлення всього населення про Україну та підвищення її іміджу на міжнародному рівні.

У свою чергу, інтереси бізнесу практично завжди полягають в отриманні й підвищення обсягів прибутку, а відповідно соціальних цілей взагалі може й не бути. На основі реалізації форм державно-приватного партнерства й налагодження взаємодії з завданням держави формується так звана соціальна орієнтованість туристичного бізнесу. Активізація можливостей щодо довготривалого розміщення залучених інвестицій під певні гарантії, сприяння забезпечення розподілу можливих ризиків проєкту із

державою, перспективні можливості вибору проєктів для спільної участі безпосередньо гарантуються дієвою державною підтримкою туристичного бізнесу.

Важливу роль відіграють також інтереси населення при формуванні механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, які полягають у наступному:

- доступність оздоровлення й відпочинок для абсолютно всіх категорій людей;
- дотримання громадянських прав населення для сприяння оздоровлення, якісного відпочинку, дозвілля тощо;
- гарантування якості наданих в країні туристичних послуг;
- перспективність вибору туристичних послуг та продуктів на різних рівнях та вартості;
- інформаційно-комунікаційна доступність та обізнаність у сфері формування пропозицій на вітчизняному ринку туристичних послуг;
- доступність отримання податкових пільг та дотацій на проведення оздоровлення, відпочинок й інше;
- дієвий зворотній зв'язок із відповідними постачальниками послуг у напрямку врегулювання проблем, які виникають на засадах споживання відповідних туристичних послуг.

Інноваційний підхід до реалізації механізмів державно-приватного партнерства у розвитку туристичної галузі в процесі реалізації проєктів такого партнерства безпосередньо передбачає більш ефективне використання наявних ресурсів держави, насамперед землі й природних ресурсів; майнових об'єктів, різних об'єктів інфраструктури; дотримання результативності тарифної політики й регулювання соціо-еколого-економічних процесів; отримання цільових фінансових ресурсів, враховуючи базу оподаткування туристичного бізнесу; системи та елементів управління туристичною галуззю; забезпеченістю необхідними інформаційними ресурсами; ефективність реалізації митно-міграційної політики; також

ресурсів бізнесу це підприємницька ініціатива; трудових, управлінських, інноваційно-інвестиційних й інтелектуальних ресурсів; необхідних ресурсів для населення, тобто громадянської ініціативи; рівень заощаджень населення.

Таким чином, сприяння забезпечення ефективності механізмів державно-приватного партнерства вимагає вдосконалення безпосередньо державного регулювання туристичної галузі, яке орієнтовано на оптимальне використання наявного природно-ресурсного потенціалу у контексті врахування соціо-еколого-економічних проблем населення.

З метою обґрунтування концептуальних аспектів щодо функціонування й удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні варто провести комплексну багатофакторну діагностику, яка має базуватись на сукупності факторів, які мають суттєвий вплив на розробку стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Вплив факторів зовнішнього середовища на розвиток туристичної галузі України

Політика	Р	Економіка	Е
<ol style="list-style-type: none"> 1. Відкритість/закритість країни. 2. Нестабільна політична ситуація. 3. Військові конфлікти. 4. Туристична політика держави. 5. Зміни в законодавстві. 6. Брендинг регіонів і територій. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Кризи у світовій економіці. 2. Рівень національної економіки. 3. Рівень інфляції. 4. Динаміка курсу національної валюти. 5. Зовнішньоекономічна політика країни. 	
Соціум	S	Технологія	T
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зміни базових цінностей. 2. Зміни рівня і стилю життя. 3. Демографічні зміни. 4. Зміна структури доходів. 5. Зміна кон'юнктури на ринку праці. 6. Рівень безпеки. 7. Ставлення до туристів і рекреантів. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Державна технологічна політика. 2. Тенденції в галузі НДДКР. 3. Нові патенти. 4. Нові турпродукти. 5. Технологічні зміни в країні. 	

Проведення ретельного аналізу дозволить точніше формулювати поставлені цілі щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Актуальним є те, щоб такий аналіз орієнтувався також й на соціальні цілі: збереження й постійне примноження різних моральних й духовних благ для всього людства, забезпечення охорони здоров'я, дотримання умов відтворення й збереження довкілля. Стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні повинна спрямовуватись на захист існуючої культурно-історичної спадщини країни, протистояння бідності людей, різними наслідками змін клімату, своєчасне попередження можливих кліматичних змін й деградації природного середовища, сприяння зменшення негативного впливу тощо.

Враховуючи вище викладене, стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні повинні враховувати:

- пріоритети досягнення провідних європейських та світових параметрів для встановлення співвідношення якості наданих туристичних послуг та цін на них реалізуючи системні заходи у напрямку стандартизації рівня якості туристичних послуг й соціально-економічного стимулювання бізнесу до їх зростання;

- динамічну адаптацію діючих нормативно-правових актів щодо механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні до стандартів, які прийняті у сучасному європейському співтоваристві;

- всеохоплююче залучення зовнішніх інвестицій у напрямку сприяння розвитку туристичної інфраструктури для обслуговування наявних туристичних потоків;

- підтримка розвитку транспортної системи, торгівельної моделі, зв'язків, виробництва необхідної продукції для ефективного використання у туристичній галузі;

- формування привабливого туристичного іміджу для України й просування відповідного туристичного продукту на регіональний туристичний ринок;
- підтримка розвитку матеріально-технічної бази й інфраструктури туристичної галузі (системна модернізація із доведенням до належного рівня світових стандартів відповідної матеріально-технічної бази діючих санаторно-курортних оздоровчих закладів та об'єктів туристичної галузі);
- представлення до експлуатації нових сформованих туристичних об'єктів на основі формування економічного механізму щодо стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у досліджуваній галузі;
- системний підхід до зростання рівня якості прийому туристів на відповідному регіоні й належного сервісного обслуговування;
- адаптація до норм й міжнародних стандартів інфраструктури туристичної галузі;
- адаптація до міжнародного рівня щодо організації безпосередньо ресторанної справи і її належного сервісного обслуговування;
- суттєве розширення кількісний та якісних параметрів туристичних послуг, які надаються;
- прийняття участі у міжнародних, відповідних загальнонаціональних й регіональних ярмарків, виставок тощо;
- проведення організації турів, які сприятимуть якнайкращому ознайомленню із представленою продукцією й оцінкою якості прийому;
- імплементація системного маркетингу вітчизняного ринку туристичних послуг на регіональному рівні;
- формування сприятливих умов для залучення інвестицій, ефективного податкового й митного регулювання регіонального й національного розвитку;
- сприяння забезпечення більш раціонального використання та охорони туристичних ресурсів, розробка програм й планування перспектив розвитку туристичної галузі на рівні держави та окремих її регіонів [276, с.

73].

Важливим етапом у науковому підході до проведення оцінки середовища удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є формулювання належних конкурентних переваг для сучасних суб'єктів туристичного бізнесу. Оцінка наявних конкурентних переваг є досить актуальним інформаційно-аналітичним підґрунтям для становлення і реалізації стратегічних напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні на основі сучасного інструментарію.

Безпосередніми стратегічними діями для забезпечення удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є:

- формування національної і регіональних стратегій щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні в Україні;
- проведення навчання та перепідготовки спеціалістів у сфері туристичної галузі (організація проведення навчальних курсів, різних семінарів, введення курсу туристичної діяльності у навчальні програми Центру зайнятості й профільних закладів освіти);
- розробка й використання туристичних кластерів або ж відповідних громадських організацій (різні об'єднання та взаємодія об'єктів туристичної галузі, що сприятиме спільному напрацюванню із відповідними представниками органів влади на різних рівнях управління, налагодження цінової політики, розробка туристичних програми і маршрутів, формувати конкурентоспроможний туристичний продукт);
- становлення та відновлення туристичної інфраструктури;
- розробка єдиного системного інформаційного поля у вигляді Інтернет-порталу, який узагальнює необхідну інформацію про відповідні туристичні об'єкти, а також представляють необхідну законодавчу, соціально-економічну й іншу належну інформацію;

- оптимізація нормативно-правової бази щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, з метою точного представлення поняття й статусу туристичних об'єктів, імплементація податкових пільг тощо;
- розробка галузевих рад із розвитку туристичної галузі;
- формування нових туристичних маршрутів;
- сприяння розширення сфери туристичних послуг (формування нових атракцій, належних закладів харчування із національною кухнею, різних закладів щодо розміщення й інші);
- впровадження належних національних стандартів щодо безпеки якості туристичних послуг на регіональному рівні;
- збереження іміджу України як тієї країни, яка приваблює розвиток туристичної галузі.

Для підвищення результативності реалізації плану реалізації представлених стратегічних напрямів варто забезпечити оптимальну взаємодію законодавчого, організаційно-інституційного, соціально-економічного й фінансово-економічного механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.

Відповідно, законодавчий механізм орієнтований насамперед на дотримання всіма учасниками процесу розвитку туристичної галузі дотримання принципів законності й прозорості. Головним інструментами для правового механізму мають бути відповідні нормативно-правові акти реалізованих органами державної влади на регіональному рівні.

Організаційний механізм реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні спрямований на забезпечення комплексних принципів партнерства й співробітництва між органами влади, представниками бізнесових й наукових секторів, громадських установ. Конкретизація завдань для учасників реалізації стратегічних напрямів розвитку туристичної галузі на регіональному рівні дасть змогу розподілити встановлену відповідальність за прийняття таких рішень і їх виконання.

Ключовими складовими організаційного механізму реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є:

- розробка плану заходів із реалізації стратегічних напрямів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, який дасть змогу на основі використання постійних показників розвитку необхідно здійснити оцінку досягнення таких напрямів шляхом проведення конкретного моніторингу й визначення результативності впливу заходів, які здійснюються на регіональному рівні;

- різні регіональні й локальні стратегії щодо розвитку туристичної галузі;

- заключення договорів, які укладаються, насамперед на засадах форм державно-приватного партнерства.

Відповідно, економічний механізм реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні забезпечує утримання необхідного рівня конкурентоспроможності туристичної галузі шляхом:

- імплементації інструментів для розробки належних умов щодо залучення інвестицій у туристичну галузь на регіональному рівні;

- комплексне надання підтримки національному виробнику туристичної продукції;

- орієнтація на фінансове оздоровлення туристичного бізнесу на регіональному рівні;

- розробка й імплементація актуальних інформаційних й маркетингових технологій.

Фінансове забезпечення впровадження стратегічних напрямів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні здійснюється в межах ресурсів державного й місцевих бюджетів, відповідних суб'єктів туристичної діяльності, ресурсів міжнародної науково-технічної допомоги, різних міжнародних донорів, різних фінансових організацій, ресурсів інвесторів та інше.

Серед основних умов для успішності впровадження стратегічних

напрямів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні є розробка й впровадження комплексу моніторингу із урахуванням правомірних показників стійкого розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. У свою чергу, проводиться постійне порівняння отриманих результатів, щодо їх реалізації у контексті досягнення довгострокових цілей розвитку регіонів України.

3.2. Модель реалізації державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України

Дієва інституційна інфраструктура реалізації державної політики у напрямку підтримки соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України формується комплексом сфер діяльності, які здійснюють відповідне макроекономічне регулювання національного господарства, забезпечують довгострокову підтримку досить дієвих макроекономічних пропорцій щодо розвитку туристичної галузі у відповідних регіонах України. Основні засади для сприяння соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України, а також побудови співпраці між відповідними органами влади на всіх рівнях, приватним сектором й громадськістю представляються результативністю сукупності нормативно-правових актів. Таким чином до головних форм взаємодії держави на регіональному рівні й туристичного бізнесу, які відповідним чином розвинуті в адаптивних умовах соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України, є насамперед: комплексне налагодження ефективної співпраці щодо активізації туристичних кластерів; різних форми державно-приватного партнерства; налагодження взаємодії органів влади на регіональному рівні із відповідними саморегулюючими організаціями; дієве співробітництво на регіональному рівні у напрямку підтримки представлених ініціатив, які відповідають

потребам сільських громад щодо розбудови дієвої відповідної соціальної інфраструктури сіл й організації проведеної туристичної діяльності. Для ведення туристичного бізнесу орієнтованого на представлення туристичних послуг для господарюючих суб'єктів відповідних сільських територій перш за все обумовлено врегулюванням сукупності стратегічних проблем щодо мінімізації рівня безробіття, розширення робочих місць, отримання прибутку й значне поліпшення рівня життєдіяльності для сільського населення. У міжнародній практиці саме туристична галузь вже досить тривалий час виступає альтернативою для підтримки суспільного прогресу. Отже, розвиток туристичної інфраструктури перш за все не потребує значних капіталовкладень, як різні інші види туризму й може проводитись на основі ресурсів самих туристів, не залучаючи додаткових інвестицій [63;81;138].

Одним із стратегічних напрямів щодо стимулювання розвитку туристичної галузі в Україні на регіональному рівні варто використати одну із дієвих форм державно-приватного партнерства, а саме концесію, яка є однією із інструментів для якісного залучення інвестицій до державного сектору на більш довгостроковий строк (саме від 10 до 50 років). Залежно від законодавчої бази, концесійна угода комплексно поєднує у собі певні елементи для оренди, лізингових угод й інших угод, які дають змогу врахувати відповідні інтереси всіх учасників, певним чином розподіливши існуючі ризики між собою. На засадах реалізації можливих форм ДПП формується система налагодження більш оптимальних умов для стабілізації й встановлення взаємовигідних відносин безпосередньо між органами державної влади на регіональному рівні так й туристичним бізнесом, який безпосередньо виступає як інвестор. Таким чином, приватна сторона для концесійної угоди безпосередньо має доступ до більш вигідних проєктів у реалізації туристичних послуг, сприяння зниження податкового тиску відповідно зі сторони таких партнерів, маючи цим самим своєчасну підтримку держави як важливого стабільного гаранта кредитування. Реалізація системи налагодження партнерської взаємодії між органами влади

на регіональному рівні та туристичним бізнесом певним чином активізується розвиток туристичної інфраструктури, своєчасного оновлення матеріально-технічної бази для закладів обслуговування туристів, своєчасно активізується можливість щодо надання належних конкурентоспроможних туристичних послуг, підтримуючи позитивний імідж й бренд України як відповідної туристично привабливої країни на світовій арені для надання туристичних послуг; підтримка формування інноваційно орієнтованих формувань у розвитку туристичної галузі, тобто: імплементація системи розвитку туристичних кластерів, формування спеціальних економічних зони, які безпосередньо орієнтовані на гармонізацію інтересів усіх зацікавлених представників у туристичній галузі, формуючи цим самим замкнутий цикл для надання послуг, дозволяють надавати і отримувати якісні товари й послуги відповідного туристичного значення, що відповідає належному рівню конкурентоспроможності на національному й міжнародному рівнях, проводити диверсифіковану підтримку туристичної галузі у регіонах із достатнім рівнем розвитку туристичної привабливості, сприяння підвищення інвестиційної привабливості України [19;39].

У свою чергу, на розвиток туристичної галузі на регіональному рівні значний вплив мають дієві інструменти державної політики, саме вони визначають важливі умови для ефективного функціонування вітчизняного ринку туристичних послуг на регіональному рівні, забезпечується фінансування або ж стимулювання залучення інвестицій для реалізації інноваційних бізнес-проектів у туристичній галузі, дозволяє розвивати учасників туристичного бізнесу й захисту їх соціо-еколого-економічних інтересів, цим самим впливаючи цим самим безпосередньо на рівень доходів, динамічні умови щодо функціонування вітчизняного бізнесу тощо. Отже, таким чином держава опосередковано надає вплив на те, щоб безпосередньо значна кількість туристів отримували комфортні та безпечні умови. Таким чином, рівень забезпечення державного стимулювання й підтримки динамічного розвитку туристичної галузі і її фінансової підтримки

представляє собою масштаби для всіх туристичних потоків регіонів України.

Ключовою метою організації державної підтримки забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні насамперед є формування достатніх сприятливих умов, на основі яких відбувається своєчасне та якісне задоволення соціо-еколого-економічних потреб конкретних споживачів туристичних послуг передбачаючи не лише реалізацією вітчизняних туристичних продуктів, а також модернізацією соціо-еколого-економічної ситуації для України. Таким чином, процес підтримки результативності державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні є досить неповноцінним, незважаючи на можливі перспективні напрями щодо її стимулювання [12;61;118].

Однією з умов, спроможних забезпечити успішне функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України, на стратегічну перспективу є формування такої організаційної структури її управління, яка буде в змозі враховувати потреби й ініціативи всіх суб'єктів і зацікавлених осіб, розробляти дієві регіональні, міжрегіональні та загальнодержавні програми соціо-еколого-економічного розвитку регіонів країни. Стан розвитку туристичної галузі в Україні свідчить про те, що сукупність існуючих методів та інструментів не дозволяють забезпечити належний розвиток й узгодженість інтересів всіх учасників туристичної галузі. У даному аспекті особливого значення набуває розробка інноваційної організаційно-функціональної моделі розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, яка орієнтована на досягнення певного консенсусу соціо-еколого-економічних інтересів ключових груп суб'єктів галузі (туристичний бізнес, держава, громадськість) та включає фінансово-економічну, споживацьку, функціональну й інтелектуально-інноваційну складову (рис.3.2).

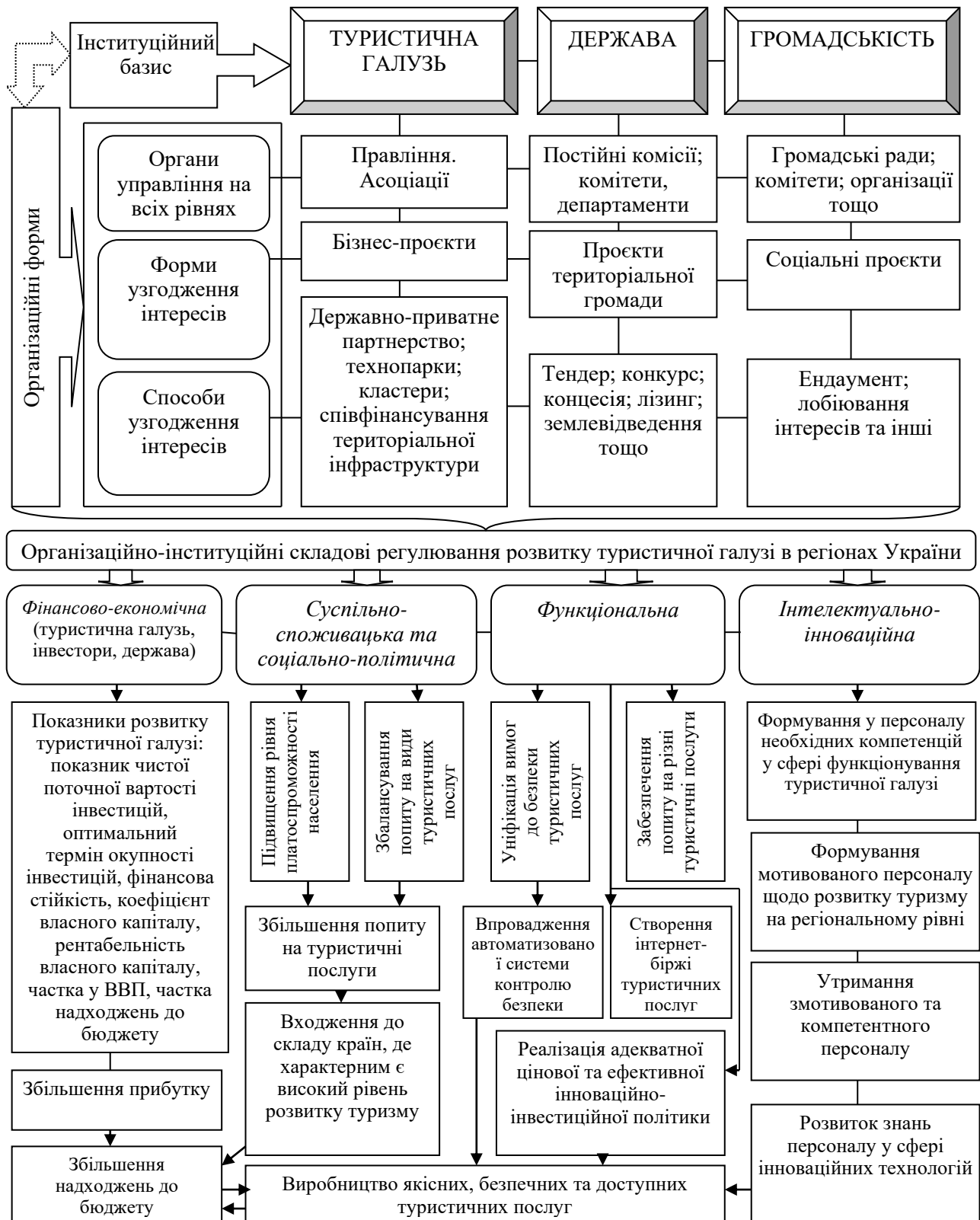

Рис. 3.2.

Модель реалізації державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України*

Джерело: розроблено автором.

Інструментами державної політики у контексті реалізації авторської моделі є: удосконалення законодавства в сфері регулювання туристичного бізнесу на регіональному рівні; бенчмаркінг державного регулювання туристичної галузі; розвиток туристичного бренду України та її регіонів; становлення сприятливого бізнес-середовища для суб'єктів вітчизняної туристичної діяльності. Результативність реалізації запропонованої моделі є неможливою без безпосередньої об'єктивної участі країни, яка перш за все передбачає: оптимізацію нормативно-правову базу державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі регіонів України; бенчмаркінг туристичних послуг; розвиток вітчизняного туристичного бренду; становлення сприятливого бізнес-середовища щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Всі представлені соціо-еколого-економічні інтереси насамперед підпорядковується всезагальній меті, а саме зростання прибутку туристичного бізнесу та суспільство й громадськість загалом.

Проаналізувати темп зростання обсягів прибутку варто шляхом налагодження співвідношення представлених показників поточного й базового періодів. Основні показники (чиста поточна вартість наданих інвестицій, оптимальність терміну окупності наданих інвестицій, сприяння фінансової стійкості, частка власного капіталу його рентабельність, частка у ВВП, надходження до бюджетів відповідного рівня) практично відображають можливі інтереси інвесторів, безпосередньо власників й загалом держави.

Таким чином, інтереси інших представників й учасників туристичної галузі, якими є безпосередньо споживачі й обслуговуючий персонал, безпосередньо не представлено у ланцюгу «зростання обсягів доходу – зростання прибутку – відповідні показники – отримані фінанси». Безпосередньо це пов'язано із тим, що країна шляхом зростання рівня платоспроможності нашого населення, всі власники для виплати заробітних плат повинні забезпечити своєчасну реалізацію соціо-еколого-економічних

інтересів туристів й персоналу з метою забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

Актуальними на сьогодні інтересами споживачів є поступове збалансування рівня попиту на різні види туристичних послуг. У поточній перспективі актуальності набуває розвитку ринку туристичних послуг на регіональному рівні стимулюючи цим самим іноземних туристів. Таким чином органи влади на регіональному рівні в перспективі мають бути збалансовані по відношенню до внутрішніх й зовнішніх умов. До основних методів налагодження бізнес-процесів в туристичній галузі віднесено: становлення інтернет-біржі для туристичних послуг; реалізація ефективної маркетингової стратегії; проведення уніфікації потреб щодо безпечності розвитку туристичної галузі.

Перспективними інвесторами є безпосередньо зовнішні суб'єкти господарювання та фізичні особи, які певним чином сприяють фінансовій підтримці туристичної галузі. Тобто для таких інвесторів важливим є співвідношення між існуючою вартістю й прибутком від отриманих інвестицій й термін окупності наданих інвестицій. У процесі прийняття рішення щодо перспективності інвестування ними передбачаються можливі ризики, стабільні позиції країни у міжнародних рейтингах. Саме інвестори є певним чином відповідальними за доцільність надання відповідних фінансових ресурсів, адаптивність вимог у сфері виплати відсотків за безпосереднє користування отриманими ресурсами [18;72;159].

Власники туристичного бізнесу проводять контроль за ефективністю свого бізнесу шляхом проведення аналізу динаміки зростання показників щодо ринкової капіталізації й частки відповідного ринку. Проводячи контроль їх відповідальності в контексті надання якісних туристичних послуг, відповідні органи влади на регіональному рівні можуть використовувати організаційно-економічні методи підтримки, безпосередньо надання бюджетно-податкових пільг й використання санкцій у разі представлення неякісних й завідомо небезпечних туристичних послуг. Для

споживачів туристичних послуг на регіональному рівні, основними вимогами звичайно ж є їх безпека, рівень якості й фінансово-економічна доступність наданих туристичних послуг. З метою організації проведення контролю за результативністю функціонування туристичних організацій варто використовувати такі індикатори як: рівень безпеки туристичних послуг, доступність туристичних послуг й відповідна доступність для організації онлайн-бронювання.

Результати функціонування та розвитку туристичної галузі на регіональному рівні можуть бути оцінені шляхом використання векторної моделі параметричного представлення специфічного характеру впливу на безпосередні умови розвитку туристичної галузі й дієвості інструментів державної політики. В основу такої моделі покладено підсумки проведеного експертного оцінювання спеціалістами у сфері розвитку туристичної галузі обґрунтовуючи можливості й обмеження, які створюються на різних напрямках провадження політики держави: адміністративно-правовому, організаційно-інституційному, соціально-економічному й результативності діяльності держави у напрямку встановлення відповідних міжнародних відносин. Визначені середні оцінки експертів (тобто від 0 до 5 балів) за кожною із представленої групи факторів, які, загалом, можуть значно деталізуватись, у представленій моделі виступають у межах координат векторів відповідних можливостей $\bar{X}(X_1; X_2 \dots X_n)$ й обмежень $\bar{Y}(Y_1; Y_2 \dots Y_n)$ у розвитку туристичної галузі (рис. 3.3).

Позитивною ознакою для кожного суб'єкта господарювання є представлення значення різниці абсолютних величин для векторів $\bar{X}$ й $\bar{Y}$, а також визначення розміру кута між ними до відповідного розгорнутого:

$$L_x - L_y \rightarrow \max ;$$

$$\gamma \rightarrow 180^\circ ,$$

де L_x, L_y – довжини векторів щодо можливостей й обмежень:

(3.1)

$$L_X = \sqrt{\sum_{i=1}^n X_i^2}; \quad L_Y = \sqrt{\sum_{i=1}^n Y_i^2};$$

γ – кут між різними векторами $\bar{X}$ та $\bar{Y}$:

$$\gamma = \arccos \frac{\sum_{i=1}^n X_i \cdot Y_i}{L_X \cdot L_Y}; \quad (3.2)$$

N – кількість представлених показників для оцінки.

Лише у представленому виразі туристична галузь отримує спроможність компенсувати виникаючі складнощі у адаптації до дії різних факторів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, впливу сприятливих можливостей.

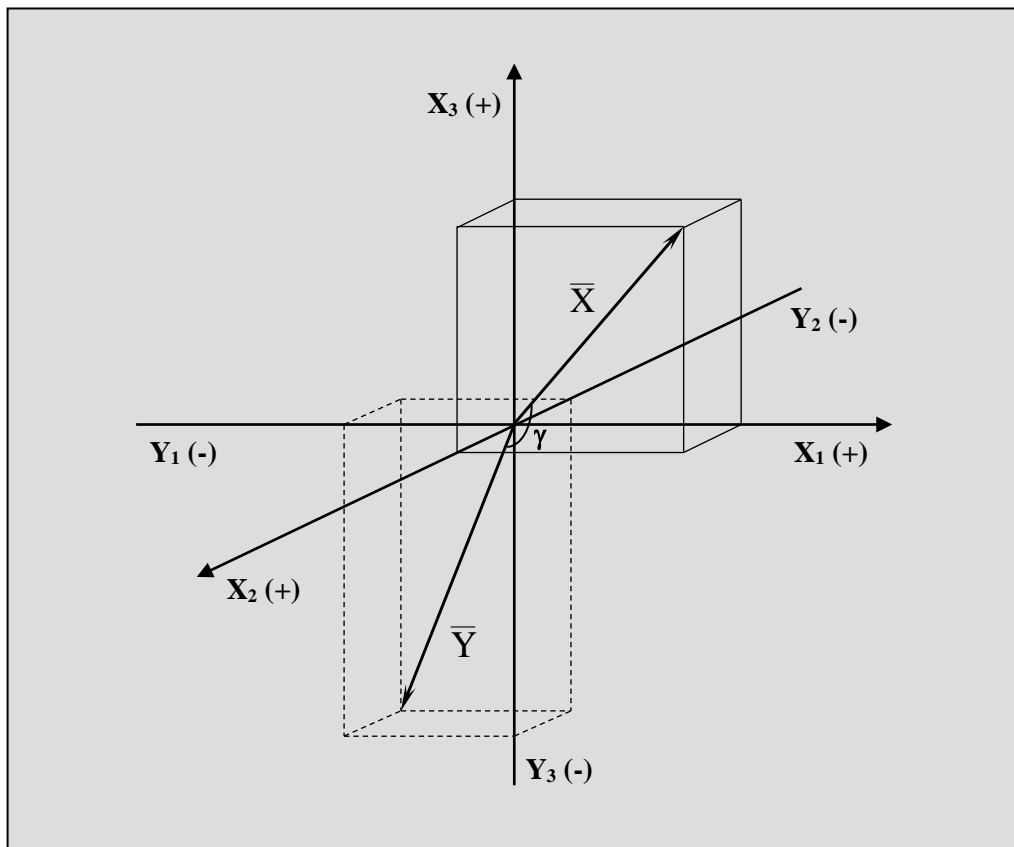

Рис. 3.3.

Векторна модель проведення оцінки сприятливості впливу державної політики на розвиток туристичної галузі регіонів країни

Проведений аналіз поточних значень, які розраховані у такий спосіб індикаторів та їх дієвого прогнозування постають ключовою важливою

складовою для організації процесу розробки стратегічних заходів удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, у відповідності до яких через формування необхідної внутрішньої нормативної документації визначаються тактичні завдання щодо діяльності останнього і межі виробничих обов'язків для окремих учасників.

Ефективність їх дотримання, насамперед, багато у чому залежить від впровадження адаптивних характеристик системи удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Особливості становлення стрижневого її елементу, до якого, безперечно, належить організаційно-інституційна структура системи управління, повинно конкретно пов'язуватися із фазами життєвого циклу туристичної діяльності загалом. Відповідно, на початковому етапі функціонування туристичного бізнесу, ідентифікації підприємницької ініціативи й нетрадиційних підходів перш за все потребує проходження стандартних процедур, які реалізуються ним уперше, безпосередньо отримання певних дозволів, проведення сертифікації послуг, нейтралізація збоїв у роботі обладнання, вирішення конфліктів із органами влади на регіональному рівні. Для врегулювання таких завдань бажано провести організацію бізнесу, яка відзначається практичною відсутністю жорстко фіксованої структури й безпосереднім та щільним контролем зі сторони держави [30; 55;73;104].

Доведено, що сьогодні в Україні практично відсутні ефективні державні інституції, діяльність яких орієнтована на врегулювання проблем щодо розвитку туристичної галузі, саме сьогодні такі функції безпосередньо виконують відповідні громадські організації. Основними й найбільш ініціативними є неприбуткові громадські організації.

Таким чином, актуальною проблемою для сьогодення є також значний дефіцит виокремлення бюджетних ресурсів, які спрямовані насамперед на стимулювання діяльності у сфері розвитку туристичної галузі на

регіональному рівні. Таким чином, фінансові ресурси, які надходять із бюджетів України на різних рівнях, мають чіткий цільовий характер й пов'язані зазвичай із реалізацією відповідних регіональних програм, однак сучасний стан щодо функціонування туристичної галузі ще раз актуалізує питання щодо залучення необхідних для цього ресурсів, а тому, недостатньою сьогодні здійснюється підтримка функціонування підприємницької діяльності в туристичній галузі на регіональному рівні.

До стратегічних заходів забезпечення фінансової підтримки розвитку туристичної галузі на регіональному рівні належать: перерахування необхідних ресурсів, які витрачаються насамперед на охорону існуючого природно-ресурсного потенціалу на засадах сплати відповідних екологічних зборів безпосередньо до місцевих фондів; зниження відсотку для перерахування різних екологічних зборів безпосередньо до Державного фонду й на користь відповідних регіонів; проведення мінімізації ставок екологічних платежів, що сплачуються суб'єктами господарювання, які за певний період досить оптимально реалізують свій наявний природно-ресурсний потенціал [37].

Для організації проведення контролю за цільовим диверсифікованим використанням наданих коштів, що субсидуються конкретними учасниками туристичної галузі на регіональному рівні на засадах безпосередньої реалізації представлених автором заходів актуальним є використання комплексної системи обліку суб'єктів туристичної галузі, які проводять або планують проводити певні охоронні заходи. Проведення такого обліку варто проводити на рівні відповідних територіальних громад із чітким поетапним їх зведенням безпосередньо на рівні конкретних регіонів у відповідний обласний реєстр.

Для одержання дієвої фінансової допомоги суб'єкти туристичної галузі мають подати обґрунтоване еколого-економічне становище щодо потреби й перспектив в її одержанні. Актуально також представити відповідні охоронні заходи у напрямку збереження наявного природно-ресурсного потенціалу

для конкретного регіону, необхідні обсяги фінансових ресурсів, що можуть використовуватись для реалізації визначених заходів враховуючи основні економічні розрахунки.

Варто представити необхідну інформацію щодо своєчасності дотримання суб'єктом туристичного господарювання легітимного законодавства щодо охорони ресурсного потенціалу й сплачених сум для збору за нераціональне їх використання, отриманий розмір штрафів та компенсації за надану шкоду, яка заподіяна у контексті порушення відповідного законодавства [162].

Показано, що інструментами державної політики в контексті реалізації авторської моделі є: удосконалення законодавства у сфері регулювання туристичної галузі на регіональному рівні; бенчмаркінг державного регулювання туристичної галузі; розвиток туристичного брэнда України та її регіонів; становлення сприятливих умов для діяльності суб'єктів туристичної галузі в Україні.

Для сприяння стимулювання соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні варто використовувати різні інструменти щодо пільгового оподаткування та диференціації різних податкових ставок. Отже використання системи податкових пільг через відповідні механізми сприяє до соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні.

Зауважимо, що існуючу систему існуючих податкових пільг варто доповнити новими інструментами, які перш за все передбачають часткову реалізацію або ж абсолютне звільнення від сплати відповідних податків суб'єктами туристичного бізнесу, які використовують в процесі свого функціонуванні певні охоронні технології й можливості для відтворення природного й ресурсного потенціалів. Отже надання різного роду податкових кредитів відбувається на засадах таких же принципів та передбачають відтермінування сплати відповідних податкових сум. Надані податкові пільги та податкові кредити варто надавати суб'єктам туристичної діяльності для

організації стимулювання процесу інвестування у різні природоохоронні заходи.

Приймаючи до уваги представлену автором проблему й постійне динамічне зростання обсягів туристичних потоків, зазначимо, що досить диверсифіковане впровадження представленого нами інструментарію виступатиме потужним стимулом для врегулювання питань щодо соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, саме тому вважаємо, що серед ключових напрямків такого розвитку важливості набуває поступова імплементація комплексу дієвих інструментів та засобів у сфері проведення стимулювання соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні (рис. 3.4).

У найбільш розвинених туристичних країнах світу для забезпечення контролю за відповідною поведінкою туристів було розроблено Туристичну поліцію. Відповідно, такі підрозділи поліції безпосередньо займаються саме захистом рівня правопорядку у таких туристичних центрах. Головними завданнями Туристичної поліції є насамперед допомога туристам у вирішенні наявних проблем, проведення регулювання окремих питань у сфері відпочинку туристів. Такі підрозділи поліції є у Латвії, Грузії, Туреччині, Таїланді й інших.

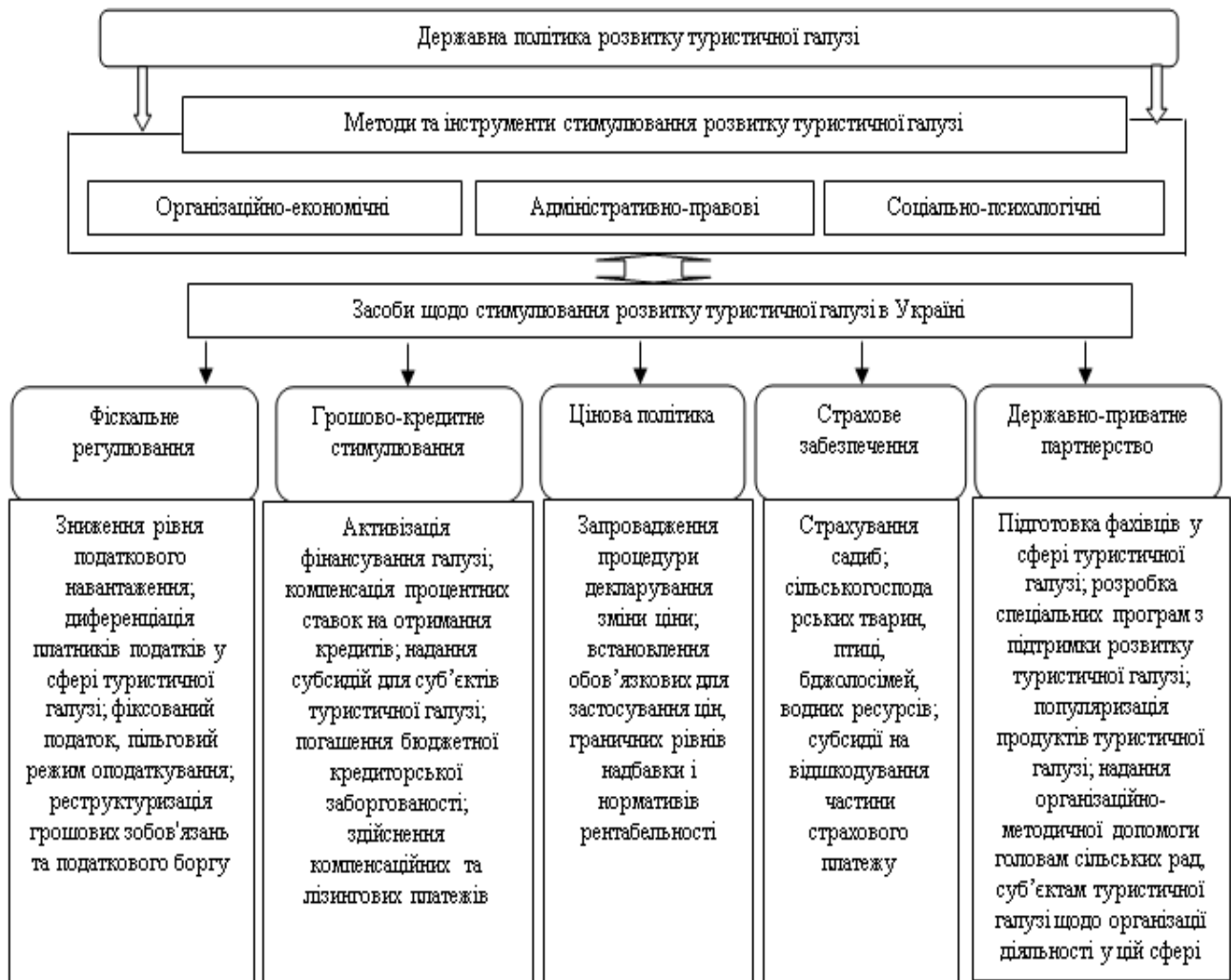

Рис. 3.4.

Інструменти і засоби забезпечення стимулювання соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні

*Джерело: складено автором

Також доцільно враховувати перспективність контролю за соціальною відповідальністю всіх можливих учасників для надання й споживання туристичних послуг. Відповідно у міжнародній практиці розвитку туристичної галузі почали розвиватись стратегічні заходи щодо практичного використання кодексів етики й соціальної відповідальності.

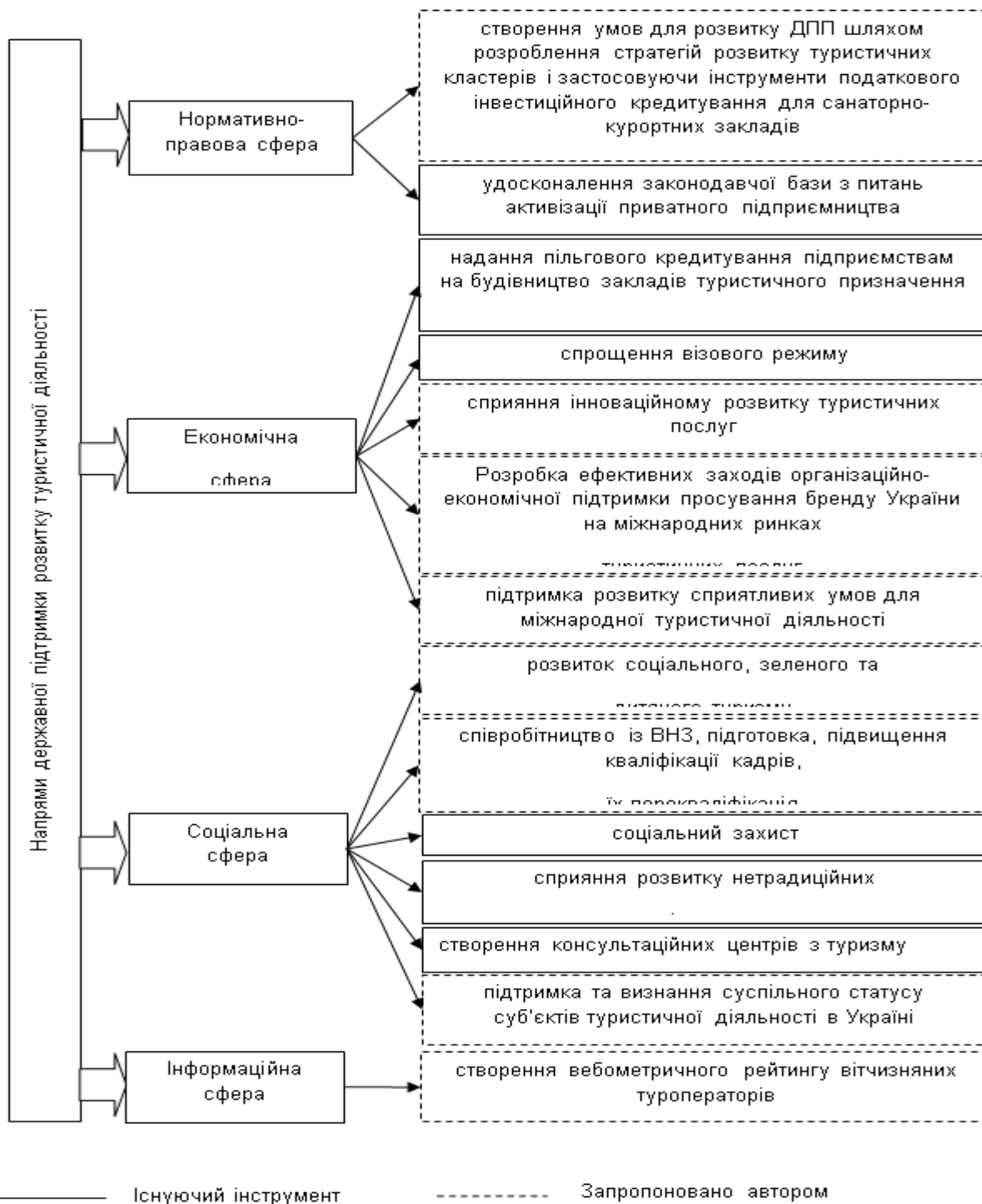

Рис. 3.5.

Напрямки реалізації ефективної державної політики розвитку туристичної галузі в Україні на регіональному рівні*

*Джерело: побудовано автором

Таким чином, нами запропоновано дескриптивну модель реалізації державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на засадах гармонізації інтересів ключових груп суб'єктів державної

політики (туристична галузь, держава, громадськість) та шляхом використання організаційно-інституційних форм і способів регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Виокремлено ключові напрями державної політики, які орієнтовані на результативність реалізації такої моделі: удосконалення законодавства у сфері регулювання туристичної галузі на регіональному рівні, становлення сприятливого середовища для суб'єктів вітчизняної туристичної галузі, бенчмаркінг державного регулювання туристичної галузі та тощо.

3.3. Інструментарій реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції

В сучасних умовах стрімкого розвитку глобалізованої економіки дієве стратегічне управління є важливим компонентом у діяльності бізнесу незалежно від сфери або ж виду його діяльності. Саме державна політика розвитку туристичної галузі базується на загальних концепціях та положеннях, які мають чільне місце і у інших галузях національного, проте у свою чергу, відрізняється сукупністю особливостей щодо реалізації певних стратегій, які представлені специфікою туристичної галузі загалом. Безпосередньо система державної політики щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні дає змогу відповідним туристичним підприємствам комплексно поєднати загальну стратегію щодо розвитку із наявністю потенційних можливостей для безпосередньої її реалізації, враховуючи можливі загрози, які також можуть виникнути на туристичному ринку. У свою чергу, через систему державної політики туристична організація створює умови для відповідного позиціювання на туристичному ринку та безпосереднє посилення своїх можливих конкурентних позицій.

В сучасних умовах державна політика щодо розвитку туристичних центрів починає застосовуватися на практиці. Однак існує багато не

врегульованих питань теоретико-методологічних, нормативно-правових, організаційно-адміністративних питань й практичних проблем щодо використання існуючих методів стратегічного управління. Таким чином, варто узагальнити існуючий прогресивний вітчизняний й зарубіжний досвід щодо управління розвитком туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції.

Однак, для кращого використання методів, способів, відповідних моделей й інших специфічних засобів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції, пропонуємо розділити його на відповідні рівні, серед яких макрорівень що відповідатиме за безпосередню організацію державної політики туризму загалом, мезорівень – розвиток туристичної галузі в регіонах (розвиток відповідних туристичних центрів), й мікрорівень – ефективне функціонування певних туристичних організацій.

Відсутність системи контролю за результатами діяльності суб'єктів туристичної галузі, виявлення невідповідності встановленим міжнародним стандартам щодо якості наданих послуг, не значні темпи зростання розмірів інвестицій у динамічний розвиток матеріальної бази насамперед свідчать й про недостатність організації державної підтримки й відсутність дієвих механізмів системного підходу до реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції. Завданням на даному шляху є сприяння забезпечення формування у вітчизняній туристичній галузі сталої державної політики, спрямованої на раціональне використання існуючих історико культурних, природних й соціально-побутових ресурсів з метою забезпечення розвитку різних перспективних видів туризму. Актуальність розвитку такої галузі на регіональному рівні зумовлена об'єктивною потребою у збереженні навколишнього середовища й довкілля, культурної спадщини, наявного людського потенціалу, вирішення проблем зайнятості й безробіття.

Серед основних причин неефективної реалізації державної політики

розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції є: низька якість складових представлено регіонального туристичного продукту; висока частина природних територій й об'єктів культурної спадщини, які непристосовані до туристичних відвідувань, існуюча туристична інфраструктура загалом не відповідає встановленим якісним параметрам, а відповідні туристичні послуги встановленим вимогам щодо рівня якості обслуговування; практична відсутність проведення комплексної політики держави, практична відсутність раціональних форм щодо організації державного управління у туристичній галузі, та невідповідність діючого нормативно-правового й організаційно-фінансового забезпечення належним сучасним потребам безпосередньо для місцевого населення й економіки регіонів країни, діючим параметрам руху туристичного потоку, виявленим тенденціям розвитку туристичної галузі.

Стримуючими чинниками реалізації ефективної державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції є досить висока вартість й стан транспортного обслуговування, не актуальна маркетингова стратегія щодо репрезентації наявного регіонального туристичного продукту на відповідних зовнішніх туристських ринках, практична відсутність пільгових кредитів та податкових пільг (або ж канікул) для туристичних організацій, які займаються розвитком туристичної галузі, досить малий асортимент реалізації туристичного продукту, не керована й неконтрольована державою ситуація у політиці цін й тарифів на відповідні туристичні послуги тощо.

Відсутність актуальної й достовірної інформації у напрямку формування конкурентних переваг для регіонального туристичного потенціалу та цільових туристичних ринків певним чином унеможливорює формування досить позитивного туристичного іміджу на регіональному рівні, реалізації якісного туристичного продукту. Проблеми для вітчизняного туризму у більшості пов'язані із його слабким науково-методичним забезпеченням та якістю відповідної професійної туристичної освіти.

Становлення сучасної високоефективної та конкурентоздатної туристичної галузі на регіональному ринку, який забезпечує більш широкі можливості для врегулювання потреб українських й іноземних громадян у якісних туристичних послугах. У них також зазначається, що метою розвитку регіонального туризму є забезпечення його соціально-економічних й екологічних інтересів, становлення сприятливого економічного й організаційно-правового середовища: у напрямку розвитку такої галузі, формування достатнього рівня конкурентоспроможного на відповідному національному ринку дієвого регіонального туристичного продукту шляхом ефективного використання існуючого природного й історико-культурного потенціалу регіонів.

Якщо дослідити діюче інституціональне забезпечення туристичної галузі в Україні на регіональному рівні, то на сьогодні використовується понад 600 нормативно-правових актів, які прямо або ж опосередковано стосуються туристичної галузі [245, с. 82]. Однак у забезпеченні нормативно-правової бази розвитку туристичної галузі існує ряд актуальних проблем, які потребують першочергового вирішення: складність сприйняття, відповідна некоректність, а інколи й відсутність певних продуманих важливих понять для туристичного бізнесу; відповідне неврахування специфіки реалізації фіскальної політики у сфері розвитку туризму; розбіжність певних положень нормативних актів легітимним положенням Конституції України, відповідним законам України й європейським стандартам, які встановлюються відповідними міжнародними нормативними актами у розвитку туристичної галузі.

Суттєвими постановами щодо загального законодавства у регулюванні питань розвитку туризму є Цивільний кодекс України [246], що регламентує договірні відносини, а також систему захист прав споживачів безпосередньо туристичних послуг й товарів. Також Закон України «Про захист прав споживачів» є базисом для реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції з метою захисту

людини, її певного майнового й природного середовища від різних негативних наслідків щодо сучасного технічного прогресу, від рівня недобросовісного виробника і з метою формування належних умов для справедливої конкурентної боротьби на туристичному ринку [89]. Закон України «Про рекламу» [91] тощо.

Належне інституціональне забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному рівні законодавством загальної дії у певній мірі не вирішує актуальної проблеми розвитку туристичної галузі в Україні. До головних проблем діючого законодавства України загальної дії у сфері розвитку туристичної галузі відносять угоди щодо надання туристичних послуг, які також не можуть регулюватися лише загальними засадами щодо цивільного законодавства, договорів про надання послуг, так як відповіді туристичні послуги мають свої специфічні особливості. Вони певним чином полягають у тому, що туристична діяльність, окрім визначеного цивільного законодавства, регулюється також Законом України «Про туризм» і рядом інших:

- відповідним адміністративним законодавством – врегулювання питання отримання віз;
- різними актами антимонопольних органів, для використання законодавства у напрямку захисту прав споживачів;
- валютне законодавство – форма проведення оплати;
- митне законодавство – порядок перевезення відповідно через державний кордон представлених задекларованих товарів тощо.

Насамперед все це повинно бути визначено у договорі на туристичне обслуговування. Функціонуюча система ліцензування прописана в Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [90] повністю не враховує специфіки впровадження діяльності у туристичній галузі за його видами. Актуальності набуває питання внесення відповідних змін до діючих Законів України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» і «Про туризм» прописавши умови отримання

ліцензій на право проведення туристичної діяльності, тобто надати право туристичним організаціям займатися виїзним туризмом для покриття ними певних обсягів наданих послуг із в'їзного туризму, що сприятиме реалізації валютних надходжень до відповідних бюджетів.

Таким чином, Закони спеціальної дії у сфері розвитку туристичної галузі регулюють безпосередньо туристичні відносини. Серед таких ключовим є Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм». Цей закон визначає загальноприйняті правові, організаційно-інституційні й соціально-економічні засади щодо реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції й спрямований на забезпечення закріплених у Конституції України прав й свобод громадян: на охорону здоров'я, рівень задоволення фізичних й духовних потреб, на відповідне безпечне для життя й здоров'я навколишнє середовище й інших прав у процесі реалізації туристичних подорожей. Також він визначає засади для раціонального й ефективного використання відповідних туристичних ресурсів й регулює суспільні відносини, які пов'язані із організацією та здійсненням відповідної туристичної діяльності в Україні на регіональному рівні [194, с. 1].

Таким чином у Законі акцентовано значну увагу на процес регулювання існуючої туристичної діяльності, тому туризм є явищем, яке включає сукупність соціально-природних ресурсів, а тому не може залишитися без належного державного контролю. Таким чином регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні має бути спрямовано та пов'язано із необхідними вимогами, які представляють інтереси суспільства загалом й визначені відповідними сучасними міжнародними тенденціями щодо його соціо-еколого-економічного розвитку.

Представляючи засади щодо реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції, Закон покладає на відповідні органи державної влади безпосередні обов'язки сприяти стійкому розвитку туристичної галузі, визначати його ключові

пріоритетні види, орієнтувати бюджетні видатки на формування й реалізацію конкретних програм щодо розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, формувати досить позитивне уявлення про Україну загалом як державу з потужним туристичним потенціалом, можливостями, здійснювати підтримку та захист туристів країни, відповідних туристичних організацій тощо.

Головними цілями реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції є [194]:

- безпека туристичних послуг, захист прав й законних інтересів для власників або ж користувачів відповідних земельних ділянок, захист прав й законних інтересів для туристів, інших суб'єктів реалізації туристичної діяльності і їх об'єднань, своєчасне забезпечення закріплених діючою конституцією України прав для громадян на відпочинок, відповідну свободу пересування, зміцнення здоров'я, на рівень їх безпечного для життя й здоров'я довкілля, своєчасне і якісне задоволення фізичних й духовних потреб тощо;

- збереження цілісності для туристичних ресурсів України, сприяння їх раціональному використанню, охорони культурної спадщини, включення громадських й державних інтересів у процесі планування й забудови відповідних туристичних територій;

- формування сприятливих умов для стійкого розвитку туристичної галузі, підтримка наявних пріоритетних напрямів реалізації туристичної діяльності.

Актуальності набувають питання використання стратегічних видів туристичної діяльності, які держава визначила як перспективний вид туризму, у сучасних умовах без істотного державного контролю зі сторони держави. За таких умов туристична галузь опинилась на межі припинення безпосередньо свого існування, адже конкурентоспроможність різних соціальних видів туристичної діяльності є обмежена. Саме така ситуація у свою чергу призведе до загальної соціальної напруженості. Відповідно

конституційні норми певним чином закріплюють, що Україна є соціальною державою, та політика якої орієнтована на створення умов, які забезпечують належний рівень і якість життя людині й вільний розвиток особистості. Таким чином реалізація державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції повинна створювати належні умови, які б спонукали до розвитку внутрішнього туризму й відкриття доступу для всіх категорій населення.

Окрім описаних проблем, варто визначити й інші актуальні завдання сьогодення, які приведуть до врегулювання нагальних проблем реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції та покращать умови його інституціонального забезпечення.

До таких стратегічних завдань варто віднести:

- формування сприятливих інноваційно-інвестиційних умов у сфері розвитку туристичної галузі на регіональному рівні шляхом розробки законопроекту у сфері створення спеціальних економічних зон саме туристичного типу;

- реалізація додаткових важелів щодо стимулювання розвитку туристичної галузі й визначення реальних підходів до підтримки державою ключових пріоритетних для України видів внутрішнього й зовнішнього туризму;

- представити права й обов'язки суб'єктів туристичної діяльності, які надають відповідні послуги із тимчасового розміщення й харчування, проведення анімаційних й екскурсійних туристичних послуг й не виступають відповідними турагентами або туроператорами.

У свою чергу варто створити належні умови для впровадження дієвої соціальної реклами в туристичній галузі, спростити існуюче податкове регулювання, певним чином пропагувати туристичні можливості для України за кордоном, організовувати моніторинг європейського законодавства із питань розвитку туристичної галузі, сприяючи максимальному зближенню

діючих норм національного туристичного законодавства із відповідними нормами країн ЄС. Це насамперед стосується положень у сфері захисту прав туристів шляхом розірвання договору на відповідне туристичне обслуговування й ліквідацію недоліків норми для заборони реалізації туристичної діяльності відповідними іноземними юридичними особами. Варто суттєво зменшити вплив відповідного необґрунтованого втручання для центрального органу виконавчої влади із питань розвитку туризму у господарську діяльність суб'єктів туристичного бізнесу, адже це суттєво порушує законні права їх на свободу підприємництва, відповідний вільний вибір видів діяльності й свободу договору. Варто прийняти діючі ліцензійні умови для провадження туроператорської й турагентської діяльності і ряду інших легітимних підзаконних актів, які регулюють відносини у сфері розвитку туристичної галузі. Також варто змінити підходи до організації фінансового забезпечення відповідальності туристичних установ перед туристами й зменшити кількість суб'єктів, які повинні належно гарантувати таку відповідальність, насамперед відповідаючи європейському законодавству й позитивній практиці.

Проведений аналіз сучасного забезпечення реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції свідчить про необхідність вдосконалення діючої нормативно-правової бази шляхом її поступового злиття із європейським законодавством, внесення існуючих певних змін й доповнень до законодавства України, яке регулює туристичну галузь, прийняття необхідних додаткових законодавчих актів, орієнтованих на всебічне стимулювання діяльності органів влади на регіональному рівні у напрямку забезпечення стійкого розвитку туристичної галузі в нашій державі.

Загалом щоб розвинути національну туристичну галузь на регіональному рівні потрібно об'єднати можливі зусилля держави, суб'єктів туристичного бізнесу, суспільство загалом, у напрямку покращення нормативно-правової бази, яка регулює таку туристичну діяльність. Це

певним чином створить належні безпечні й прозорі умови для ведення ефективної підприємницької діяльності й сформує досить сприятливий клімат інноваційно-інвестиційного й податкового апарату у туристичній діяльності.

Розвиток туризму загалом характеризується досить позитивною динамікою, зростанням в'їзних та внутрішніх туристів: відбувається втручання держави на параметри міжнародного тур. Потoku, шляхом державних програм та впровадження нормативно-правової бази; митної та податкової політики, що сприяє розбудові туризму; кількість робочих місць у туристичній галузі становить 12% від кількості зайнятих; першочерговим напрямом розвитку туризму є підтримання балансу між збереженням туристичної діяльності та природних й історико-культурних ресурсів.

Запровадження реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції туристичними ресурсами, встановлення системи пріоритетів як за видами, так і територіальних, туристичне районування, а також вивчення територій шляхом аналізу, визначення гранично припустимих навантажень на відповідні об'єкти туристичних відвідувань й оцінювання впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище, задля максимального рівня розвитку туризму в межах цих територій – ці чинники забезпечують ефективне використання наявного потенціалу територій.

Задля забезпечення конкурентоспроможності регіональних туристичних продуктів запроваджуються нормативні вимоги до якості будь-яких об'єктів туристичних відвідувань та основних туристичних послуг, незалежно від їх категорії. Держава впливає на природоохоронні, економічні, соціальні чинники шляхом модифікації системи та зміни механізмів управління на державному та регіональному рівнях, затвердження стратегічного планування, нормативно-правового, регуляторного, інституційного, наукового, методичного, фінансового забезпечення. При цьому стратегічне планування у галузі туризму здійснюється на основі

політики соціально-економічного розвитку країни, задля покращення якості життя населення.

Мета розвитку туризму до 2025 року:

- зміцнення туристичного обслуговування;
- світове визнання якості регіональних туристичних ресурсів та послуг;
- розширення асортименту туристичних послуг;
- створення матеріально-технічної і кадрової бази, що необхідна для формування на державному та міжнародному ринку туристичних послуг.

Збільшення обсягу доходів суб'єктів господарювання місцевого та державного бюджету від туристичної діяльності, Що слугує підвищенню конкурентноздатності туризму на вітчизняному та світовому ринку туристичних послуг.

Високорентабельна туристична галузь області має повністю задовольнити потреби місцевого населення, забезпечити комплексний розвиток області за умови збереження природних рекреаційних, лікувальних ресурсів. Територій природно-заповідного фонду, пам'яток історії та культури. На цій основі розроблено програму розвитку галузі, яка повинна стимулювати ефективне використання наявних туристичних та рекреаційних ресурсів області, підвищити рівень міжгалузевого співробітництва, запровадити ринкові відносини у туристичній сфері, визначити перспективи подальшого розвитку курортного комплексу на основі аналізу його сучасного стану.

Цією програмою визначені основні напрями розвитку туризму в області:

- удосконалення системи управління галуззю;
- підвищення ефективності використання природних лікувальних та рекреаційних ресурсів;
- інформаційно-рекламне та маркетингове забезпечення галузей.

Завдання – забезпечення регіональної підтримки щодо розвитку туризму, залучення до їх розвитку місцевих органів виконавчої державної

влади, підприємств різних форм власності, а також окремих громадян, збільшення їх внеску в загальний обсяг виробництва області; удосконалення організаційної структури галузей, керівництво ними та їх регулювання; стимулювання розвитку інфраструктури туризму із залученням підприємств, іноземних та вітчизняних інвесторів; забезпечення ефективного та раціонального використання природних рекреаційних та лікувальних ресурсів; освоєння нових рекреаційно-курортних зон та територій які мають туристичний потенціал стимулювання розвитку перспективних тематичних напрямів туризму, таких як мисливського, культурно-пізнавального, екологічного, рибальського, сільського та інших; створення додаткових робочих місць.

Можна виділити такі пріоритетні заходи щодо розвитку туристичної галузі: стимулювання розвитку перспективних тематичних напрямів туризму, в тому числі, культурно-пізнавального, екологічного, рибальського, мисливського, сільського та інших; створення високоякісної рекламної кампанії регіонального туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках; підготовка необхідної інформації про туристичний потенціал регіону; проведення тендерів на право виділення рекреаційних територій під забудову з лівовою часткою на розвиток інженерної інфраструктури; подальше збільшення обсягів туристичних послуг за рахунок екзотичного туризму і різних видів медичних послуг – від діагностики та профілактики до лікування захворювань із використанням наявних лікувальних ресурсів із дотриманням вимоги охорони навколишнього природного середовища; підвищення якості та асортименту туристичних послуг; збільшення обсягів надання оздоровчих та туристичних послуг за рахунок розширення в'їзного та внутрішнього туризму; освоєння нових туристичних територій, які мають значний потенціал та розробка нових екскурсійних маршрутів з урахуванням історико-культурних цінностей регіону модернізація діючих туристичних об'єктів, створення та функціонування прибуткових туристичних підприємств з впровадженням

сучасних технологій туризму. Збільшення кількості готелів і створення лікувальних центрів, які надаватимуть платні послуги.

В області заплановані такі найперспективніші види туристичної діяльності як довгостроковий відпочинок, діловий туризм, дозвілля, бізнес-навчання, культурно-пізнавальний туризм, релігійний, сільський та екологічний туризм.

У зв'язку із всіма перетвореннями структурних одиниць економіки України область має зосередити зусилля на розвитку зони відпочинку та оздоровлення населення, а також на зони природних ландшафтів регіонального значення, де слід розвивати інфраструктуру, що сприяє охороні та раціональному використанню заповідних і рекреаційних територій області. Також потрібно налагодити тісні міжрегіональні зв'язки не тільки з метою надання оздоровчих, відпочинкових, і туристичних послуг жителям інших областей і країн чи взаємообміну туристами, але й для залучення коштів від вітчизняних та зарубіжних інвесторів на взаємовигідній основі.

У процесі поетапної реалізації Програми будуть залучені суб'єкти підприємницької діяльності, туристичні підприємства різних форм власності, проекти яких можуть вільно висуватися на участь у конкурсному відборі.

Перший етап розвитку:

- повинні будуть запроваджуватися заходи щодо удосконалення системи управління галуззю;
- буде йти реконструкція матеріальної бази та інфраструктури туризму;
- створюватимуться умови для реалізації інвестиційних проектів програми;
- впровадження системи заходів щодо удосконалення управління туристичною галуззю; накопичення необхідної інформації про туристичні ресурси регіону;
- реорганізація існуючої матеріальної бази та інфраструктури туристичної галузі;

- створення умов для реалізації інвестиційних проектів Програми. Реформування туристичної галузі повинно ґрунтуватися на удосконаленні фінансово-економічних механізмів відтворення туристичного потенціалу, створенні доступного та ефективного ринку для максимального задоволення потреб населення, а також на заохоченні конкуренції та вдосконаленні управління цими закладами.

Перебудова туристичної галузі повинна базуватися, як на удосконаленні фінансово економічної системи для відтворення туристичного потенціалу, так і на створенні та розвитку конкуренції та вдосконалення управління цими закладами.

Основні завдання:

1. Дослідження існуючих потоків і попиту на послуги в'їзного, виїзного, транзитного і внутрішнього туризму та прогнозування їх розвитку.

2. Забезпечення представлення регіонального туристичного продукту на туристичних виставках-ярмарках на всеукраїнському та міжнародному рівнях.

3. Обов'язкова реєстрація всіх закладів відпочинку незалежно від форм власності. Податки повинні залишатися в місцевих бюджетах.

4. Проведення обов'язкової сертифікації послуг щодо обслуговування туристів і відпочиваючих у закладах оздоровлення та відпочинку, крім спеціалізованих лікувальних закладів.

5. Проведення досліджень з питань розвитку туризму, підготовка рішень про пріоритетність розвитку та фінансування проектів у туристичній галузі.

6. Проведення інвентаризації та складання єдиного реєстру:

- земель, які мають природну та історико-культурну цінність;
- пам'яток історії та культури та визначення їх туристичної привабливості;
- оздоровчих закладів та закладів відпочинку.

7. Проведення конкурсів інноваційних проектів у туристичній галузі та надання їм відповідної правової підтримки.

8. Розробка та затвердження програм розвитку туризму на місцевому рівні.

9. Розробка рекомендацій для районних державних адміністрацій та виконавчих комітетів місцевих рад щодо прийому та відкриття туристичних комплексів і закладів відпочинку, розташованих на території області згідно вимог чинного законодавства, окрім спеціалізованих лікувальних закладів.

10. Розробка генеральних планів та схем забудови туристичних зон області.

11. Розробка заходів щодо підтримки організації туристично-оздоровчої та екскурсійної роботи для дітей, підлітків та молоді.

12. Розробка та реалізація рекламної кампанії щодо просування нового іміджу області як регіону, привабливого з точки зору різних видів туризму.

13. Створення та постійне оновлення інформаційної бази даних у області про інвестиційні проекти в туристичній галузі.

14. Розробка та реалізація програм на всіх рівнях щодо залучення інвестицій в розвиток туристичної галузі в області.

15. Створення умов для розвитку перспективних тематичних напрямків туризму, зокрема культурно-пізнавального, оздоровчого, екологічного, рибальського, підводного, спортивного, яхтового та інших.

Другий етап – етап активних інвестиційних вкладень, розвитку відповідної інфраструктури, реорганізації існуючої матеріальної бази та інфраструктури курортних та туристичних об'єктів.

Основні завдання:

1. Забезпечення розташування об'єктів туристичної інфраструктури відповідно до схем планування території області.

2. Запровадження різних форм післядипломної освіти та підвищення кваліфікації кадрів для туристичної галузі та готельно-ресторанного бізнесу.

3. Ліквідація або перенесення у інші місця шкідливих підприємств, які розміщені у історичних місцях або поблизу туристичних центрів.

4. Проведення аналізу роботи суб'єктів туристичної діяльності та розроблення за його результатами заходів щодо підвищення ефективності їх роботи на ринку туристичних послуг.

Третій етап – етап збільшення об'ємів надання туристичних послуг, створення та функціонування високорентабельних туристичних підприємств на базі впровадження сучасних технологій світового туризму.

Основні завдання:

1. Зміцнення позицій вітчизняного туристичного продукту на міжнародному ринку та освоєння нових ринків збуту.

2. Забезпечення раціонального та екологічно збалансованого використання історико-культурного потенціалу для потреб туризму.

3. Підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі.

4. Створення умов для розвитку інфраструктури на територіях області, де розташовані об'єкти туристичного призначення.

5. Створення оптимальної системи доступного та ефективного відпочинку для широких верств населення згідно гарантованого рівня медико-санітарної допомоги, забезпечення потреб громадян України та іноземців туристичними послугами на рівні світових стандартів, а також екологічно збалансованого і ефективного природокористування.

6. Формування системи кредитування туристичної галузі;

7. Формування позитивного іміджу, інформаційна підтримка регіональних туристичних продуктів на внутрішньому ринку (особливо сільський зелений туризм, дитячий та молодіжний туризм).

8. Формування системи дитячого, юнацького та молодіжного туризму, створення мереж студентських готелів, хостелів, оновлення матеріально-технічної бази мережі дитячих оздоровчих таборів.

Заходи щодо залучення інвестицій.

1. Концесійні договори. Для економічного розвитку даної галузі існує можливість укладання концесійних договорів, оскільки туристичний потенціал території є головним інвестиційним ресурсом розвитку туризму. Функцію стимулювання і мобілізації використання туристичного потенціалу і матеріально-технічної бази туристичного об'єкта з метою повноцінного задоволення соціальних потреб туристів у послугах сфери обслуговування виконує концесійний платіж, який у даному випадку є основним економічним важелем.

2. Лізингове інвестування. Одним з перспективних заходів для залучення коштів є впровадження механізму лізингових схем інвестування. Масштаби реалізації механізму лізингового інвестування можуть бути обрані на основі сучасного стану і розв'язання проблем раціонального використання потенціалу туристичної галузі. До ініціювання лізингових схем інвестування проектів і програм мобілізації потенціалу туристичної галузі доцільно залучити органи регіонального управління і місцевого самоврядування, що забезпечить розширення обсягів і підвищення якості туристичних послуг в регіоні.

3. Інвестиційний протекціонізм. Особливе місце у системі механізмів інвестиційної підтримки розвитку туризму займають механізми, що реалізують політику інвестиційного протекціонізму – функціонування спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку. Вони ґрунтуються на основі мобілізації наявного потенціалу територій.

Туризм – галузь, зорієнтована на споживача, тому його не можна зводити лише до виробництва послуг і товарів. Важливим є не лише характер послуги (товару), що виробляється, а особливості й кількість споживачів туристичного продукту. Прогресивний розвиток туристичної галузі зорієнтований на кінцеве споживання будь-якого її продукту або товару, що у більшості залежить від

Водночас, проблематика реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції

полягає у визначенні основних тенденцій розвитку перспективних видів туризму та впровадженні відповідних етапів інтеграції областей України в ринок туристичних послуг з урахуванням її потенційних можливостей. Також, залишаються актуальними питання створення та удосконалення нормативно-правової бази державного регулювання туристичної галузі, податкової політики, створення сприятливих інвестиційних умов, що стимулюють акумуляцію коштів в об'єкти туристичної галузі на території певного регіону. Насамперед, це стосується санаторно-лікувальних підприємств, які можна ефективно використовувати, створюючи нові робочі місця, рекламує історико-культурні цінності, рекреаційний потенціал нашої області.

Насамперед необхідно розмежувати повноваження та участь органів державної влади в регулюванні розвитку туристичного ринку, адже саме вони формують основні умови для ефективного функціонування суб'єктів туристичної діяльності на регіональному ринку.

Реалізація державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції – це сукупність форм й методів щодо цілеспрямованого впливу органів влади на регіональному рівні на розвиток туристичної галузі, і створення сприятливих передумов для ефективної співпраці органів влади, та приватного сектору щодо розвитку туристичної галузі через такі механізми: організаційні-правові, адміністративні, економічні, екологічні тощо.

У результаті дослідження перспектив забезпечення ефективності імплементації інструментарію реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції запропоновано впровадити інтелектуальну смартспеціалізацію на рівні регіонів, що може стати реальним драйвером для стійкого соціально-економічного зростання в Україні. Визначено стратегічні пріоритети регіонів України (збалансоване інклюзивне соціально-економічне зростання на основі інноваційного розвитку туристичної галузі в контексті розвитку наукоємних

високотехнологічних виробництв, ресурсо- й енергозберігаючих технологій; регіональний розвиток туристичної галузі на засадах розумної спеціалізації шляхом активізації інноваційно-інвестиційного потенціалу регіонів, ефективної реалізації ресурсного, виробничого, транзитного потенціалів), вектори державної політики (підвищення соціально-економічного потенціалу регіонів; підтримка споживчого попиту і нарощування конкурентоспроможності регіонального туристичного продукту й продукції інших суміжних галузей; проведення структурних регіональних трансформацій в економіці з метою зростання частки сфери послуг у регіонах) та завдання (зростання рівня та якості життя людини, формування системи відповідного моніторингу; синергізм туристичної галузі, науки та громадськості в регіонах; розробка конкурентного інноваційного туристичного продукту тощо) щодо соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі на засадах інтелектуальної смартспеціалізації.

Висновки до розділу 3

1. Важливою умовою ефективного управління модернізацією туристичної галузі є розробка стратегії розвитку туризму, узгодженої із загальними пріоритетами розвитку держави (зовнішньої, економічної, інвестиційної тощо). В роботі значна увага приділена аналізу Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. та розробці рекомендацій щодо удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України, що систематизовано в комплексну концептуально-методологічну інформаційну платформу. Реалізація такої інформаційної платформи можлива за умови створення єдиного органу управління туристичною сферою з функцією моніторингу, контролю й координації управління та забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку країни.

2. Однією з умов, спроможних забезпечити успішне функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України, на стратегічну перспективу є формування такої організаційної структури її управління, яка буде в змозі враховувати потреби й ініціативи всіх суб'єктів і зацікавлених осіб, розробляти дієві регіональні, міжрегіональні та загальнодержавні програми соціо-еколого-економічного розвитку регіонів країни. Стан розвитку туристичної галузі в Україні свідчить про те, що сукупність існуючих методів та інструментів не дозволяють забезпечити належний розвиток й узгодженість інтересів всіх учасників туристичної галузі.

3. У даному аспекті особливого значення набуває розробка інноваційної організаційно-функціональної моделі розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні, яка орієнтована на досягнення певного консенсусу соціо-еколого-економічних інтересів ключових груп суб'єктів галузі (туристичний бізнес, держава, громадськість) та включає фінансово-економічну, споживацьку, функціональну й інтелектуально-інноваційну складову. Інструментами державної політики у контексті реалізації авторської моделі є: удосконалення законодавства в сфері регулювання туристичного бізнесу на регіональному рівні; бенчмаркінг державного регулювання туристичної галузі; розвиток туристичного бренду України та її регіонів; становлення сприятливого бізнес-середовища для суб'єктів вітчизняної туристичної діяльності.

4. У результаті дослідження перспектив удосконалення реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на інноваційних засадах в умовах децентралізації управління актуалізовано доцільність імплементації позитивного досвіду європейських країн шляхом розробки стратегій розвитку туристичної галузі впроваджуючи інтелектуальну СМАРТ-спеціалізацію на рівні регіонів, що може стати реальним драйвером для стійкого соціально-економічного зростання в Україні.

5. Визначено стратегічні *пріоритети* регіонів України (збалансоване інклюзивне соціально-економічне зростання на основі інноваційного розвитку туристичної галузі у контексті розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв, ресурсо- й енергозберігаючих технологій; регіональний розвиток туристичної галузі на засадах розумної спеціалізації шляхом активізації інноваційно-інвестиційного потенціалу регіонів, ефективної реалізації ресурсного, виробничого, транзитного потенціалів), *вектори державної політики* (підвищення соціально-економічного потенціалу регіонів; підтримка споживчого попиту і нарощування конкурентоздатності регіонального туристичного продукту й продукції інших суміжних галузей; проведення структурних регіональних трансформацій в економіці з метою зростання частки сфери послуг в економіці регіонів) та *завдання* (зростання рівня та якості життя людини, формування системи відповідного моніторингу; синергізм між туристичною галуззю, наукою та громадськістю у регіонах; розробка конкурентного інноваційного туристичного продукту з високою доданою вартістю тощо) щодо соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі на засадах інтелектуальної СМАРТ-спеціалізації.

Результати досліджень даного розділу опубліковані у роботах автора [54-57, 59-61].

ВИСНОВКИ

У роботі вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні. На основі дослідження сформульовано такі висновки і пропозиції.

1. Узагальнено науково-теоретичні підходи до розкриття сутнісних характеристик державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні та механізмів її реалізації, у процесі чого виділено основні функціональні особливості, які повинні бути притаманні ефективній державній політиці розвитку туристичної галузі на регіональному рівні та враховуватись при її реалізації: складна, багатoelementна система, яка має спроможність до самовдосконалення, саморозвитку й самовідновлення; ґрунтуватися на дієвих принципах формування й реалізації; мати визначені цілі та критерії для оцінки її результативності. Удосконалено низку дефініцій предметної галузі дослідження, а саме: «державна політика розвитку туристичної галузі на регіональному рівні», «механізми реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні», «система механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні».

2. Розвинуто концептуальні засади дослідження системи механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, які передбачають: першооснову принципу функціонування; інформаційно-аналітичне забезпечення системи взаємодії та розвитку; інструменти забезпечення нормативно-правового, фінансово-економічного, соціально-екологічного, організаційно-інфраструктурного, науково-освітнього механізмів та фактори (зовнішні та внутрішні), які на них впливають. Розкрито їхні структурно-функціональні характеристики. Доведено, що результативність запропонованої системи механізмів залежить

від стану та видів інфраструктурного забезпечення державної політики; рівня взаємодії держави з громадськістю в контексті виконання регіональних планів розвитку туристичної галузі; повноти використання всіх інструментів механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі.

3. Узагальнено світовий досвід реалізації державної політики розвитку туристичної галузі та представлено такі його особливості: регулювання розвитку туризму є багаторівневою системою; туристична політика як дієвий компонент сучасної регіональної політики; визначальна роль туризму в реалізації соціальної політики держави; узгодження планів розвитку туризму із завданнями соціально-економічного розвитку країн; створення на рівні держави єдиного органу, який регулює діяльність туристичної галузі; активізація науково-дослідних робіт у сфері розвитку туризму; активізація державних інвестицій у сферу туризму. Обґрунтовано можливість використання такого досвіду в Україні шляхом узагальнення ключових напрямів державного регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні.

4. Виявлено сучасні тенденції розвитку туристичної галузі регіонів України: найбільша частка іноземних громадян від абсолютної загальної кількості туристів-іноземців припадає на м. Київ; лідерами з-поміж усіх регіонів України за найбільшими обсягами надходжень від сплати туристичного збору, які надійшли до місцевих бюджетів, у 2019 р. стали Львівська, Одеська, Закарпатська області та м. Київ; значними втратами для туристичної галузі України стала окупація АРК. Окреслено особливості функціонування механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України з урахуванням проблемних пріоритетів на регіональному рівні: невідповідність нормативно-правової бази міжнародним стандартам; відсутність системності в реалізації механізмів регулювання розвитку туризму на регіональному рівні; відсутність дієвої фінансової підтримки і налагоджених взаємозв'язків усіх учасників механізмів реалізації

державної політики розвитку туристичної галузі; погіршення якості обслуговування туристів.

5. Охарактеризовано чинну практику впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на результативність державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні шляхом використання комбінованих методів PEST й SWOT-аналізу. На основі цього запропоновано відповідну методіку, яка є ефективним і доступним способом оцінювання управлінської ситуації в досліджуваній галузі за умови достовірності вибору показників, які вимірюють вплив державної політики на розвиток туристичної галузі. Визначено, що політико-правові (відсутність спеціальних нормативно-правових актів щодо регулювання туристичної галузі; недостатня державна підтримка; анексія Кримського півострову) й економічні (відсутність нормалізованого бізнес-середовища; низький показник схильності до зберігання доходів; постійні коливання курсу гривні; низький рівень добробуту населення) фактори мали значний негативний вплив на державну політику розвитку туристичної галузі України, що спонукало до розробки стратегічних заходів їх нейтралізації.

6. Обґрунтовано стратегічні напрями удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні в контексті розробки інформаційної платформи, яка включає сукупність заходів – суспільно-політичних (підвищення якісного рівня прийняття державно-управлінських рішень); нормативно-правових (відповідність національних стандартів у сфері туризму міжнародним нормам); фінансово-економічних (реалізація економічних ініціатив, спрямованих на впровадження економічно безпечних технологій і видів діяльності); соціально-екологічних (підтримка сектора соціально орієнтованих туристично-рекреаційних продуктів); організаційно-інфраструктурних (організація туристично-інформаційних центрів з метою ведення інформаційно-аналітичної діяльності); науково-освітніх (здійснення

систематичних наукових досліджень стану, проблем і перспектив розвитку туризму, підвищення кваліфікації кадрів).

7. Розроблено описативну модель реалізації державної політики соціо-еколого-економічного розвитку туристичної галузі України на засадах гармонізації інтересів ключових груп суб'єктів державної політики (туристична галузь, держава, громадськість) та шляхом використання організаційно-інституційних форм і способів регулювання розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Виокремлено ключові напрями державної політики, які орієнтовані на результативність реалізації такої моделі: удосконалення законодавства у сфері регулювання туристичної галузі на регіональному рівні, становлення сприятливого середовища для суб'єктів вітчизняної туристичної галузі, бенчмаркінг державного регулювання туристичної галузі та тощо.

8. Визначено концептуальні положення удосконалення механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі України на регіональному рівні в умовах євроінтеграції, які побудовані на засадах технології інтелектуальної смартспеціалізації в регіонах України та передбачають використання таких завдань державної політики – розробка сучасної стратегії просування вітчизняного туристичного продукту на внутрішньому й міжнародному ринках; дотримання цілісності нормативно-правової бази та її адаптивність до європейських норм і стандартів; реалізація синергетичного підходу в процесі налагодження взаємодії держави, туристичної галузі, науки та громадськості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Теоретико-методологічні засади державного управління. В кн. Державне управління: теорія і практика. К.: Юрінком Інтер, 1998. С.11.
2. Азаров В. І., Туманов С. Ю. Экономика туристического рынка. М.: НПК госслужбы, 1998.
3. Алейнікова Г.М. Еколого-економічна стратегія сталого розвитку туризму. Вісник ДІТБ. Донецьк, 2004. №8. С. 91-97.
4. Алейнікова. О. В. Державне регулювання аграрного сектора економіки в контексті продовольчого забезпечення населення України: теорія, методологія, сучасні механізми [Текст]: монографія / О. В. Алейнікова; Дніпропетр. держ. аграр. ун-т. Миколаїв : Т. В. Ємельянова [вид.], 2012. 480 с.
5. Алексеева Ю. В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції: дис. канд. наук з держ. упр.: / Одеський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. Одеси, 2005 URL: <http://www.dlib.com.ua/derzhavne-rehuljuvannja-rozvytku-turystychnoyi-haluzi-ukrayiny-v-konteksti-dosvidu>. Html
6. Алексеева Ю. В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 /Алексеева Ю. В. ; Одеський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. О., 2005. 20 с.
7. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. СПб.: Питер, 1999. 416 с.
8. Антоненко І. Я. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу в рамках європейської інтеграції України. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 4. С. 10-12. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2010_4_5.pdf

9. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. К.: КНЕУ, 2003. 394 с.
10. Багров Н. В. Региональная геополитика устойчивого развития. К.: Либідь, 2002. 256 с.
11. Барановский А. К. Концепции перехода Украины на модель устойчивого развития. Экономика Украины. 2001. № 7. С.78-83.
12. Барчуков Н.С. Международное сотрудничество государств в области туризма / Барчуков Н.С. М.: Международные отношения, 2009. 80 с.
13. Безверхнюк Т. М. Ресурсний режим як інституційний механізм ресурсного забезпечення регіонального управління. Державне будівництво: електрон. наук. фах. Вид. ХарПІНАДУ. 2010. № 1. URL: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/2/11.pdf>.
14. Белинский А. Прием – дело тонкое. «Зеркало недели» №6, 15 февраля 2003 г., С. 23.
15. Бережна І. В. Особливості стану рекреаційної галузі Криму в контексті ефективного використання рекреаційного потенціалу регіону. Схід. 2004. № 4 (62). С. 28–33.
16. Бернар И., Колли Ж-К. Толковый экономический и финансовый словарь: французская, английская, немецкая, испанская терминология: В 2-х т.т. Т II: Пер. с фр. М.: Международные отношения, 1997. 760 с.
17. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні [Текст] : дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Биркович Віктор Іванович; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". Запоріжжя, 2007. 216 арк.
18. Биркович В. І. Розвиток туристичної галузі в регіоні. Університетські наукові записки. 2006. № 2. С. 335-341. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2006_2_55.pdf
19. Білик Л. С. (уклад.); Водянка Л. Д. (уклад.); Кифяк В. І. (уклад.); Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича Національні та регіональні складові функціонування підприємств [Текст]: монографія /

[Лопатинський Ю. М. та ін.] ; за ред. Ю. М. Лопатинського ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. 303 с.

20. Біль М.М. Організаційно-управлінський механізм забезпечення розвитку туристичної галузі країни. Державне будівництво. 2008. №1. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/n_1_2008/doc/2/13.pdf

21. Бобарикіна О. М. Організація маркетингових досліджень туристичного продукту [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Бобарикіна О.М. ; Приватний вищий навчальний заклад "Кримський ін-т економіки та господарського права". Сімферополь, 2006.

22. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. М. Книжный мир, 1999. 895 с.

23. Борушак М. А. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів [Текст] / М. А. Борушак; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : ІРД НАН України, 2006. 288 с.

24. Борушак М. А. Стратегія розвитку туристичних регіонів [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.05 /Борушак Мирослав ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Л., 2008. 35 с.

25. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: [монографія] / М. Борушак ; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2006. 288 с.

26. Борушак М. Стратегия развития туристского региона: теория, методология, практика: монография / М. Борушак. Минск : БГЭУ, 2002. 166 с.

27. Бузько І.Р., Вартанова О.В., Голубенко Г.О. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства. Монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. 176 с.

28. В Україні створюються умови для прийому європейських гостей. Всеукраїнська громадська місія "Україна-відома" URL: <http://www.ukrcognita.com.ua/ukr/tourism/57/>

29. Валентюк І. Алгоритм впровадження моніторингу регіонального розвитку. Вісник Національної академії державного управління при

Президентів України. 2010. Вип. 2. С. 156-162. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadu_2010_2_22.pdf

30. Валентюк І. В. Зарубіжний та вітчизняний досвід впровадження технологій моніторингу й контролю в процесі соціально-економічного розвитку регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 23. С. 70-73. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2009_23_20.pdf

31. Валентюк І. В. Механізми побудови системи контролю на регіональному рівні. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. 2010. Вип. 2. С. 381-386. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvam_upravl_2010_2_46.pdf

32. Валентюк І. В. Організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери України [Текст] : дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Валентюк Інна Вікторівна ; Національна академія держ. управління при Президентів України. К., 2005. 218 арк.

33. Валентюк І. Інституційне забезпечення розвитку територій України. Вісник Національної академії державного управління при Президентів України. 2009. Вип. 4. С. 119-130. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadu_2009_4_18.pdf

34. Василів О. Б. Державне управління розвитком туристично-рекреаційної галузі на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області) [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Василів Олег Богданович; Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентів України. Л., 2008. 19 с.

35. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад, і голов, ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2003. 1440 с.

36. Вернадский В.И. Экология – ноосфера. М., 1994. 327 с.

37. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. / О.С. Виханский. М.: Гардарики, 2003. 296с.

38. Всесвітня туристична організація. URL: <http://www.world-tourism.org>
39. Вуйцик О. Вплив податкового регулювання на інвестиційну діяльність у рекреаційно-туристичному комплексі України. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2012. Вип. 29(2). С. 35-44. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Mv_2012_29\(2\)__7.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Mv_2012_29(2)__7.pdf)
40. Вуйцик О. І. Оподаткування прибутку готельного бізнесу як засіб державного регулювання інвестиційної діяльності. Економіка. Управління. Інновації. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2012_2_8.pdf
41. Вуйцик О. І. Рекреаційно-туристичний комплекс: питання термінології. Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. Вип. 3(2). С. 39-44. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2012_3\(2\)__8.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2012_3(2)__8.pdf)
42. Вуйцик О. Проблеми оцінювання інвестиційно-туристичної привабливості туристичних дестинацій (на прикладі Львівської області України). Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2014. Вип. 34. С. 221-231. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Mv_2014_34_26.pdf
43. Гаврилів Б. Гаврилів М. Пам'ятки історії та культури Івано-Франківщини – Івано-Франківськ, 2001. С. 21-22.
44. Гаврилюк СП. Конкурентоспроможність підприємств на ринку туристичних послуг: дис. на здобуття наук. ступ, к.е.н. К.: Київ, нац. торг.-екон. ун-т. 2001.
45. Герасимчук З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації [Текст] : монографія / З. В. Герасимчук, М. В. Глядіна ; Луц. держ. техн. ун-т. Луцьк : Надстир'я, 2006. 164 с.
46. Глядіна М. В. Формування та реалізація регіональної політики розвитку рекреаційної сфери [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Глядіна Марія Володимирівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Л., 2006. 20 с.

47. Готельне господарство: основні показники, оцінка якості послуг [Текст] : навч. посібник / уклад. В. К. Федорченко, І. М. Мініч ; Київський ін-т туризму, економіки і права. К. : [б.в.], 1999. 76 с.

48. Гулич О. І. Концептуальні засади екологічно збалансованого розвитку курортно-оздоровчих територій [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Гулич Ольга Іванівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Л., 2005. 221 арк.

49. Гулич О. І. Методика формування стратегій сталого соціально-економічного розвитку курортно-рекреаційних територій і туристичних центрів [Текст] / О. І. Гулич[та ін.] ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 2007. 52 с.

50. Гулич О. І. Рекреаційний потенціал Українських Карпат та сучасний стан його освоєння [Текст] / О. І. Гулич ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 2004. 57 с.

51. Гуменюк А. І., Гуменюк Г. М., Ткачівська І. М. Управління персоналом підприємств туристичної галузі. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. № 3. С. 76-89.

52. Гуменюк А. І. Комплексний механізм державного регулювання розвитку туристичної сфери. Економіка та держава. Серія державне управління. 2020. № 4 (16) С. 16-21.

53. Гуменюк А. І. Деякі аспекти державної політики України щодо енергозбереження. Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону [Текст]: матер. Всеукраїнської наук-пр. конф. (16 грудня 2011 р.) : у 2 ч. Ч. 2 . м. Красноармійськ : Красноармійський індустріальний інститут, 2011. С. 212-214.

54. Гуменюк А. І. Особливості державного управління газотранспортною системою України в сучасних умовах. Модернізація системи державного управління: теорія і практика [Текст]: матер. наук-пр. конф. за міжн. участю (20 квітня 2012 р.) : у 2 ч. Ч. 1 / за наук. ред. чл.-кор.

НАН України В.С.Загорського, доц.. А.В. Ліпінцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. С. 425–428.

55. Гуменюк А. І. Сучасні тенденції розвитку релігійного туризму. Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи. Вип. 4: Збірник статей: Матеріали міжнародної наукової конференції «Туризм і розвиток регіону», присвячений 10-річчю створення Інституту туризму (Івано-Франківськ, 19-20 вересня 2013 р.) / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; голова редколегії – проф. Володимир Клапчук. Івано-Франківськ : «Фоліант», 2013. С. 300-305.

56. Гуменюк А. І., Значення народних промислів Гуцульщини у розвитку туризму на Прикарпатті. Гірська школа Українських Карпат. Івано-Франківськ: 2013. № 8. С. 224–227.

57. Гуменюк А. І., Шикеринець В.В., Козлов М.В. Шляхи удосконалення місцевого управління в контексті зарубіжного досвіду / Авт. кол.: А. І. Гуменюк В.В.Шикеринець, М.В. Козлов, А.І. Гуменюк. Івано-Франківськ: ІФОЦППК, 2012. 76 с.

58. Гуменюк А. І. Зарубіжний досвід державного регулювання туризму. Теоретичні та практичні питання державотворення: збірник наукових праць. Одеса, 2015. Вип. 16. С. 111-127.

59. Гуменюк А.І. Напрями використання туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону України. Модернізація системи державного управління: теорія та практика [Текст] : матер. наук-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2014 р.) у 2 ч. Ч. 1. за наук. ред.. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпінцева ; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України ; Інститут державного управління поліції та права Землі Мекленбург – Передня Померанія ; Орловська філія Російської академії народного господарства і державної служби при Президентіві Російської Федерації. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2014. С. 70-74.

60. Гуменюк А.І. Організаційно-правовий механізм розробки та реалізації державної туристичної політики. Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. Івано-Франківськ: 2015. № 5. С. 213-223.

61. Гуменюк А.І. Перспективи розвитку туристсько-екскурсійної діяльності на Бойківщині та шляхи подолання існуючих проблем туристичної галузі. Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. Івано-Франківськ: 2014. № 4 С. 186-194.

62. Гуменюк А.І. Промисловий туризм та його перспективи розвитку на Прикарпатті. Модернізація системи державного управління: Теорія та практика [Текст] : матер. наук-практ. конф. за міжнар. уч. (5 квітня 2013 р.) у 2 ч. Ч. 1. за наук. ред.. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпінцева ; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України ; Інститут державного управління поліції та права Землі Мекленбург – Передня Померанія ; Орловська філія Російської академії народного господарства і державної служби при Президентові Російської Федерації. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2013. С. 267- 270.

63. Гуменюк А.І. Стратегія управління розвитком туристичної інфраструктури регіону. Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. Івано-Франківськ: 2015. № 6. С. 186-194.

64. Гуменюк А. І. Туристична політика держави – сучасний стан. Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць. Одеса, 2015. № 3(63). С. 79-84.

65. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. Донецький ІЕПД НАН України, ТОВ “Юго-Восток” Лт д, 2001. 270 с.

66. Давиденко Л. І. Державне регулювання сфери туризму на обласному рівні [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Давиденко Людмила Іванівна ; Донецький держ. ун-т управління. Донецьк, 2006. 20 с.

67. Давиденко Л.І., Коніщева Н. Й., Ляхова Л. С., Рудь Д.В. Регулювання туристсько– екскурсійної діяльності в контексті підвищення ролі органів місцевого самоврядування. Матеріали Междунар. науч.–практ. конф. “Актуальные проблемы управления ресурсами городского развития” (20 ноября 2003 г., г. Донецк). Донецк: Ин–т экономико–правовых исследований НАН Украины, 2003. С. 194–199.
68. Данильчук В.Ф., Алейникова Г.М., Босуновская А.Я., Голубничая С.Н. Методология оценки рекреационных территорий: монография. Донецк: ДИТБ, 2003. 197 с.
69. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. К.: ННЦ ІАЕ, 2004. 428 с.
70. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / пер. з англ.: Ін-т сталого розвитку. К.: Інтелсфера, 2002. 312 с.
71. Декларація щодо регіоналізму в Європі Асамблеї Європейських регіонів від 4.12.1996 р. URL: http://www.aer.org/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/DeclarationRegionalism/DRUKRAINE.pdf
72. Деминг Э. Выход из кризиса. Тверь: Альба, 1994. 497 с.
73. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки. Затверджено постановою КМУ від 29.04.2002 р., № 583. URL: www.rada.gov.ua
74. Державна служба туризму і курортів URL: <http://www.tourism.gov.ua/publ.aspx?id=2159>
75. Державне регулювання економіки [Текст] : підруч. для вищих навч. закл. / І. Р. Михасюк [и др.] ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. 2.вид., випр. і доп. К. : Атіка : Ельга-Н, 2000. 592 с.
76. Державне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища [Текст] : [кол. моногр.] / В. М. Вакуленко [та ін.] ; Український НДІ продуктивності агропромислового комплексу Міністерства

аграрної політики України, Національна академія держ. управління при Президентові України. - К. : НДІ "Украгропродуктивність", 2007. 183 с.

77. Державне управління [Текст] : навч. посібник / А. Ф. Мельник [и др.] ; ред. А. Ф. Мельник. 2. вид., випр. і доп. К. : Знання, 2004. 344 с.

78. Державне управління та державна служба [Текст] : словник-довідник. Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана ; уклад. О. Ю.Оболенський. К. : КНЕУ, 2005. 480 с.

79. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування [Текст] : посібник для навч. закл. системи підгот. та підвищ. кваліфікації держ. службовців, керівників держ. підприємств, установ, організацій / В. К. Андрушко [та ін.]; ред. О. Ю. Оболенський ; Хмельницький ін-т регіонального управління та права. Хмельницький : Поділля, 1999. 567 с.

80. Державне управління: Словник-довідник / За заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. К.: Вид-во української академії державного управління, 2002. 228 с.

81. Для Великобритании 2004 год был успешным. URL: http://www.tourua.com/ru/pft_login/tourbusiness_news/archive-2005-01-01.html.

82. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети [Текст] / М. І.Долішній ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. К. : Наукова думка, 2006. 512 с.

83. Дурович А. П. Реклама в туризме. Ми.: БГЗУ, 2001.

84. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [голов. редкол. : Мочерний С. В. (відп. ред.) та ін.]. К. : Академія, 2002. Т. 3. 2002. 952 с.

85. Екополіси – поселення сталого розвитку: Стамбульська декларація. Ватерпас. 1996. № 6.

86. Жукова М.А. Управление индустрией туризма в современных условиях: Дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05. М, 2003. 354 с.

87. Жукова Н. Л. Развитие системы маркетингу туристических услуг [Текст] : дис... канд. экон. наук: 08.06.01 / Н. Л. Жукова ; Донецкий держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. -Донецьк, 2002. 231 арк.

88. Закон України про внесення змін до Закону України "Про податок на додану вартість" Відомості Верховної Ради України. 2009. № 41. Ст. 599.
89. Закон України про захист прав споживачів. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 30. Ст. 379.
90. Закон України про ліцензування певних видів господарської діяльності. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 36. Ст. 299.
91. Закон України. "Про рекламу" Закон України про рекламу. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 39. Ст. 181.
92. Золотогоров В.Г. Энциклопедический словарь по экономике. Мн.: Польша, 1997. 571 с.
93. Зубець М., Тивончук С. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві. К.: Аграрна наука, 2004. 192 с.
94. Иванова Н. Инновационная сфера: контуры будущего. Мировая экономика и международные отношения. 2000. №8. С. 54-60.
95. Иванов А. М. Методологічні підходи у формуванні державної політики розвитку туризму URL: http://www.rusnauka.com/27_PAS_2014/Economics/13_177465.doc.htm .
96. Іляшенко А.Х. Державна політика в сфері туристичних послуг /А. Х. Іляшенко // Держава та регіони. Сер. «Економіка та підприємництво». – 2010. - №2. С. 94-97.
97. Ільїна О. В. Туризм. Рекреаційна географія [Текст] : поняття і терміни / О. В. Ільїна; Луцький ін-т розвитку людини Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна". Луцьк : Терен, 2004. 104 с.
98. Іляшенко В. А. Формування державної податкової політики в Україні [Текст]: монографія / В. А. Іляшенко, О. В. Покатаєва ; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : КПУ, 2009. 196 с.
99. Калитюк В А. Реформування організації та управління в санаторно- курортних системах (на прикладі Криму) [Текст] : автореф. дис...

канд. екон. наук: 08.10.01 / Калитюк Василь Артемович ; НАН України, Рада по вивченню продукт. сил України. К., 1997. 18 с.

100. Карпатський регіон: сучасний стан, проблеми, перспективи сталого розвитку [Текст] / В. С. Кравців [та ін.] ; відп. ред. М. І. Долішній ; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. Л. : [б.в.], 2003. 83 с.

101. Кифяк В. І. Інституційний механізм розвитку аграрного сектора національної економіки [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Кифяк Вікторія Іванівна ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2013. - 20 с.

102. Кифяк В. Ф. Організація та розвиток міжнародного туризму в Україні (регіональні аспекти) [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / В.Ф. Кифяк ; Чернівецький держ. ун-т ім. Ю.Федьковича. Чернівці, 1997. 169 с.

103. Кифяк В. Ф. Стратегія розвитку територіальних рекреаційних систем: теорія, методологія, практика [Текст] : монографія / В. Ф. Кифяк ; М-во економіки України, Н.-д. екон. ін-т. К. ; Чернівці : Книги - ХХІ, 2010. 427 с.

104. Кожина А. В. Удосконалення організації надання туристичних послуг в малому історичному місті [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.04 / Кожина Алла Василівна ; Академія муніципального управління. К., 2009. 20 с.

105. Козловський Є. В. Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні [Текст] : дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Є.В.Козловський ; Національна академія держ. управління при Президентові України. К., 2008. 232 арк.

106. Козловський Є.В. Іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та його використання в Україні.
<http://www.academy.gov.ua/ej/ej1/txts/KOZLOVSKIY.htm>.

107. Коніщева Н. Й. Давиденко Л.І. Координація дій у сфері туризму на обласному рівні. Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету: Матеріали Міжнародної науково–практичної конференції “Туристична

індустрія як вектор регіонального розвитку” (15–17 травня 2005 р., м. Чернівці). Вип. III. Економічні науки. Чернівці: Чернівецький торговельно-економічний ін-т Київ. нац. торговельно-економічного ун-ту, 2005. С. 164–169.

108. Коніщева Н. Й. Давиденко Л.І. Пропозиції щодо розмежування повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері туризм. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації: Зб. наук. праць. Вип. 2 (52). Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2005. С. 146–159.

109. Коніщева Н. Й. Шляхи розвитку природно-заповідних територій Донецької області в контексті концепції сталого розвитку. Регіональна економіка. 2004. № 4. С. 127–139.

110. Конституція України. К. : Право, 1996. 56 с.

111. Коротич О. Механізми державного управління: проблеми теорії та практичної перебудови. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2006. № 3. С. 80–84.

112. Косменюк О.В. Основні тенденції та нові напрями розвитку туризму при включенні України в глобальний ринок туристичних послуг /О.В. Косменюк. Культура і освіта фахівців туристичної сфери: сучасні тенденції та прогнози. К.: КУТЕП, 2005. С. 273-275.

113. Кошшева Н. Й., Рудь Д. В. Пропозиції щодо створення міських інформаційних туристичних центрів. Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. «Наукові і практичні проблеми створення і функціонування туристичних центрів і тематичних парків» (27-28 травня 2005 р., м. Донецьк). Донецьк: Донецький ін-т туристичного бізнесу, 2005. С. 148-151.

114. Кравчук І. Державне регулювання розвитку туризму: зарубіжний досвід та перспективи впровадження. Серія міжнародні відносини 2008. Вип.24. С.134-141 URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/2008_24/21.pdf.

115. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. Посібник. К.: КНЕУ, 2003. 504 с.

116. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади: Монографія. Передмова і загальна наукова редакція проф. Лесечко М.Д. Львів: Ліга-Прес, 2003. 542 с.

117. Лесечко М. Д. Інвестиційний клімат: теорія і практика [Текст] / М. Д. Лесечко [и др.] ; Українська Академія держ. управління при Президентові України. Львівський філіал. Л. : ЛФ УАДУ, 2001. 166 с.

118. Лесечко М. Д. Психологія прийняття управлінських рішень і створення ефективних команд [Текст] : навч. посібник / М. Д. Лесечко [и др.]. Л. : ЛРІДУ УАДУ, 2003. 84 с.

119. Лесечко М. Д. Соціальний капітал: теорія і практика [Текст] : монографія / М. Д. Лесечко, О. Г. Сидорчук ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2010. 219 с.

120. Лесечко М. Д. Соціально-економічне обґрунтування організації території при вдосконаленні розселення (на матеріалах західних областей України) [Текст] : дис...д-ра екон. наук: 08.00.04; 08.00.05 / Лесечко Мирон Дмитрович ; Львівський сільськогосподарський ін-т. Львів, 1993. 454 л.

121. Лесечко М. Д. Стратегічне планування [Текст] : навч. посібник / М. Д. Лесечко, Р. М. Рудніцька ; Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2004. 73 с.

122. Лесечко М. Д. Технологія прийняття управлінських рішень в органах державного управління та органах місцевого самоврядування [Текст] : навч. посібник / М. Д. Лесечко [и др.] ; Львівський регіональний ін-т держ. управління Української академії держ. управління при Президентові України. Л. : ЛРІДУ УАДУ, 2003. 166 с.

123. Липсиц И.В. Экономический анализ реальных инвестиций / И.В. Липсиц. М.: Экономистъ, 2007. 78 с.

124. Лопатинський Ю. М.; Антохова І. М.; Білик Л. С.; Водянка Л. Д.; Кифяк, В. І.; Лопатинський Ю. М. (ред.); Чернівецький національний

університет ім. Юрія Федьковича Маркетингові підходи при формуванні конкурентоспроможності регіону [Текст] : монографія / [О. Баранник та ін.] ; за ред. І. М. Буднікевич ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2012. 440 с.

125. Лук'янова Л. Г. Уніфіковані технології готельних послуг [Текст] : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л. Г. Лук'янова [и др.] ; ред. В. К. Федорченко ; Київський ін-т туризму, економіки і права. К.: Вища школа, 2001. 237 с.

126. Любіцева О. О. Геопросторова організація туристичного процесу [Текст]: автореф. дис... д-ра геогр. наук: 11.00.02 / Любіцева Ольга Олександрівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2003. 29 с.

127. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг [Текст] : геопросторові аспекти / О. О. Любіцева ; Київський ун-т туризму, економіки і права, Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К. : Альтерпрес, 2002. 320 с.

128. Малиновський В. І. Вдосконалення процесу проектування канонічного одягу складної форми [Текст] : дис... канд. техн. наук: 05.19.04 / Малиновський Валерій Іванович ; Київський національний ун-т технологій та дизайну. К., 2007. 240 арк.

129. Малиновський В. Я. Державне управління [Текст] : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / В. Я. Малиновський. Луцьк : Вежа, 2000. 560 с.

130. Малиновський В. Я. Оптимізація функцій органів виконавчої влади України: теоретико-методологічні засади [Текст] : дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Малиновський Валентин Ярославович ; Українська Академія держ. управління при Президентові України. К., 2002. 213 арк.

131. Малиновський В. Я. Державне управління [Текст] : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. вид. 2-ге, доп. та перероб. К. : Атіка, 2003. 576 с.

132. Малиш Н. А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія / Н. А. Малиш. К. : К.І.С., 2011. 348 с.

133. Маркетинг у галузях і сферах діяльності [Текст] : навч. посіб. / [І. Буднікевич та ін.; за ред. І. М. Буднікевич]. Чернівці : Кондратьєв А. В., 2012. 559 с.
134. Маркетингова цінова політика [Текст] : методичні рекомендації / уклад. О. В. Кифяк; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2008. 32 с.
135. Мархонос С. М. Діагностика трансформації готельного господарства м. Києва. Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_2_40.pdf
136. Мархонос С. М. Туристична сфера як фактор підвищення інвестиційної привабливості регіону. Економіка. Управління. Інновації. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2012_1_30.pdf
137. Мархонос С. М. Фактор розвитку туризму у зниженні рівня безробіття в Україні. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 10. С. 210-214. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2011_10_47.pdf
138. Маршал А. Принципи економічної науки : реферат підруч. / А. Маршал. К. : АДС «УМК Центр», 2001. 216 с.
139. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України [Текст] / В. І. Мацола ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 1997. 259 с.
140. Мацола В. І. Формування і розвиток рекреаційно- туристичного комплексу Закарпатської області [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.10.02 / Мацола Василь Іванович ; Ужгородський держ. ун-т. Ужгород, 1996. 176 с.
141. Медоуз Д.Х. Пределы роста: пер. с англ. М.: Изд-во МГУ, 1991. 205 с.
142. Мельник А. Ф. Державне управління [Текст] : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна [та ін.] ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання-Прес, 2003. 343 с. (Вища освіта ХХІ століття).
143. Мельник А. Ф. Державне управління [Текст] : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. Ф. Мельник. К. : Знання, 2009. 582 с.

144. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы развития / Л. Г. Мельник. Сумы : Университетская книга, 2003. 288 с.

145. Мельниченко С. В., Мельниченко Л. В. Державне регулювання діяльності підприємств туристичної сфери. Фінанси України. 2004. №11. С. 55-62.

146. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. 616 с.

147. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. 616 с.

148. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури.; пер. с англ. М.: Дело, 1992. 702с.

149. Механізм розробки маркетингової стратегії просування нового туристичного продукту для туристичного агента. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. Вип. 1. С. 113-117. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2012_1_27.pdf

150. Минцберг Г. Стратегический процесс: концепции, проблемы, решения / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал ; пер. с англ. / под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 2001. – 684 с.

151. Михасюк І. Р. Управління розвитком малого підприємництва зеленого туристичного бізнесу [Текст] : монографія / І. Михасюк, І. Петлін. Л.: Ліга-Прес, 2013. 282 с.

152. Михасюк, І. Р. Основи регулювання економічного і соціального розвитку регіонів [Текст] : навч. посібник для студ. екон. спец. вузів, коледжів і технікумів / І. Р.Михасюк [та ін.] ; Львівський держ. ун-т. К. : ІСДО, 1995. 232 с.

153. Мініч, І. М. Соціальні чинники і функції інфраструктури туризму: соціологічний аналіз [Текст] : автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 /

Мініч Ірина Михайлівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т соціології. К., 2002. 18 с.

154. Моделі ефективності державного управління [Текст] : монографія / В. С. Загорський, М. Д. Лесечко, І. І. Артим, Р. М. Рудніцька ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 100 с.

155. Мокляк Анджей. Туристські ресурси для потреб іноземного туризму в Україні (в контексті українсько-польських туристичних зв'язків) [Текст] : дис... канд. геогр. наук: 11.00.02 / Мокляк Анджей ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2004. 206 арк.

156. Моран О. І. Розвиток туристичного ринку в економічній системі регіону [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.05 / Моран Олександр Ігорович ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Л., 2008. 20 с.

157. Небезпечні природні та техноприродні процеси в гірських районах Львівської області: стан та прогноз розвитку [Текст] / Г. І. Рудько [та ін.] ; відп. ред. М. І. Долішній ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 2001. 130 с.

158. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент / В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань. К. : Екс Об, 2002. 560 с.

159. Нижник Н., Мосов С. Про державне управління. Вісник УАДУ, 2000. № 3. С. 56-61.

160. О роли туризма в экономике. Экономическое обозрение. 2005. №6. С. 13-18.

161. О. В. Бартошук. Концептуальні підходи до формування стратегії розвитку туристичної галузі URL: soskin.info/userfiles/file/2012/EC_3_4_2012/Bartoshuk.doc

162. Оболенський О. Ю. Державна служба [Текст] : підручник / О. Ю. Оболенський ; голова ред. кол. В. Я. Кардаш ; Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. К. : КНЕУ, 2006. 472 с.

163. Оболенський О. Ю. Державне управління та державна служба: сучасні напрями розвитку [Текст] / О. Ю. Оболенський ; Одеська національна юридична академія. О. : АО БАХВА, 2003. 319 с.

164. Оболенський О. Ю. Методика проведення функціонального аналізу діяльності органів державної влади з урахуванням доцільності надання ними послуг [Текст] : наук. розроб. / О. Ю. Оболенський, В. М. Сороко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундамент. та приклад. дослідж., Каф. держ. упр. і менедж. К. : НАДУ, 2009. 40 с.

165. Оболенський О. Ю. Організаційний механізм регулювання економіки [Текст] : дис... д-ра екон. наук: 08.02.03 / Оболенський Олександр Юрійович ; Національний ін-т стратегічних досліджень. К., 2000. 431 арк.

166. Основи економічної теорії та види економічної політики держави [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [О. Г. Мордвінов та ін.] ; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2010. 247 с.

167. Охріменко А. Г. Досвід європейських країн фінансування туризму. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2014. Вип. 34. С. 160-167. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Mv_2014_34_20.pdf

168. Охріменко А. Г. Проблеми конкурентоспроможності туристичної галузі України. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 5. С. 42-47. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2011_5_12.pdf

169. Охріменко А. Г. Туристичні кластери як перспективні напрями регіонального розвитку. Університетські наукові записки. 2013. № 1. С. 495-500. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2013_1_70.pdf

170. Охріменко А. Г. Фінансові аспекти функціонування туристичної галузі. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 1. С. 394-403. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpnudps_2011_1_38.pdf

171. Охріменко А. Г. Фінансові аспекти функціонування туристичної галузі. Збірник наукових праць Національного університету державної

податкової служби України. 2011. № 1. С. 394-403. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpnudps_2011_1_38.pdf

172. Охріменко А. Деякі аспекти міжнародної туристичної діяльності України. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. - 2012. Вип. 29(1). С. 122-129. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Mv_2012_29\(1\)_18.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Mv_2012_29(1)_18.pdf)

173. Оцінювання роботи органів виконавчої влади [Текст] : наук. розроб. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. організації фундам. та приклад. дослідж., Львів. регіон. ін-т держ. упр. ; [уклад.: М. Д. Лесечко та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. 43 с.

174. Підприємництво в Україні. Проблеми становлення і розвитку [Текст] / М. І. Долішній [и др.]. Ужгород : Карпати, 1997. 363 с.

175. Планування соціально-економічного розвитку міста [Текст] : монографія / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. регіон. упр. та місц. самоврядування та упр. містом ; [авт.-упоряд.: О. В. Берданова та ін. ; за ред.: В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого]. К. : НАДУ : Фенікс, 2011. 159 с.

176. Портер М. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Портер. К.: Основи, 2007. 396 с.

177. Пояснювальна записка до проекту Концепції переходу України до сталого розвитку. URL: rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=18607.

178. Приступок Л. О. Скринінг порушень вуглеводного обміну визначенням глікованого гемоглобіну та розробка програмного продукту оцінки результатів дослідження. Український науково-медичний молодіжний журнал. 2014. № 2. С. 58-61. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unmmj_2014_2_15.pdf

179. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності: Закон України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2608-17>.

180. Про внесення змін до Закону України “Про туризм” щодо надання туристичних послуг: Закон України №4385-VI від 09.02.2012 р. URL: <http://www.tourism.gov.ua/ua/legislation/law/25434/>

181. Про внесення змін До Закону України “Про туризм”: Закон України від 18.11.2003 р. № 1282-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 50. Ст. 2600. С. 34–55.

182. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 р. № 583. Офіц. вісн. України. 2002. № 18. Ст. 935.

183. Про затвердження Положення про Міністерство культури і туризму України: Постанова Кабінету Міністрів України № 1566 08.11.2006 р. URL: <http://uazakon.com/document/fpart08/idx08313.htm>

184. Про затвердження рекомендаційних переліків управлінь, відділів та інших структурних підрозділів міських державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 01.08.2007 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

185. Про затвердження форм статистичної звітності: Наказ Державного комітету статистики України від 04.03.98 р. № 96 URL:http://uspehtour.com.ua/notetourist_id_4.html

186. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1nreg=280%2F97-%E%F0>

187. Про місцеві державні адміністрації: Закон України № 586-хiv від 09.04.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

188. Про обрання постійної Комісії Верховної Ради України з питань молоді, спорту і туризму: Постанова Верховної Ради України № 37/94-ВР від 03.06.1994 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

189. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України № 1085/2010 від 09.12.2010. р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main?nreg=1085%2F2010>

190. Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 р. : Указ Президента України від 10.08.1999 р. Урядовий кур'єр. 1999. № 41.

191. Про Положення про Державне агентство України з туризму та курортів: Указ Президента України від 08.04.2011 р. № 444 URL: <http://www.president.gov.ua/documents/13423.html>

192. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.

193. Про схвалення Концепції розвитку санаторно-курортної галузі : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 231-р. Офіц. вісн. України. 2003. № 17. Ст. 785.

194. Про туризм: Закон України №324/95-ВР. від 15.09.1995 р, зі змінами від 04.08.2011, підстава 3679-17 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20ТурНЗМ>

195. Про утворення Державної служби туризму і курортів: Постанова Кабінету Міністрів України № 1132 від 12.07.2005 р. URL:<http://uazakon.com/document/fpart43/idx.43183.htm>.

196. Проблеми регіональної політики [Текст] : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. ; відп.ред. М. І. Долішній [та ін.]. Л.: [б.в.], 1995. 263 с.

197. Проблеми розвитку регіональної статистики в Україні [Текст] / Ін-т регіон. дослідж. НАН України, НДІ статистики Держ. Ком. статистики України ; ред. М. І. Долішній [та ін.]. Л. : [б.в.] ; К. : [б.в.], 1997. 95 с.

198. Промисловий маркетинг [Текст] : навч.-метод. комплекс / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича; уклад.: Кифяк О. В., Гончар В. І. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2009. 48 с.

199. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. 2-е изд., исправ. М.: ИНФРА-М, 1998. 479 с.

200. Регіональна політика та механізми її реалізації [Текст] / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. ; ред. М. І. Долішній. К. : Наукова думка, 2003. 504 с.

201. Регіональна цільова програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2011-2015 р. URL: www.if.gov.ua.
202. Регіональна економіка [Текст] : навч. посіб. / І. Михасюк [та ін.] ; Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Українські технології, 1998. 234 с.
203. Розвиток природоексплуатуючих галузей господарства Львівської області: стан, проблеми, перспективи [Текст] / Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. ; [В. С. Кравців та ін. ; відп. ред. В. С. Кравців]. Л. : НАН України, Ін-т регіон. дослідж., 2011. 90 с.
204. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка [Текст] : навч. посіб. / М. І. Долішній [и др.] ; відп. ред. А. Барвінський ; Національний ун-т "Львівська політехніка". Л. : Національний ун-т "Львівська політехніка" (ІВЦ "ІНТЕЛЕКТ+" ПДО) : Інтелект-Захід, 2003. 256 с.
205. Рутинський М.Й. Івано-Франківщина: територіальна організація туристичного комплексу та структура сучасного туристичного продукту регіону. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Географія. Вінниця, 2004. Випуск 7. С. 177-184.
206. Садова У. Я. Регіональні ринки праці: аналіз та прогноз [Текст] / У. Я. Садова, Л. К. Семів ; відп. ред. М. І. Долішній ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 2000. 264 с.
207. Сайт Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/>
208. Сидоренко І. О. Управління якістю туристичних послуг в умовах конкурентного середовища [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Сидоренко Ірина Олексіївна; Інститут туризму Федерації профспілок України. К., 2006. 279 арк.
209. Сорокин П. А. Главные тенденции нашего времени. М.: Наука, 1997.

210. Соціально-економічні проблеми управління розвитком регіонів в умовах трансформації економіки: 36. наук, праць НАН України / н-т регіональні досліджень. 2007. С.64-72.

211. Стале природокористування у Карпатському регіоні України: оцінка, проблеми, перспективи [Текст] : наук. доп. / [Кравців В. С. та ін. ; наук. ред. В. С. Кравців] ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Львів: [б. в.], 2014. 120 с.

212. Стан навколишнього середовища і його вплив на трудові ресурси Львівської області [Текст] / УААН, Прикарпатське відділення Інституту агроєкології та біотехнології ; підгот. М. І. Долішній [та ін.]. Чернівці : Прут, 1999. 156 с.

213. Стеченко ДМ. Наукова парадигма регіоналізації туризму / Наук, вісник Черн, торг.-екон. ін-т у КНТЕУ. Чернівці: АНТ Літ д, 2005. Вип. III. С. 152-156.

214. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / [Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. Г. Бойко та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 596 с.

215. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / [Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. Г. Бойко та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 596 с.

216. Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст) [Текст] / М. І. Долішній [та ін.] ; ред.: М. І. Долішній, В. С. Кравців ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 1999. 243 с.

217. Стратегія економічного та соціального розвитку територій Івано-Франківської області до 2015 року. Івано-Франківськ, 2007. 54 с.

218. Стратегія розвитку підприємств невиробничої сфери регіону [Текст] : монографія / І. М. Школа [та ін.] ; ред. І. М. Школа, А. А. Вдовічен ; Чернівецький торговельно-економічний ін-т КНТЕУ. Чернівці: Книги-XXI, 2008. 288 с.

219. Сударкін, О. О. Еколого-економічна оцінка інвестиційної привабливості територій туристично-рекреаційної спрямованості [Текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.08.01 / Сударкін Олександр Олександрович; Нац. акад. наук України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. О., 2006. 20 с.

220. Татаринцева А.С. Концептуальні підходи до формування державної політики планування й регулювання партнерських відносин у сфері туризму. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2009. № 2. С. 204-208.

221. Терещенко Н. В. Комплексна оцінка підвищення ефективності діяльності підприємств і мотивація трудової діяльності. Український соціум. 2005. № 1 (6). С.60-72.

222. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Тетяна Іванівна Ткаченко. 2-ге вид., випр. та доповн. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 463 с.

223. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд; пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. 576с.

224. Томсон А. А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А. А. Томсон, А. Дж. Стрикленд ; пер. с англ. 12-е изд. М.: Вильямс, 2006. 928 с.

225. Топчієв О. Г. Географія перед новітніми викликами і запитами (український аспект). Український географічний журнал. 2012. № 2. С. 3-10. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/UGJ_2012_2_3.pdf

226. Трудовий потенціал і зайнятість: теоретичні основи та регіональні особливості [Текст] / М. І. Долішній [та ін.] ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Ужгород : Карпати, 1997. 422 с.

227. Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід [Текст] / В. Вакуленко [та ін.]; заг. ред. Ю. Лебединський [та ін.];

Українська Академія держ. управління при Президентові України, Центр досліджень адміністративної реформи. К. : К.І.С., 2003. 176 с.

228. Туризм. Swot-аналіз. Імідж України. URL: http://pidruchniki.ws/11510513/turizm/swot-analiz_imidzhu_ukrayini#145.

229. Туристський словник- довідник [Текст] : навч. посіб. для студ., асп., викл. / уклад. В. К. Федорченко, І. М. Мініч ; Київський ін-т туризму, економіки і права. К. : Дніпро, 2000. 155 с.

230. Туристський словник-довідник [Текст] : навч. посібник для студ., аспірантів, викладачів / упоряд. В. К. Федорченко, І. М. Мініч ; Київський ін-т туризму, економіки і права. К. : Дніпро, 2000. 156 с.

231. Турло Н. П. Діагностика трансформації туристично-рекреаційного комплексу м. Києва [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Турло Наталія Платонівна; Федерація професійних спілок України, Інститут туризму. К., 2006. 224 арк.

232. Турло Н. П. Фактор розвитку туристичної сфери у зниженні рівня безробіття у Львівській області. Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_104.pdf

233. Тычинский А.В. Управление инновационной деятельностью компаний: современные подходы, алгоритмы, опыт. Таганрог: ТРТУ, 2006.

234. Уотермен Р. Фактор обновления: как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании: пер. с англ. М.: Прогресс, 1988. 15 с.

235. Управління інноваціями в сучасній організації / Під ред. В. А. Євтушевського. К.: Нічлава, 2006. 359 с.

236. Управління регіональним розвитком туризму [Текст] : навч. посіб. / Д. М. Стеченко [та ін.] ; за ред. проф. Д. М. Стеченка. К. : Знання, 2012. 455 с.

237. Управління розвитком міста [Текст] : навч. посібник / І. В. Валентюк [та ін.] ; ред. В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий ; Національна академія держ. управління при Президентові України. К. : Вид-во НАДУ, 2006. 389 с.

238. Урсул А.Д. Путь в ноосферу (концепция выживания и устойчивого развития): монография. М.: 1994.
239. Устойчивое развитие рекреационно-экономического комплекса Крыма. / кол-в авторов под ред. А.В. Ефремова. Симферополь: Таврия, 2002. 300 с.
240. Философия экономики: учеб. пособие для высш. учеб. заведений / отв. ред. С.В.Синяков. К.: Альтерпрес, 2002. 384 с.
241. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
242. Харрис Г., Кац К. М. Стимулирование международного туризма в XXI веке. М.: Финансы и статистика.
243. Хвесик М.А. Стратегічні імперативи раціонального природокористування в контексті соціально-економічного піднесення України: [монографія] / М. А. Хвесик. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. 496 с.
244. Хміль Ф.І. Основи менеджменту. К.: Академвидав, 2005. 608 с.
245. Цибух В. Державне регулювання у сфері туризму в Україні. Статистика України. 2005. № 1. С. 80-84.
246. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
247. Цигилик І.І., Кропельницька С.О., Мозіль О.І., Ткачук І.Г. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник. К: Центр навчальної літератури, 2004. 128 с.
248. Черніна І. В. Міжнародний туризм як фактор соціально-економічного розвитку України: регіональний аспект [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01 /Черніна Ірина Володимирівна ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2000. 22 с.
249. Чечель А. Екологічна складова вирівнювання дисбалансу розвитку промислових регіонів. Схід. 2013. № 4. С. 98-103. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Skhid_2013_4_19.pdf

250. Чечель А. О. Еколого-економічні платежі за природокористування на промислових територіях. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. Вип. 1(1). С. 385-390. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tpaeiv_2014_1\(1\)_65.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tpaeiv_2014_1(1)_65.pdf)

251. Чечель А. О. Економічні методи управління якістю навколишнього середовища. Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. 2012. № 2. С. 183-187. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vddau_2012_2_46.pdf

252. Чечель А. О. Удосконалення державних механізмів управління розвитком туризму в Україні [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Чечель Анна Олександрівна ; Донецька держ. академія управління. Донецьк, 2004. 20 с.

253. Чечель А. Підходи до оцінки соціально-економічного стану території (на рівні регіону). Схід. 2013. № 6. С. 180-185. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Skhid_2013_6_36.pdf

254. Чужиков В.І. Моделі туристичного бізнесу в Європейському Союзі. Наук. вісн. Чернів. торг.-екон. ін-ту Київ. нац. торг.-екон. ун-ту.-2005. Вип. IV. Ч. I - С 146-153.

255. Шаптала О. Державне управління сферою рекреаційного обслуговування в Автономній Республіці Крим. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2003. № 1. С. 250-254. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2003_1_42.pdf

256. Шаптала О. С. Автономна Республіка Крим: проблемні питання державного управління сферою рекреаційного обслуговування [Текст] / О. С. Шаптала ; Національна академія держ. управління при Президентові України, Одеський регіональний ін-т держ. управління. О. : ОРІДУ НАДУ, 2003. 264 с.

257. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін. Екологічне управління: підручник. К.: Либідь. 2004. 430 с.

258. Шершньова О. В. Методичні засади побудови Стратегії розвитку туризму в малих містах Рівненщини. Університетські наукові записки. Хмельницький : ХУУП, 2008. № 3 (II). С. 271–272.

259. Щепанський Е.В. Світовий досвід організації туристично-рекреаційної діяльності. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. №4. Хмельницький, 2002. С. 153-160.

260. Экологический менеджмент / Н. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. СПб., 2003. 193 с.

261. Юридична енциклопедія: В 6 т. К.: “Українська енциклопедія”, 1998. т.2. С. 119.

262. Яковлев Г.А. Экономика и статистика туризма: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: изд-во РДЛ, 2004. 376 с.

263. About the World Tourism Organization (WTO). Mission for the New Millennium. URL: <http://www.world-tourism.org/aboutwto/eng/menu.html>.

264. Gumenuk Andrej. Vyvoj ento-turistika v Karpatskem okresu./ Gumenuk Andrej. MODERN SCIECE. MODERNI VEDA. Prague Praha: № 4. 2015. С.27 -32.

265. Gumenyuk Andrew, Shykerynets Vasyliy. The Development of Ethnotourism in the Carpathian Region. ISSN 2311-0155. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. SCIENTIFIC EDITION. Series of Social and Human Sciences Vol. 2, No. 2-3, 2014. Ivano-Frankivsk. С. 235-239.

266. Hamel Gary. Leading the Revolution: How to thrive in turbulent Times by Making Innovation a way of Life / Gary Hamel. Watertown, MA: Harvard Business School Press, 2003. 150 p.

267. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/1809/7/Nahornyak_Golovko_COVER.png

268. URL: <http://lektsiopedia.org/ukr/lek-3129.html>

269. URL: <https://www.minedu.sk/european-fund-for-regional-development-efrd/>.

270. Innovation / edited by Mark Ambramson and D. Littman - Political Science, 2002. 223 P- Innovation and Management: International Comparisons by Urabe Kuniyoshi, John Child. Business&Economics, 1998. 372 p.

271. Managing Creativity and Innovation by Richard Luecke, Ralph Katz. Business&Economics, 2003. 192 p. The concise Blackwell encyclopedia of management / edited by Cary L. Cooper and Chris Argyris, 1998. 701 p.

272. Le budget du tourisme 2004-2005. Le ministère délégué au Tourisme. URL: http://www.tourisme.gouv.fr/fr/z1/ministere_delegue/budg_tourisme.

273. Maison de la France. Le ministère délégué au Tourisme URL: [www.tourisme.gouv.fr/fr/z1/inistere_delegue/org_assoc/maison/;](http://www.tourisme.gouv.fr/fr/z1/inistere_delegue/org_assoc/maison/)

274. Ottaviani: Foreign tourism better than forecast in 2004. Italian State Tourist Board URL: <http://press.enit.it/press/default.asp?lang=en&sel=news&cana=varie>.

275. Peter F. Drucker The Practice of Management / P. F. Drucker. Butterworth Heinemann, 1999. 399 p., c. 48.

276. Secretaria de Estado de Turismo y Comercio URL: <http://www.mcx.es/turismo/default.htm>.

277. Secretaria de Estado de Turismo y Comercio URL: <http://www.mcx.es/turismo/default.htm>.

278. Secretaria de Estado de Turismo y Comercio URL: <http://www.mcx.es/turismo/default.htm>.

279. Tribe John Economics of leisure and tourism: Butterworth Heinemann, Oxford, Auckland, Boston, Johannesburg, Melbourne, New Delhi. 1999.

280. What is VisitBritain's Role? URL: http://www3.visitbritain.com/corporate/bta_role.htm.

ДОДАТОК Б

Таблиця 1

Розробка індикаторів розвитку механізмів реалізації державної політики розвитку туристичної галузі на регіональному рівні

Планування	Етапи розробки індикаторів	Роль індикаторів
Визначення особливостей розвитку механізмів державного регулювання туристично-рекреаційної сфери	<i>Організаційні індикатори:</i> Визначення необхідного масиву даних для розробки індикаторів стратегії розвитку. Залучення учасників до розробки індикаторів стратегії розвитку.	Визначення особливостей розвитку механізмів державного регулювання туристично-рекреаційної сфери
Визначення основних учасників процесу стратегічного планування механізмів державного регулювання	Визначення сильних та слабких сторін розвитку туризму й рекреації.	Індикатори – частина процесу стратегічного планування та каталізатор механізмів державного регулювання туристично-рекреаційного розвитку
Формулювання мети та стратегічних завдань механізмів державного регулювання	Розробка стратегічного плану (прогнозу) розвитку території. <i>Індикатори розвитку:</i> Визначення стратегічних завдань розвитку та їх узгодження між собою. Визначення бажаних індикаторів.	Розробка індикаторів – ключова стадія процесу стратегічного планування механізмів державного регулювання, так як формується погляд на пріоритетні шляхи розвитку та виявляються основні параметри оцінки її потенціалу
Попередня оцінка розвитку механізмів державного регулювання туристично-рекреаційної сфери (SWOT-аналіз, аналіз середовища розвитку, визначення конкурентних переваг)	Визначення джерел інформації. Вибір індикаторів. <i>Індикатори реалізації:</i> Оцінка інформативності та реальності індикаторів, обґрунтування процедури їх обліку. Збір даних та аналіз.	Індикатори необхідні для виділення сильних та слабких сторін, можливостей і загроз розвитку туризму і рекреації, виявлення потенційних ризиків та забезпечення повної інформації щодо них. Індикатори інформують учасників процесу стратегічного планування про первинну оцінку стану розвитку туристично-рекреаційної сфери
Визначення стратегічних планів (прогнозів) виходячи з пріоритетних напрямів розвитку механізмів державного регулювання	Розроблені та оптимізовані індикатори включають до стратегічних планів розвитку	Індикатори сприяють підвищенню об'єктивності оцінки, використовуються для конкретизації мети роботи та підвищення якості її виконання. Особливо важливе застосування індикаторів для зіставлення завдань окремих етапів роботи з тимчасовими строками її реалізації, що завжди цікавить управлінців та інвесторів

Продовження таблиці 1

<p>Формулювання стратегічної мети розвитку механізмів державного регулювання туристично-рекреаційної сфери</p>	<p>Продовжується збір даних та їх аналіз</p>	<p>Індикатори можуть використовуватися для визначення, аналізу співвідношення стратегічних цілей розвитку та проміжних завдань механізмів державного регулювання</p>
<p>Формулювання планів реалізації та спеціальних проєктів, в основі яких лежить оптимальна стратегія розвитку механізмів державного регулювання</p>	<p>Реалії розвитку туристично-рекреаційної сфери можуть суттєво впливати на вибір джерел інформації, її обробку, що, у свою чергу, визначає застосування індикаторів</p>	<p>Індикатори можуть стати основним інструментом у стратегічному плануванні та брати участь у розробці визначених завдань і спеціальних проєктів</p>
<p>Виконання планів реалізації та спеціальних проєктів</p>	<p>Відповідальність, звітність, взаємодія. Моніторинг та оцінка впливу повинні базуватися на неперервних спостереженнях з проміжними звітами про результати. Основою є індикатори.</p>	<p>Моніторинг індикаторів охоплює: - процес управління та управлінські структури; - досягнення поставленої мети; - зміни в навколишньому середовищі.</p>
<p>Моніторинг та оцінка виконання стратегії розвитку і проєктів</p>	<p>Моніторинг індикаторів, що застосовуються. Завдання дослідження, інформаційні джерела, що використовуються, та процедури оцінки можуть змінюватися, тому необхідно періодично переглядати індикатори, які застосовуються.</p>	<p>Індикатори формують суспільну думку щодо оцінки результатів</p>

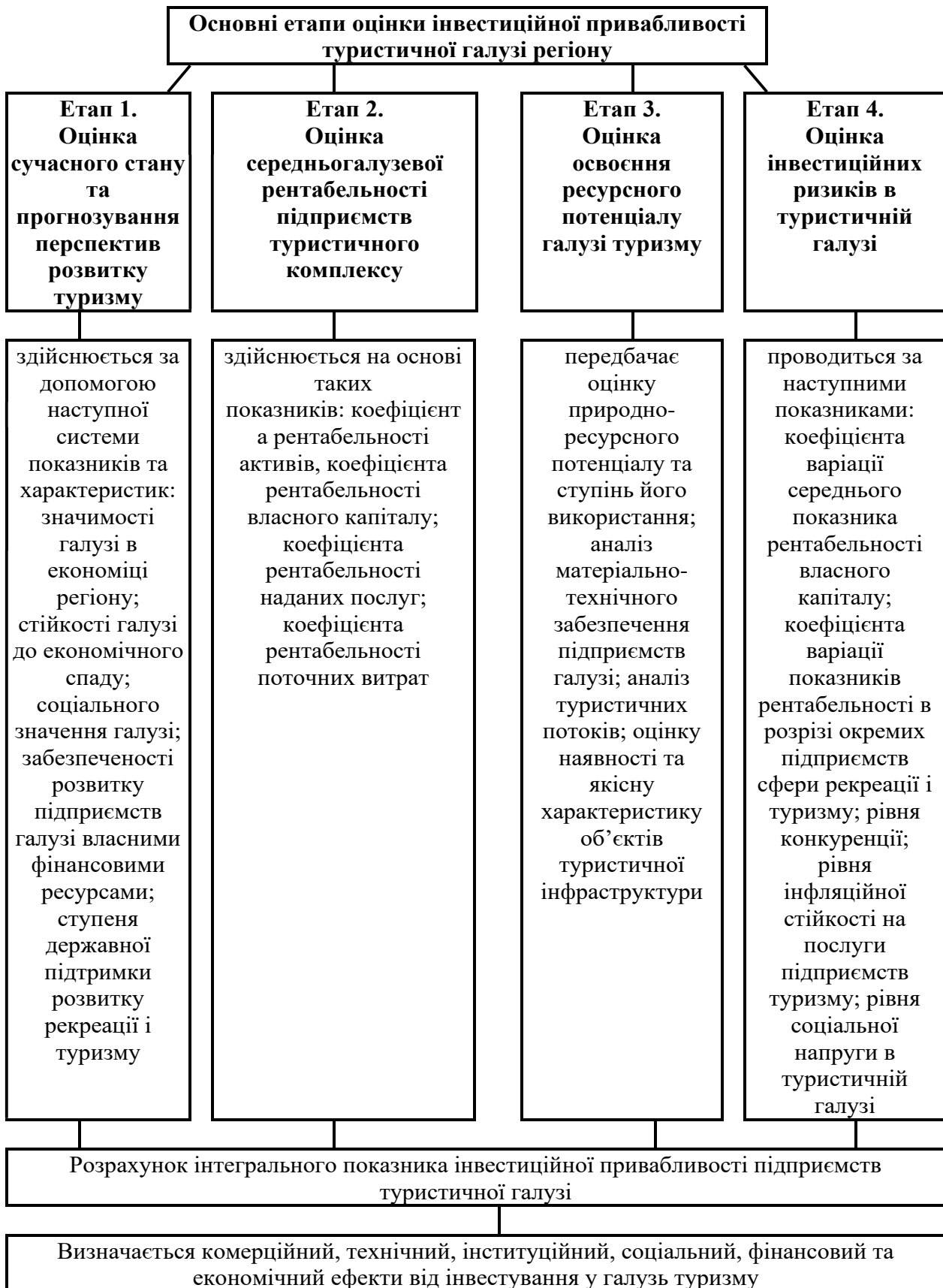
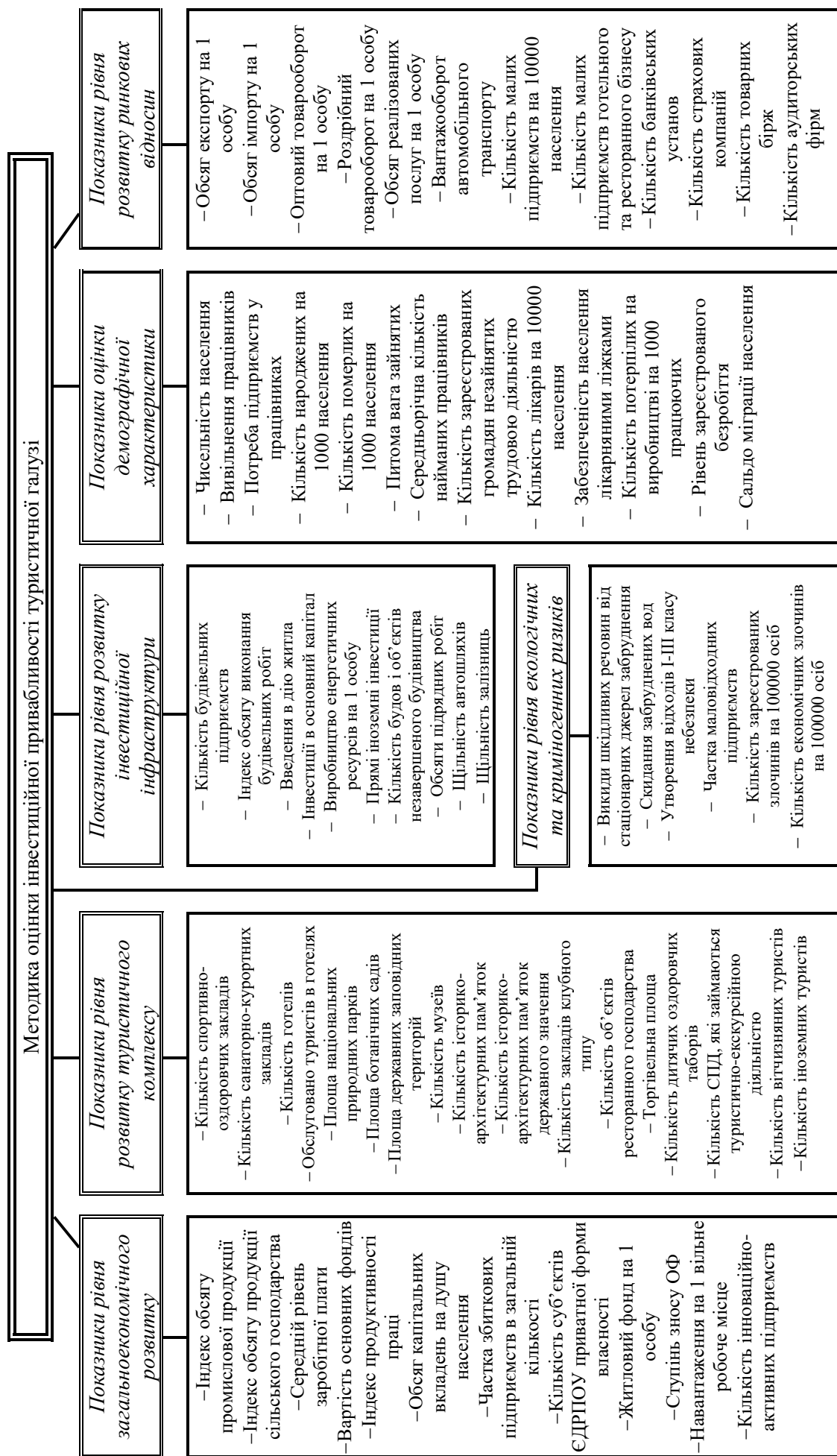

Рис. В.1 Характеристика ключових етапів оцінки інвестиційної привабливості туристичної галузі на регіональному рівні

Рис. В.2 Методика оцінки інвестиційної привабливості туристичної галузі

Порівняльний аналіз методів оцінювання туристичної привабливості

Автор	Сутність та характеристика методу оцінювання	Переваги	Недоліки
Я. І. Викалюк, О. І. Артеменко	Метод нечіткої логіки - оцінювання туристичної привабливості здійснюють на основі визначення агрегованого показника за допомогою методу нечіткої логіки, враховуючи різні види відпочинку та фактор сезонності на прикладі Чернівецької області. Рекреаційну привабливість визначають з метою виявлення на скільки цікавою є для туристів певна територія, враховуючи кількісні та якісні фактори, враховуючи фактор сезонності.	Можливість проводити оцінку одному та групі експертів, збільшення кількості вхідних даних не впливає на складність застосування методу та збільшує ефективність результатів	Наявність суб'єктивізму та відсутність потужного інструменту аналітики отриманих даних
Є. Т. Колендо	Оцінювання туристичної привабливості регіонів здійснюється на основі використання інформації про кінцеву вартість товарів та послуг за допомогою методу контент-аналізу на основі існуючої взаємодії «попит-пропозиція» на туристичному ринку Республіки Білорусь, що представлено на електронних сайтах, туристичних порталах, друкованих виданнях, особливу увагу приділяючи Інтернет-ресурсам, які є найменш дослідженим сектором. У результаті отримано інтегральний показник, що визначається коефіцієнтами, що наведені у табл. 3. 1 Додатку 3.	Результати прогонувалося використовувати при розробці стратегій розвитку малих поселень Республіки Білорусь.	Недоцільність використання інформації з Інтернет-ресурсів, оскільки ці джерела містять не завжди повну і достовірну інформацію
Є. Д. Гадеудина	Оцінювання туристичної привабливості для районів Сахалінської області здійснюється на основі визначення рівня соціально-економічного розвитку регіонів, природно-кліматичних умов, наявності та стану об'єктів туристичної інфраструктури у три етапи на основі експертних оцінок, обґрунтування доцільності використання методу експертних оцінок пояснюється тим, що невідома характеристика досліджуваного об'єкту є випадковою величиною, а її відображенням – це індивідуальна оцінка ймовірності та значимості, яка визначається експертом.	Обмеженість психологічного тиску на експерта, можливість максимального використання індивідуальних здібностей експерта (учасників).	Наявність суб'єктивізму, невеликі можливості інструментарію при оцінюванні та наявність великого масиву вхідних даних
У. М. Восводіна	Методика оцінювання туристичної привабливості території для розвитку ділового туризму, що ґрунтується на основі визначення інтегрального показника та має 3 етапи.	Можливість врахувати великий масив інформації	Суб'єктивізм, адже присутне використання методів лише для одного виду туризму.

Наукове видання

ГУМЕНЮК А.І.

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Монографія

Формат 60x84/16. Гарнітура “Times New Roman”.
Тираж 100 прим. Ум. друк. арк. 13,6. Зам. №56 .

ФОП Голіней О. В.
76008, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 128
тел.: 0664816601, e-mail: gsm1502@ukr.net